

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 2 (540). Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI. Miercuri, 23 ianuarie, 2002

pag. 10-11

GHEORGHE GRIGURCU
răspunde la o întrebare:

Astfel, ambiția tinerilor se întâlnește, gata a forța nota, cu cea a criticului lor tutelar. Este, desigur, acesta un simptom de romantism, deci cea mai bună dovadă că nici măcar tinerețea modernismului (romantism exacerbă) nu s-a sleit cu totul, că mai avem de parcurs un drum chiar și până la clasicizarea lui deplină.

Cum poate fi clasificat un asemenea om, care a trăit ca unul bogat fără a avea o avere considerabilă, mai ales fără a avea lichidități, în fine, cum putem fi categorisiți noi, urmașii lui, două ființe așa de diferite? Când citesc cele scrise de Dan C. Mihăilescu îmi vine să zâmbesc...

alexandru
george

Rugăciunea Anei

passionaria stoicescu

Dragile mele cărămizi
vorbitoare,
întâi pân-la glezne
și n-am mai fugit
(urcați-mă chiar
dacă doare),

apoi pân-la pântec
și n-am mai murit
(urcați-mă până la soare)

pe la sâni - zăbavă -
rugați cântarea zugravă
care m-a chemat
și m-a-mpresurat,
care-a amăgit
până m-am zidit

literatura lumii

pag. 19-21

În căsniciile îndelungate ale emigranților ruși, perechile deveneau atât de sensibile la schimbarea dispoziției partenerului, încât viața lor părea duplicat, două seismografe ale aceluiași institut. După întoarcerea lui Riepnin din vacanță, Nadia era încă învăluită de tandrețe din partea soțului ei, deși sesizase la el o tainică și profundă

schimbare. Cu cât era ea mai veselă și mai departe de gândul sinuciderii, cu atât el devenea mai abătut, la un moment dat spunându-i chiar că o iubea ca pe copilul lui.

miloș
țârnianski

Alina

„Ovidiu Pecican: Am o întrebare, tot pentru domnul Liiceanu, și anume: oare este rostul unei fundații ca *Sindan-ul* de a suplina Academia Română, atâtea alte instituții care au menirea (și accesul la resurse) de a face tocmai ceea ce s-a pomenit aici?!

Gabriel Liiceanu: - E foarte bună întrebarea, este minunată! Rolul nostru, al intelectualilor conștienți de epoca pe care o trăiesc este să suplinească toate disfuncțiile. *Academia Română* este o pură bătaie de joc! Vă rog să mă credeți că zece invitații dacă aș primi să intru acolo și n-aș pune piciorul. Și n-am să-i iert niciodată lui Ștefan Augustin-Doinaș și lui Nicolae Manolescu că au acceptat să intre în această caricatură care se numește *Academia Română*. Da, rolul unor fundații astăzi este să suplinească rolurile unor instituții care nu se pot găsi și nu-și pot găsi profilul.

În București noi o să facem la *European College* al lui Pleșu, o facultate paralelă de filosofie. Nu se poate ce se întâmplă acolo. În București ies din Facultatea de filosofie oameni care nu știu nimic, nimic, nimic! Dumneavoastră știți că la Facultatea de filosofie din București nu se face Platon, nu se face Aristotel, nu se face Toma, nu se face Kant, nu se face Descartes, nu se face... Atunci trebuie ca altcineva să suplinească rolul acestei facultăți. Altcineva trebuie să suplinească rolul Academiei, altcineva ș.a.m.d. da, întrebarea dumneavoastră este minunată. Răspunsul este da.“

(„Steaua“)

Colectivul de editare:

Marius Tupan (redactor-șef)

Marinela Țepuș (redactor)

Mariana Bunescu (tehnoredactor)

Simona Galațchi (corectură)

Revista „Luceafărul“ este editată de Fundația Luceafărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60, fax 312.96.93

e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com

Cont în lei: Banca Comercială Română,
filiala sector 1, Calea Victoriei nr. 155.

Număr de cont: 2511.1-1543.1/ROL

Cont în valută: 472161601590

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

SALUTĂRI DIN VIRTUALIA

de HORIA GÂRBEA

În numărul 49 al „României literare”, domnul Nicolae Manolescu scrie astfel: “A patra observație este că în 2001 cartea electronică a concurat temeinic cartea tradițională”. Observație corectă! Apoi: “Curajoasa editură Noesis a scos cd-rom-uri atractive. În al cincilea rând, au apărut primele proiecte serioase de a pune nu cărți, dar biblioteci pe Internet. Câțiva tineri vor să facă acest pas”.

În realitate l-au făcut și, vai, nu mai sunt ei chiar atât de tineri. De pildă, admirabilul meu editor de pe Internet, domnul Adrian Rezuș din Olanda (Editura Equivalences) se apropie de vârsta domnului Manolescu. La mulți ani înainte pentru amândoi!

Unde nu sunt de acord cu admirabilul nostru citic? Acolo unde scrie: “Le lipsește (acel câțiva “tineri” - nota mea) doar competența literară, ei fiind computeriști. Trebuie ajutați”. Desigur, aprecierea este eronată și are în vedere probabil doar ceea ce domnul Manolescu a văzut la Târgul Gaudeamus (fără să surfeze), din manifestarea la fața locului a editurii Noesis. Dacă echipa Noesis arată ca o echipă de computeriști care au nevoie de ajutor, deși mie nu mi se par atât de neajutorați, nu ne rămâne decât să remarcăm că editurile pe suport electronic ASALT, Folium, Polirom, LiterNet sau Equivalences au toată competența necesară. Că trebuie ajutați? Firește, nimeni nu zice altfel. Problema este “cum” trebuie ajutați și ce sunt dispuse să facă pentru ei structurile culturale constituite.

Regret că în peisajul editorial românesc se petrec lucruri despre care aflăm cu greutate și e păcat că multă lume, printre care distinsul director al „României literare”, capătă astfel o percepție nu tocmai exactă a fenomenelor. Cred că surfarea directoriului de la <http://www.romlit.ro> ar putea remedia orice absență a informației. Din câte știu, în urmă cu vreo trei luni, domnul Nicolae Manolescu a inclus o mică inexactitate despre un cd-rom **Barnes and Noble** într-un editorial.

Vina este a ambelor părți - editori virtuali și receptori - pentru lipsa de comunicare și cunoaștere. Încilin să cred totuși că vina primilor e mai mică pentru că ei fac un lucru în timp ce ultimii trebuie doar să ia act de el pe Internet, practic pe gratis. Apropos: recent la equivalences.tripod.com au apărut, în format electronic, două volume de Radu Sergiu Ruba.

De aceea strig odată cu cronicarul: “Nasc și în Virtualia oameni!”

antiteze

MANUSCRISUL ETERN

de DUMITRU SOLOMON

Îl recunoști, mai întâi, după culoarea gălbui-hepatică a hârtiei, ceea ce ascunde (sau, mai curând, descoperă privirii) succesiunea anilor care s-au scurs peste el. Apoi, văzut mai de aproape, îți relevază un scris egal, așezat, ferm, șoptindu-ți, prin toate liniile drepte sau curbe ale literelor, prin semnele diacritice specifice limbii noastre, prin „întorsăturile de condei” proprii, că a fost destinat duratei, cu alte cuvinte, nici mai mult nici mai puțin, eternității. Când îl citești, îți răsar în memorie imagini pe care le-ai mai văzut, dialoguri pe care le-ai mai auzit, idei pe care le-ai consumat în repetate rânduri. Parcurgând manuscrisul, îți devine cunoscut, familiar, simți, știi că l-ai mai citit nu o dată, nu de două ori, de nenumărate ori, sub același nume sau sub diverse pseudonime, prin diverse redacții culturale, prin secretariatele literare ale teatrelor, prin casele de filme, prin felurite concursuri literare, teatrale, cinematografice. Autorului nu-i scapă nici un prilej de a-și pune în evidență opera, perpetuă, chiar dacă n-a trezit interesul nici unui redactor, nici unui juriu, n-a făcut să vibreze - cum se spune - nici o frunză pe ramură. Autorul perseverează (*perseverare diabolicum?* nici gând!), îl trimite, îl retrimite peste tot, după ce a avut grijă să-l ceară, jignit, înapoi de la redacție, secretariat, juriu etc., pentru a-l păstra ca pe un tezaur de preț. Dar, perfid, el nu-l păstrează ca pe un tezaur, ci îl trimite din nou, pretutindeni, ori de câte ori a aflat că s-a mai înființat o redacție, un concurs, s-a ivit o, cum s-ar zice, ocazie. Așa că manuscrisul (poate fi scris și la mașină, mașină de scris fabricată neapărat în RDG), cu modificări cerute de diverse redacții ipocrite, de schimbarea regimurilor de cenzură sau a regimurilor politice, circulă ca un fel de *samizdat* inocent prin multiple mâini și epoci, ca și cum ar avea un tiraj de mii de exemplare. Când ție-viața

mai dragă, când ai impresia că s-a mai schimbat ceva în lume, el răsare dintr-un teanc de manuscrise, subțiat de curgerea vremii sau de degetele lectorilor răbdători, dovedind că progresul este o simplă iluzie, totul fiind, în realitate, imobil, încremenit, veșnic.

Dar ce conține eternul manuscris? El poate conține orice. Poezie satirică dacă e vorba de un concurs de pasteluri, un roman când e vorba de un concurs de schițe literare, un scenariu de film când concursul este de piese de teatru, o nuvelă când concursul presupune texte de muzică ușoară și așa mai departe. Autorul nu ține seama de profil, de specific, de destinație. El a scris ceva - firește, genial - care așteaptă premiul, valorificarea, gloria. Dacă nu se potrivește, poate se nimerește...

Îndeobște, manuscrisul permanent valabil are o atitudine lirică sau epică incertă ori, dimpotrivă, o poveste foarte clară. Dacă, pe vremuri, conflictul a fost între un comunist sincer și cei care-i pun bețe în roate ca să nu se poată afirma, acum este între un liberal sincer care luptă împotriva birocrăției de tranziție. Dacă era o poveste de dragoste ingenuă, platonice, romantică, acum este o dragoste carnală, sexuală, până la marginea pornografiei. Dacă înainte era un absolvent care se ducea la țară din proprie voință (sau din voința autorului ori a organizației de partid), acum absolventul șomează până se decide să emigreze în spațiul Schengen. Povestea, în linii mari, este aceeași. Se schimbă semnul matematic, plus devine minus sau viceversa. Ceea ce presupune un efort supraomenesc de a face tot felul de înlocuiri cu pixul sau la mașina de scris. Redactorii tineri sau membrii fără experiență ai juriilor se lasă păcăliți, uneori. Așa că se vor trezi, la anul, cu aceeași Mărie...

O LUME MONOPOLARĂ?

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

În lumea umană, când un lucru este declarat, el încetează să existe - cuvântul dizolvă existența; ceea ce se revendică se autodesființează. Cel care se pretinde un aristocrat, sau încetează să fie prin chiar pretenția sa, sau nu a fost astfel niciodată; la fel stau lucrurile și cu acela care se crede inteligent, ori bun. Până și frumusețea își pierde strălucirea prin ostentația afirmării ei. Comunicarea, pentru a produce existența, pentru a participa la ființă, trebuie să fie speranță a sinelui și nu satisfacere de sine. Deasupra tuturor circumstanțelor, în ciuda tuturor aparențelor, ființarea este un mandat și nu un „în sine”. Existența este prezentă într-un referențial existent - ființa este prezentă în referențialul neființei și, simultan, în cel, corelativ acesteia, al absolutului. Omul există întrucât se îndoiește de sine - îndoiala carteziană nu este doar metodă de cunoaștere; ea este și cale a ființei, sursa ontologică, bază a existentului. Nimic nu se naște însă, conex conștiinței, fără curaj - această putere de a înfrunța neființa, de a te situa, în balanța dintre simpla existență și ființă, de partea ființei -, dar există un curaj rău și unul bun; curajul rău nu este propriu-zis curaj, ci înfumurare. Înfumurarea înseamnă renunțare stupidă la îndoială - curajul bun constă din acceptarea riscului, în fața neființei, din acceptarea și transcenderea prin risc, a îndoielii. Înfumurarea pune în mișcare inexistența, anulând principiul ontic al îndoielii - adevăratul curaj, riscând inexistența, deschide orizontul ființei. Iisus, ca Verb Divin, certifică intuiția implicită filozofiei unui Platon sau unui Lao Tze, atunci când spune că „acela care își pierde sufletul și-l va câștiga”. Condiția existențială a națiunilor, culturilor și civilizațiilor nu diferă de aceea a indivizilor, sub acest aspect al necesității ontice a îndoielii.

În perioada în care Roma - Imperiul Roman - ajunsese la o dominație politică totală asupra lumii cunoscute, sau cel puțin accesibilă transporturilor acelei vremi și capacității materiale de proiecție a unei forțe militare, se năștea la Betleem, avea să crească la Nazaret și să predice în spațiul ebraic, un om sărac, o ființă umană înconjurată totuși de adepți dar, în fapt, aproape sigur („unde merg eu voi nu puteți veni”), denumindu-se pe sine „Fiul Omului”, recunoscut atunci și mereu apoi, de mulțimi care vor ajunge să însumeze miliarde, drept „Fiul lui Dumnezeu”. Biserica, al cărui cap este Iisus, a depășit, chiar și numai ca simplu statut istoric, întreaga condiție a imperiului în sânul căruia s-a ivit Orașul Bizanț, cu toată superba sa așezare, nu reprezenta nimic pe lângă marea Roma - el a devenit, însă, centrul unui imperiu îmbinând romanitatea și elenismul, creștinismul și cultura tradițională antică și a făcut ca ideea imperială, apărută pe terenul raționalist riguros al latinității, să ajungă a fi purtată pe valul unei conștiințe enorm mai subtile, mai rafinate, mai apte de flexibilitate și reșezarea să devină, deci, o idee greacă, de sfârșit de clasicism, care să treacă strălucit prin universul învolburat, de lumini și umbre, al Evului Mediu. În sfârșit, popoarele prezente, sau adunate în cele din urmă, în lungul Rinului și al Dunării, aparent nereprezentând nimic prin comparație cu statele civilizației greco-latine, s-au dovedit a fi cele care au continuat și continuă marea evoluție a culturii europene, afirmată mai întâi la Cnossos, trecută prin Micene, Atena, Roma, Constantinopole, Florența, Veneția, Paris, făcând să iradieze către lume Viena și Madridul, Berlinul și Londra, Copenhaga sau Bostonul. A existat cândva o lume monopolară, centrată de Roma - încrederea în sine, prea mare, a aceluiași centru de putere a deschis ferestrele creștinismului, Imperiului Bizantin, nașterii potențiale a națiunilor europene moderne.

Se constituie, sub privirile noastre, în istoria acestor ani, o nouă monopolaritate planetară; când se vorbește despre polarități - în politică, în strategie, în economie - se vorbește însă despre putere. Cred că am reușit să arăt, nu demult, că în cadrul civilizației actuale puterea este o simplă iluzie. Ea nu poate împiedica omul să fie el însuși - acest om care a fabricat Auschwitzul, dar care a spulberat nazismul, care a construit zidul Berlinului și a știut să îl demoleze, trăiește în umbra lui 11 septembrie și a Ceceniei, a gropilor comune din Kosovo și a procesului lui Bill Clinton - acest „cel mai european dintre americani” -, a alegerilor din Florida, în 2000, a perspectivei terorismului biologic. Țara care a salvat Europa și lumea în secolul al XX-lea, căreia i se datorează un statut ontologic mai demn al omului actual, care încearcă acum eliminarea unor noi și grele amenințări la adresa umanității, se confruntă cu problema semnificației unei monopolarități, care dacă pare instituită se golește de orice valoare autentică, iar dacă este respinsă se dovedește a fi mai puternică decât oricând. Ce înseamnă monopolaritatea, în orizontul istoric actual? Condiția umană nu este determinată de putere, oricare ar fi ea, ci de creație.

În fața provocărilor prezentului, singura cultură care întreprinde o autentică analiză filozofică a realului este cea franceză. Franța probează, după două secole, faptul că este mediul cel mai fertil al repunerii în discuție a tuturor ideilor acceptate - și prin chiar acest fapt inutile - în civilizație. Dezbaterea franceză de acum aduce totul sub semnul întrebării - Occident și Orient, integrare sau izolaționism, monede unice și ideologii fruste. Suntem obligați să ne amintim că în ultimele decenii, în filozofie, singurele erupții puternice, sau alcătuirii îndrăznețe, poartă numele unor Foucault, Deleuze, Derrida sau Glucksmann, aceasta indiferent de limba în care ai încerca să le cauți. În intelectualitatea americană se spunea uneori că iluminismul francez a născut ideile pe care apoi le-au întrerup Statele Unite - s-ar putea ca acest adevăr să fie expresia unui destin permanent.

Grecia este astăzi - și încă devine - terenul cultural al renașterii marii distincții a civilizației de tip european. Caracterul ales al producției sau reproducerii culturale în Atena actuală nu își mai află perechea în nici o altă capitală a lumii. Centrul rafinamentului creativ este situat, neîndoielnic, în Italia, așa cum spațiul noii renașteri (cuvântul acesta trebuie repetat cu multiple aplicații) a eticii relațiilor internaționale, ca și a unui solid entuziasm umanist, este Germania prezentului. Ce mai poate reprezenta monopolaritatea istorică, astăzi, în afara faptului de a fi globalizarea percepției vârfurilor de creștere unei noi culturi planetare, inserția liberă în trama care ar putea lega aceste centre ale curajului creației.

DROGURI NAȚIONALE

de MARIUS TUPAN

Există o butadă, ieșită în lumea aparatului electronic, anume că, dacă autorul nu apare la televizor, nu există. Lansarea acesteia, desprinsă de pe buzele unor ahtiați ai publicității ieftine sau, pur și simplu, de sub condeiele unor mediocri patentăți, m-a obligat în multe rânduri să reacționez cu amuzament la preocupările unora de a se da cu orice preț în spectacol. Fiindcă, din câte se observă, puțini știu să-și pregătească ieșirea pe post și parcă tot mai mulți, atunci când sunt solicitați, își pierd și bruma de stimă căpătată de-a lungul anilor. În câteva minute (sau în timpul cât li se oferă), invitații trebuie să fie concisi, persuasivi, expresivi, fără frazări vulgare, dacă vor să impresioneze. Or, din câte se observă, obsedații de microfoane vor să transmită deodată tot ce știu, fără să recurgă la un discurs coerent, răspund la întrebări ce nu le sunt puse - având doar anumite informații, le aduc pe acestea în prim-plan - acuză și incriminează, dau sfaturi și delirează, uitând că nu-s în propria-și ogradă, ci în fața unor privitori care le evaluează fiecare gest și orice cuvânt. Slavă Domnului, scriitorii noștri importanți nu se îngămădesc să comenteze creația proprie sau pe a confrăților, fie că nu sunt solicitați, fie că nu admit să-și dea coate alături de Oreste sau Mircea Badea, în vecinătatea trivialei Mihaela Tatu sau a siropoasei Andreea Marin, însă constatăm, totuși, o redusă clientelă, recrutată dintre așa-ziii condeieri, care, cică, ar face și un anume succes de casă. Din păcate, mai ales pentru ei, afacerile și pălăvrageala le-au cam acaparat timpul și le-au împeștriat debitul verbal, încât prezența lor pe micile ecrane îi mai încântă doar pe retardați și pe cartofori, pe casiere și pe coafeze. Altfel spus, au căpătat gloria *urzicarilor* de mai ieri. În lupta lor cu audiența, realizatorii de emisiuni au nevoie de clovni, ba chiar le oferă onorarii serioase, fiindcă e crâncenă concurența, nu?, dar care-s rezultatele spirituale?, ce să mai vorbim! Într-un fel, valul subculturii nu putea să nu afecteze și spațiul top-show-urilor, când manelele și telenovelele erodează serios instrucția românilor. Amestecul de pitoresc, exotic și filosofie de trei parale, adică exact ce îndrăgește telespectatorul leneș, mulțumește, se pare, și pe cei care manipulează azi canalele magnetice. Doar câțiva mai acceptă să se gândească și la emanciparea nației, din ce în ce mai confruntată cu partiturile prostului gust. Iar, când nu se ivește un scamator, individualizat doar prin sumețirea cuvintelor, avansează iarăși un bard, ca mai ieri, bătându-se cu cărămida pe piept (deși are și gură, uneori chiar prea mare!), că el a îndrumat și a edificat cultura, că i-a salvat pe autori de la dezastru, când, de fapt, i-a împins, fie și numai prin exemplul lui personal, în chingile cultului personalității. Un străin, care ar zări numai pe cei doi scamatori despre care vorbeam, ar putea crede că doar astea-s performanțele noastre intelectuale: fiindcă, nu-i așa, defilăm cu ceea ce avem mai valoros. Or, situația e taman invers. Dar cine se mai obosește să ia în seamă constatările noastre? O trezire onorabilă e greu de presupus în aceste vremuri când, la toate cele anunțate, se alătură scandalurile financiare și vânătorile politice, devenite reale droguri naționale!

LITERATURA DE CONSUM (V)

de RADU VOINESCU

Premise materiale

La anul 1790, un tânăr student în teologie la Tübingen, pe nume August Kohler, notează într-un jurnal de călătorie impresiile înregistrate într-un vestit, pe atunci, sat de comercianți, Eningen, lângă Achalm. În prăvăliile acestor negustori se puteau vedea, alături de tot felul de mărunțișuri, „cărți proaste, povești populare și cântece așa cum numai grosolanilor de provinciali li s-ar părea îndeajuns de pe gustul lor.“ (Rudolf Schenda - *Die Lesestoffe der Kleinen Leute. Studien zur populären Literatur im 19. un 20. Jahrhundert*, München, 1976, p.11). Locul unde se editau aceste cărți și broșuri ce se vindeau de-a valma cu pânzeturii și alte mărfuri se numea Reutlingen și era cunoscut drept important centru producător de materiale de lectură populare.

Născut doar câțiva ani mai devreme, în 1786, medicul și poetul Justinus Kerner povestea într-o carte de amintiri din adolescență că atunci când a început să citească, a cunoscut, desigur - spune el și înțelegem din acest „desigur“ cât de cunoscută era și cât caz trebuie să se fi făcut în epocă de scrierea cu pricina - cartea lui Joachim Heinrich Campe, **Robinson**, la fel de folositoare și de plictisitoare ca și celelalte cărți de educație pentru copii, dar și **O mie și una de nopți**, și cărți de povești populare și altele, pe care negustorii din Reutlingen le trimiteau la târgul anual al orașelului unde locuia.

Să remarcăm două amănunte deloc lipsite de importanță. Primul: cărțile de educație erau plictisitoare și, al doilea: deja existau negustori de cărți. Ceea ce înseamnă că acest negoț aducea profit. Dar producția de la Reutlingen, corespunzătoare „trebuințelor noi de lectură ale publicului, care nu se mai îndrepta numai către sentențe morale și sporirea cunoștințelor dar și spre aventuri, jurnale de călătorie, povești și legende“, cum spune Schenda (op. cit., p.12), nu era singulară și nici prima de acest fel. Cea dintâi colecție de cărți populare a apărut în Franța, la Troyes, cu mult mai înainte. Este vorba de celebra în acel timp *Bibliothèque bleue*.

Ce apărea în respectivele colecții? Nu numai romane, ne încredințăm Rudolf Schenda, ci și ceea ce el numește (*Die Bibliothèque bleue im 19. Jahrhundert*, în *Studien zur Trivialliteratur*, hrsg. von Heinz Otto Burger, Frankfurt am Main, 1968, p. 137) „forme mărunte ale literaturii de consum“ (*Kleinformen der Trivialliteratur*), adică acele materiale tipărite, de mică întindere, care erau citite de un număr însemnat de oameni și al căror conținut era adesea răspândit și pe cale orală. Concret spus, „tipărituri pe o singură foaie, numite în mod curent foi volante (engl. *broadside* sau *broadsheet*, fr. *feuille volante* sau *cahier*, ital. *foglio volante*) sau caiete și cărțițele de 4, 8, 12, 16, 20, 24, 32, 48, 64 sau mai multe pagini. Acestea din urmă au fost numite în germană - *faute de mieux* - «*Volksbüchlein*», articole populare (nu «*Volksbücher*», cărți

populare), ceea ce ar fi o traducere a italianescului «*libretto popolare*». În engleză, acestea se numesc «*chap-books*», în franțuzește există numai denumirea categoriei - *Bibliothèque bleue* -, iar pentru un singur exemplar se folosește cuvântul neadecvat «*plaque*»“ (Schenda, op. cit. pp. 137-138).

Să vedem însă mai exact ce este cu această „Bibliotecă albastră“ despre care am pomenit! Profitând de succesul de care, în secolul al XVI-lea se bucurau fițuicile și placardele conținând istorisiri despre crime și execuții capitale, apariții celeste, vrăjitorii și cazuri de posedări diabolice, minuni, sacrilegii, apariții monstruoase, furturi, dezastre provocate de trăsnete, un tipograf din Troyes, Nicolas Oudot, scoate, începând cu 1602, cărțițele ceva mai consistente ca număr de pagini, imprimate pe hârtie de calitate prea puțin pretențioasă, cu subiecte care au de data aceasta alt conținut, dar care se adresează aceluiași public. Este vorba, ne spune Roger Chartier (*Lecturi și cititori în Franța Vechiului Regim*, trad. Maria Carпов, Meridiane, 1997 p. 124 și urm.), despre romane cavaleerești, vieți de sfinți, dar și „texte din literatura savantă de pildă, vreo jumătate de duzină de tragedii franțuzești, ale căror subiecte se înrudesc cu cele ale romanelor cavaleerești. Aceste cărțițele „puțin costisitoare“, cum le califică Chartier, unele numărând, romanele cavaleerești spre exemplu, și câte două sute de pagini, în majoritate format în *quarto*, au fost numite curând, fie datorită culorii hârtiei fie datorită celei a copertii, „cărțițele albastre“.

Este primul impuls al ceea ce constituie *La Bibliothèque bleue*, Nicolas Oudot fiind urmat în această întreprindere ce se va întinde apoi pe două secole și jumătate, de către fiul său care se numește tot Nicolas ca și de alți membri ai familiei Oudot. Nu sunt însă singurii, și alți tipografi din Troyes vor face același lucru, pe la mijlocul secolului afacerea extinzându-se prin cooptarea unor tipografi din Paris. Tot în vremea celui dintâi Nicolas Oudot ia amploare tipărirea de almanahuri, alt sortiment de cărți populare care se vor bucura de un imens succes de public și în jurul cărora se vor dezvolta relații de colaborare bazate pe obligații contractuale între autori și editori. Astrologii care compilau almanahurile aveau termene de predare precise, drepturi de autor în care începe să fie inclus și un anumit număr de exemplare, se angajau să obțină aprobarea autorităților civile și ecleziastice pentru difuzarea cărților, iar tipografii se obligau, uneori, să includă în lucrare un portret gravat al astrologului.

Dar aceste *Kleinformen* ale literaturii de consum nu erau o invenție a epocii industriale care se făcea din ce în ce mai mult simțită. Tot Schenda atrage atenția că un cercetător al colecțiilor de incunabule ale marilor biblioteci din Viena, Paris sau Londra ar găsi duzini de materiale cu un conținut asemănător sau identic celui descris mai sus, datând încă din secolele al

XV-lea și al XVI-lea. Și cu cât mergem înapoi în timp, „cu atât descoperim că un cititor de literatură de consum (*Trivialliteratur*) trebuie căutat în diverse stări sociale“ (op. cit., p. 138).

Aceasta nu face decât să întărească ideea că stabilirea începuturilor literaturii de consum în perioada formării burgheziei nu este decât o convenție, că a existat dintotdeauna un public iubitor și interesat de lectura unor texte mai ușoare să le spunem, cu rol de divertisment și că persoanele alfabetizate din diverse epoci - fie că au fost nobili, fie prelați, fie, mai apoi, burghezi instruiți, pentru ca în secolul al XX-lea, o dată cu generalizarea științei de carte și democratizarea culturii, categoria cititorilor să cuprindă și muncitori - au căutat și au gustat aceste produse spirituale. Referindu-se la ceea ce el numește „strategii editoriale și lecturi populare în Franța în perioada 1530-1660“, Roger Chartier afirmă în lucrarea citată, că încă de pe-acum scrisul tipărit capătă un rol de primă importanță în circulația modelelor culturale. „Chiar dacă mulți nu pot citi direct, fără mediere, cultura celor mulți este, totuși, pătrunsă de carte“ (op.cit., p. 101).

Formele acestea „mărunte“ ale literaturii de consum cuprind, între cele numite deja, și „cărțițele de învățătură, manuale, cărți de bune maniere“, care, aduce Schenda noi opinii, „au fost adevărate *bestsellers* și au constituit o veritabilă literatură populară“ (op. cit. p.138).

Nu este de neglijat sectorul poeziei. Cele mai multe cărți populare italienești sunt redactate în versuri, ca și majoritatea foilor volante nemțești și franțuzești. „De literatura de consum - atenționează cu justete și cu obișnuita-i ascutime Schenda - aparțin și numeroase texte imprimate ale cântăreților ambulanzii“ (*ibidem*).

Nu putem trece peste un aspect capital al relației acestor texte cu publicul: cenzura.

Documentele au păstrat numeroase probe ale războiului dus între autorități, pe de-o parte, și tipografii și comercianții de carte, pe de alta. Pentru reprezentanții statului ca și pentru educatorii timpului formați la școala Iluminismului, cărțile acestea, care nu corespundeau idealurilor de raționalitate și pragmatism educativ erau tot ce poate fi mai rău. Am încercat să arăt, mai înainte, că noua ideologie iluministă nu făcea decât să-și afirme și să-și impună propriul conformism. Cei care se îndeletnicesc cu literatura de colportaj, cum mai este numită această „beletristică“ *sui generis*, sunt priviți ca stricători de moravuri și ca dușmani ai statului. Un raport al poliției din Baden îl incrimina pe negustorul Michael Waihwadel pentru „prostiile“ pe care le comercializa, aduse de la același centru amintit până acum, Reutlingen (Detalii în R. Schenda, *Die Lesestoffe der Kleinen Leute*, ed. cit., pp. 2-21. De asemenea, despre subiect, în capitoul *Kritik und Zensur der populären Lesestoffe im Vormärz*, din aceeași lucrare, care are în atenție și difuzarea imaginilor tipărite.).

Războiul dus de autorități oficiale sau numai de către directori de opinie și cenzura lor împotriva comercianților și, mai târziu, a autorilor de *Trivialliteratur* avea să continue multă vreme. Dar producătorii de astfel de literatură aveau un aliat mai mult decât important: publicul.

Ca și Adrian Urmanov (despre care am scris în precedenta noastră cronică), Răzvan Țupa este exponentul unei ultime promoții poetice, angajată într-o experiență, ce se anunță fertilă, a revitalizării poeticului, pe linia unui experimentalism neliniștit, care vizează limitele comunicării. Ceea ce particularizează efortul acestor poeți în raport cu promoțiile precedente pare să fie conștiința faptului că poezia nu mai este posibilă decât acolo unde încetează comunicarea. Sau, altfel spus, refuzul de un radicalism aproape fără precedent, nu doar al convențiilor artistice/poetice, ci și al convențiilor de limbaj care generează, prin natura lucrurilor, o anumită lipsă de autenticitate.

În timp ce în cazul lui Adrian Urmanov se poate vorbi despre transformarea actului scriptural într-un experiment mistic, experimentalismul lui Răzvan Țupa este lingvistic și poetic, propunându-se anexarea unor noi teritorii ale limbajului, dar, mai cu seamă, îndepărtarea din discurs al tuturor reziduurilor lingvistice care cenzurează (în calitatea lor de „emanații“ ale unui „cod“ transcendent) rostirea ce își propune să fie în exclusivitate *parole*. Prin urmare, tehnica poetului va fi una a „gomărilor“, conducând la eliminarea tuturor elementelor de limbaj care nu sunt trăire nemijlocită. Sau, așa cum autorul însuși o mărturisește, o parte a poemelor din volumul **Fetiș** sunt „fragmente“ din care „am șters tot ce era adăgat de dragul unei înțelegeri aproximative, iar ceea ce a rămas poate că are uneori o formă nepermis de eliptică, dar sunt șansele de revoltă ale unui fond patetic al armatei noastre ilegale, surprinsă în mijlocul manevrelor, jignind profund impresia noastră despre poezie“. Consecința unui asemenea fragmentarism radical este „explozia“ discursului care se „atomizează“, transformându-se într-o versiune a vorbirii apocaliptice. O vorbire ce e doar spasm, gestică, pantomimă și în care se descarcă lumea acumulată prin senzori. Avem de-a face, fără doar și poate, cu acea corporalizare a discursului despre care au vorbit Marin Mincu și mai recent Gheorghe Crăciun, dar cu o deplasare de accent ce subliniază nevoia mai radicală de autenticitate a „noului val“. Căci aici, actul poetic își propune elaborarea unui fel de „al doilea corp“ alcătuit din materie lingvistică și înzestrat cu propria lui fiziologie. El dublează, „traduce“ sau (poate cel mai exact) reprezintă corpul de carne, exprimându-se printr-un limbaj mumiic și gestual. Prin urmare, poemul nu este referențial, nefiind o vorbire despre ceva (căci o asemenea vorbire nu mai este posibilă), dar nu este nici autoreferențial (ca la textualiști), întrucât autoreferențialitatea presupune încă o anume distanță (fie ea infimă) între textul care se plămădește și „ochiul textual“ prin care acesta ia act de propria lui plămădire, ci pur și simplu el *este*, în calitate de „al doilea corp“, care aduce posibilitatea unui alt tip de comunicare, căci dacă poezia sfârșește unde începe comunicarea, comunicarea, la rândul ei, începe acolo unde sfârșește limbajul: „În orice fel ni s-ar vorbi, nici un moment nu încetează zumzetul traducerii la care supunem, tot ceea ce auzim, vedem, gustăm cu tot corpul. Faptul că traducerea asta continuă într-o proprie limbă ne garantează prezența, atrage impresia că tot ce facem, tot ce se constituie, în contact cu figurile

ORIUNDE ÎN AFARA LIMBAJULUI

de OCTAVIAN SOVIANY

unui altcineva decât noi, conturează o dimensiune specială a corpului nostru, care astfel conține și diferitele mijloace de transport în comun“. Poet așadar „cu program“, demonstrând o conștiință teoretică suficient de subtilă, Răzvan Țupa se lansează într-o aventură poetică poate nu într-un original, dar cu câteva semnificative deplasări de accent, care țin de o radicalizare a demersului experimentalist propriu poeziei mai noi. Principiul „fragmentării“ este aplicat în poemul **scrbările** în vederea unui efect „galvanic“; actul scriptural devine aici o experiență aproape biologică, legată de intensificarea spasmurilor de vitalitate, asupra cărora scrierea acționează ca un acid ce ulcerează până la paroxism leziunile fibrei interioare: „Vorbeam dintr-un fel de rană *«quod ubique, quod ab omnibus et quod semper»* și îmi imaginam un galvano-cauter în termenii unei regalități străvechi care ar fi închis ceea ce altfel sărbătoream zilnic. Sau pe rana aceasta foloseam un impuls electric produs de acțiunea acizilor ori a sărurilor asupra unui material de obicei solid, excitând în mod artificial un țesut sau un organ ezeitant“. Tensiunea se acumulează prin ruperea textului, supus segmentării și dispersării, care generează interstiții destinate să capteze, asemenea unor acumulatori, energia investită în operația de inscripționare. Iar, în această ordine de idei, textul devine un veritabil obiect absorbant care sughe (la propriu) viața emitentului de scriitură și o intensifică, în timp ce miza supremă a unui asemenea experiment o constituie elaborarea „corpului textual“, conceput ca o dublură a corpului fizic („ar trebui să înțelegi că fiecărei litere îi corespunde pana unui deget“). Starea de „cutremur“ nu se leagă aici, ca la poezii textualiști doar de dispoziția de a genera text, ci este un proces energetic mai complex, pe parcursul căruia frisonările fibrelor viscereale se înmagazinează în materia textului pentru ca emitentul de scriitură să absoarbă, la rândul său, forța care circulă prin rețelele textuale, reconvertind-o în energie vitală. Punctul culminant al unei asemenea operații îl constituie, firește, anularea distanței dintre operatorul de limbaj și corpul scriptural, osmoza perfectă dintre eul care scrie și non-eul care e scris, generând „stări aurorale“, recuperarea unei „biologii primordiale“ de o mare candoare și prospețime: „respirația vine întâlnirea care nu mai desparte cu digul poveștilor deschis întâlnirea altoiește cu soare în zi răsfirată roua etc. ca vorba în care sitarii deschid pasajele zilei“. Poemul **mijloace de transport în comun** transcrie, în schimb, o aventură în interiorul textului, urmărind avatarurile „corpului scriptural“, care traversează o lume de spectre. Experiența poetizării se sfârșește aici prin coliziunea cu limita, căci

există un „prag“ al limbajului, care nu poate fi depășit, ajungându-se la o recădere în lumea fetișurilor și a lipsei de autenticitate și la o înstrăinare a eului de dublul său textual: „de parcă ai fi forțat să mergi pe limba de lemn pe cadranle/ zilnice vezi marile părăsiri distractive și/ imensa mașinărie de aer gata să te înlocuiască să/ nu-ți mai spună decât pe nume într-o solici/ tudine estompată fără nici un alt/ cuvânt“. Acum, ca în poemul **fetiș**, se produce o alienare a ego-ului de propriul său limbaj, cuvintele vor reprezenta o alteritate absolută a vieții, ceea ce constituie o „ieșire“ din cod, care poate constitui punctul de pornire pentru o nouă experiență a poeziei: „dacă te uiți dinspre masă vezi un brooklin al tăcerii/ unde fiecare cuvânt e un negru sau un rus/ dornic să fie băgat în seamă de admirația voastră necrofilă/ la un fel de priveghi perpetuu deasupra tacămurilor de inox/ așteaptă să ridici odată cu vocile lor stridente un corp/ ca un soare liniștit peste jetul de apă al zilei“. Poetica și meta-poetică în același timp, aventura experimentalistă pe care o circumscriu poemele din volumul **fetiș** este, în ultimă instanță, o aventură a defetișării poeticului, care rămâne tot timpul problematică și tensionată dramatic, de vreme ce nu există o exterioritate absolută a semnului lingvistic. Dacă primii poeți moderniști aspirau să fie „oriunde în afara realului“, aspirația, la fel de utopică a lui Răzvan Țupa, pare astfel aceea de a fi oriunde în afara limbajului. Poetul convinge de cele mai multe ori, iar ceea ce i s-ar putea reproșa este (la fel ca la textualiști) excesul de „tehnică“.

passionaria stoicescu

Poetul

El e un preot aparte
- nici nebun, nici sfios -
cunună cuvintele și le desparte,
blagoslovește și cere moarte
miezului lor aburos

El stă-ntr-o biserică și uie
fără acoperiș și altar
și predică fără tămâie
cântecul-rugă bizar:

„Tatăl nostru, carele ne ești
în sensuri,

fie numele tău
vie-mpărăția ta,
precum în fapt așa și în poem...
Erezia noastră de toate nopțile
dă-ne-o nouă azi
și iartă greșelile noastre
precum și noi iertăm

greșiților noștri

și du-ne mereu în ispită
și nu ne izbăvi de cel rău
de A fi... Amin!“

Lehamite

O maladie care se ia -
a privi fără a vedea

Luna bolnavă
cu buze livide
în poemul acesta ca o fântână
se sinucide

Soarele obosit
de milioane de zori
ascunde roșul scârbit
în poemul acesta ca niște nori

Tot aici sunt și eu
tare departe de Dumnezeu
în mileniul nou și cețos

Simt enorm
și văd monstruos

Jubire

Pasărea Fricii cu gheara subțire
se numește Iubire

Ea se agață
din spaima de viață
și zboară departe
din spaima de moarte

Vremea îi trece
fără să știe
că n-are un cuib
ci doar colivie
de aer
de lemn
de metal

Pasărea Fricii se numește Iubire
(substantiv defectiv de plural)

Rugăciunea Anei

Dragile mele cărămizi vorbitoare,
întâi pân-la glezne
și n-am mai fugit
(urcați-mă chiar dacă doare),

apoi pân-la pântec
și n-am mai murit
(urcați-mă până la soare)

pe la sâni - zăbavă -
rugați cântarea zugravă
care m-a chemat
și m-a mpresurat,
care-a amăgit
până m-am zidit

să nu-mi strângă umerii tare
- datul aripilor e să zboare -
gurii de-o șoaptă să-i rămână,
să crească în zid o fântână,
fântână lină
cu apă puțină,
tot atingerea să-nfioare,
dragile mele cărămizi vorbitoare!

Dedesubt

Privind un pom care-și resfiră
harfa de crengi, sfera de fruct...
Când în lumină blând se miră,
oare ce-ascunde dedesubt?

Dar marea persiflând țărâna
din care-s un grăunte rupt...
Închisă-n ea pe totdeauna,
oare ce-ascunde dedesubt?

Dar tu, cu ochii-aceia stranii
de pom și mare, albaștri-verzi,
blând ucigaș bătând mătăanii,
ce-ascunzi când mă găsești,
mă pierzi?

Trecută-i viața, dar nu visul
în care cad tot mai abrupt
să aflui; de la cine-i scrisul
cel dedesubt în dedesubt?

Ritual

Bătrânul cu trandafiri pe tarabă
nu-mi dă niciodată floarea în grabă,
ci-ntârzie să ia bani mâna
lui tremurândă
ca și când atingerea lor
ar fi o osândă...

Și după ce despoaie lujerul de spinii
verzui
șoptește despărțindu-se de flori
ca de un alt chip al lui:
- Puneți gheață în apă
și va rămâne boboc trandafirul -
moartea vă costă
zece mii firul!

A cum câțiva ani, nu mulți după Eliberare, s-a întâmplat să citesc o caracterizare a mea și a originilor mele sociale - date drept „mic burgheze” - și întâlnindu-l pe autorul afirmației, Dan C. Mihăilescu, i-am schițat în câteva cuvinte o rectificare, de natură să restabilească adevărul, ceea ce pe el nu l-a convins. Totul s-a petrecut pe tonul cel mai potolit, în nici un caz nu am răcnit la el ceva de genul:

- Cum ai îndrăznit să insulti familia me, mișălule?!

Chestiunea de ordin strict personal ar fi rămas din parte-mi fără replică, dacă, ulterior, n-aș fi citit un pamflet al aceluia împotriva mea, în care se amintește de diversele noastre contacte, destul de numeroase, și din care el a extras elemente pentru ce năzuiește cel mai mult critica noastră, pe urmele nefaste ale lui G. Călinescu, adică un „portret”; îl voi ajuta pe autor cu unele precizări, iar pe cititor cu unele adevăruri. Într-adevăr, l-am cunoscut pe DCM cu ani de zile înainte de acest mic incident și simpatia pe care i-am arătat-o pentru meritele sale indiscutabile a crescut constatând că e împărtășită și de el; ne-am întâlnit, am avut discuțiile cele mai cordiale, ba chiar am fost invitat de el acasă nu o dată și am beneficiat de grațioasa sa ospetie a fermecătoarei Tania Radu. La un moment dat, chiar, el m-a vestit că va scrie un „studiu” despre mine, ceea ce aveam să aștept mai apoi ani de zile să iasă la lumină...

Cum minunea nu se producea, pe același ton de glumă, îl întrebam stereotip: - Ce faci, domnule, văd că refuzi confruntarea cu Absolutul! Tot în glumă, el îmi răspundea: - Domnule AG, aveți răbdare, dumneavoastră sunteți un autor complex, trebuie să vă aprofundeze, nu să scriu un articol acolo! Răbdarea mea puținică nu a fost satisfăcută nici până în decembrie '89, dar la un moment dat, exegetul meu mi-a spus:

- Domnule AG, v-am pasat lui Tania; nu vă neliniștiți, n-o cunoașteți, Tania e o fată serioasă, vă citește cu atenție... O să vedeți...

N-am ajuns să văd strădaniile acesteia, spre marele meu regret; vremurile s-au „învârtejit”, cum ar fi spus romancierul Ion Lăncrănjan, eu am rămas cu „Absolutul”, care, în treacăt fie zis, este o parafrază pe o vorbă a lui Călinescu, pe care am debitat-o mai ales tinerilor (I. Bogdan Lefter, Traian T. Coșovei, Bogdan Ghiu, Mircea Vasilescu *et j'en oublie!*). Până când mi-a fost dat să citesc, în două numere din „22”, un articol al exegetului meu prezumtiv, DCM, în care cam tot ce am spus eu mai sus e luat în serios, eu apărând ca un monstru de orgoliu, dar în același timp și ca un tip ridicol etc., etc.

Despre ce poate fi vorba, cititorul se poate lămuri din compararea mea cu unul din piticii lui Walt Disney; pentru cei care nu mă cunosc precizez că în generația mea am trecut drept un tânăr și un bărbat înalt și nici acum, când sunt *in cadente domo*, nu am ajuns sub 1,80. Oricum ai lua-o, pronia divină m-a dotat cu cel puțin 10 cm. în plus față de detractorul meu, care își poate revendica mai mult ca mine situația de bondoc. (Asta pentru a nu mai pomeni de o anumită caracteristică a sa care, unui om cu bun-simț, i-ar retrage dreptul de a vedea pe alții în caricatură.)

Dar să revin la caracterizarea de „mic burghez” pe care pentru prima dată, după lunga perioadă comunistă, mi-o dă cineva. Ea e de un interes mai general, cu o semnificație care, cred eu, privește identitatea oricărui scriitor. Spun de la început că un artist iese din normele comune și se refuză grosolanelor definiri, dar termenul a avut și din păcate, mai are un anume curs. Și trebuie să

precizez că eu, care am trăit într-un anume mediu, am avut contacte, de familie, de colegialitate, de prietenie cu diferiți burghezi mari, mici sau mijlocii, nu am auzit acest cuvânt până la venirea comuniștilor, care au făcut din el un termen de osândă, uneori definitivă, alteori ocazională, ca o insultă. În jurul meu, se vorbea de „cei de jos”, de țărani, de mitocani, de „lumea bună”, de *high-life*, care văd că data de pe vremea lui Caragiale și va înlocui pe vechea „protipendadă”; în fine, se vorbea de elită, de boieri (dar nu de aristocrație, un termen pur livresc). „Burghezul” pătrunde la noi în straturi mai adânci o dată cu limbajul marxist și diferența între el și „micul burghez” era enormă. În dosarele de cadre eu nu am figurat drept ins cu origini mic burgheze, ceea ce m-ar fi scutit de multe neajunsuri și condamnări apriorice. Calea prin care a căpătat drept de cetățenie acest termen infamant este deopotrivă muscălească, dar și cea franțuzească, la fel de nocivă pentru victime, dar și pentru realitățile de la noi. Or, eu am beneficiat de o anumită experiență de familie care m-a întărit în ideea inanității acestor categorisiri. Nu că separații și distincții nu ar fi existat, dar ele erau de alt ordin decât cel proclamat de marxiști: era mai mult ceva de ordin psihologic, al tinutei, al gradului de înrudire și doar mai apoi de ordinul averii și rolului economic, privilegiat de aceștia. Să mă explic.

Familia, dar și mediul meu de formație și de existență, erau dintre cele mai banale cu puțință; nu întâlneai nici originali, nici excentrici, dar nici inși ai salturilor spectaculoase. Existențele erau terne, determinate dintru început, în cursul lor predominând conformismul, buna purtare, buna cuviință. Și totuși, existaseră prăbușiri și redresări, schimbări esențiale în bine sau în rău, care nu afectaseră nimănui considerația de care nu încetase a se bucura. Tatăl mamei mele fusese ruinat de izbucnirea primului Război Mondial care-i blocase investițiile de antreprenor în construcții imobiliare. Omul paralizase și fusese redus la neputință, fetele sale (mama și o soră a ei) fiind obligate să devină funcționare. Bunicul patern murise subit, de un accident cardiac, atunci când cei șase copii ai săi nu apucaseră să-și facă o situație. Iar tatăl meu a fost un tip cu totul special chiar și în banalitatea lui onorabilă. A renunțat la acțiune, lichidând comerțul tatălui său, care avea un înfloritor magazin bine reputat în centrul pieții Sfântul Gheorghe, a preferat să evite riscul și să rămână simplu funcționar la Banca Națională, unde îl adusesse Eugen Carada, prietenul familiei. Nu a făcut o grozavă carieră acolo, pentru că era un om chelțuitor, și-a tocat, împreună cu frații săi, toate moștenirile, inclusiv două moșii; îi plăceau jocul de cărți, cazinourile și ruleta, dar mai ales caii de curse, care au sfârșit prin a-l ruina. Ultima aventură a fost investiția în SNIC, o societate de încurajare a creșterii cailor, care a încercat exploatarea unui alt hipodrom, la Floreasca, unde, în copărtășie, a posedat un teren imens de la Roata Lumii (Blocul Perla), stadionul Dinamo, spatele Circului, Uzinele Ford, cartierul Floreasca.

CATEGORISIRI

de ALEXANDRU GEORGE

(Având plăcerea de a-l întâlni recent pe venerabilul domn Teddy Negroponete, fiul marelui manager al afacerii, acesta m-a asigurat optimistic că ne vom putea „recupera” măcar ceva din averea pe care ne-au luat-o comuniștii, dar eu nu sunt omul care să revendic ceva, nu m-am înscris printre cei care se zbat spre a-și recăștiga măcar parțial averea sau pentru despăgubiri.)

O situația care l-a particularizat pe tatăl meu, deși nu e chiar o stranietate, e căsătoria sa foarte tardivă, care l-a făcut să aibă copii la o vârstă aproape de cea a pensionării, în cazul lui coincidând cu moartea. În perspectiva noii sale familii, și-a schimbat complet stilul de viață, s-a lansat într-un activism furibund, în deplin contrast cu nonșalanța de dinainte. A început să se gândească la viitor, să se asigure, făcând din mine și din fratele meu niște precoci „exploatare de case”, cum vom fi categorisiți la cadre. El însuși a căutat surse de câștig, a vrut să speculeze avantajos ceea ce moștenise. (Cu câteva luni înainte de a părăsi această lume, știu că a cumpărat o parcelă de teren la Eforie pentru a-și construi o vilă, despre care văduva și orfanii lui nu au știut niciodată cam pe unde era situată.)

Cu toate acestea, nu a renunțat la larga existență, la comodități, la domesticitate. Lumea lui nu era a unui funcționar obișnuit; rudele, cunoscuții care ne veneau în casă erau directori de bănci, de societăți de asigurare sau de întreprinderi comerciale, în sfârșit, oameni politici din spectrul literar. Când s-o fi manifestat în el mai propriu „burghezul”, după rețetele care definesc totul prin economic? La curse a continuat să se ducă, dar nu mai juca niciodată; era cunoscut și avusese a face (chiar niște conflicte) cu Jockey Clubul, motiv pentru care fratele meu și cu mine am început să frecventăm hipodromele singuri, aveam acces la tribuna rezervată, oficială și nu pot uita cum mă ferchezuia fratele meu pe la 12-13 ani, înecându-mi părul cu briantină și potrivindu-mi de o sută de ori cravata la gât și batista la buzunar, după care pășeam solemn pe treptele de marmoră albă, prevăzuți cu legitimația de intrare rotundă, pe care el a obținut-o până târziu, de la domnul Jean Cămărășescu.

Cum poate fi clasificat un asemenea om, care a trăit ca unul bogat fără a avea o avere considerabilă, mai ales fără a avea lichidități, în fine, cum putem fi categorisiți noi, urmașii lui, două ființe așa de diferite? Când citesc cele scrise de Dan C. Mihăilescu îmi vine să zâmbesc...

Căci viața și personalitatea unui scriitor nu sunt o problemă de apartenență la o familie, chiar dacă ea e evocată în scrisul său uneori. Căci dacă am lua o examinare, după principii de cadre, pe, să zicem, M. H. Simionescu, Radu Cosașu, Marin Sorescu și Angela Marinescu, ce am obține? Ori ar reieși cumva personajul Mopete dacă am afla amănunte din viața familiei inginerului agronom, inspector la Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Adam Ivănescu, tată a doi băieți geniali, Emil și Mircea?

ZBURĂTORUL

de VIOREL DIANU

Plutonierul Ilie Bolovanu, șef de post în comuna Căpățâna nu mai visase din copilărie că zboară. Uitase cum e să te vezi plutind, ce-i mai zbură?, când, pe nepusă masă, astă noapte se amenise din nou zburând, ca odinioară. Se făcea să-i fulgeră prin fața ochilor un Espero, cu nouăzeci și cinci kilometri la oră; el fluierase după șofer să oprească, ăla - nici gând, și atunci, cu o concentrare praomenească își luase deodată zborul, îl prinsese în timp ce fugă, i se proțăpise dinainte, „Actele!”, i dresase un proces-verbal exemplar, de să-l țină în mână. Când se trezise, își răsese singur de vis. Ce voic avea el să zboare, când era dotat cu stație de recepție și, doar apăsând pe un buton, putea să-l avertizeze pe colegul Geamănu, de la postul din lângă angheni, că vine unul într-acolo cu un Espero nou, gonind ca nebunul, care a refuzat să oprească semnal; să pună laba pe el și să-l ardă cu o țigărie de să-l frigă la ficiți. E! O rezolva astfel tot în vis? A zburat, acum, era o bagatelă, o inuitate, pe lângă puterea cu care îl investise statul. Dar ce sunt vise, cum să le interzică? Problema era că merita să le ia în seamă. Ba! Un polițist e struit să le dea uitării pe loc.

Deci, se sculă robust din așternut, se bărbierii oi milimetri sub piele” și ieși în curte, s-o pună pe vastă să-i toarne o găleată de apă de la fântână să spele până la brâu. Femeia dădea boabe la găini.

- La mulți ani, bărbate!

El rânji bănuitor:

- Ce-ți veni?

- E douăzeci iulie: Sfântu Ilie. Nu te cheamă Ilie, pe proorocul care s-a suit la cer în carul lui de aur.

Îl licări o neliniște. Ce dracu însemna potriveala a?...

- Nevastă, lasă basmele și vino să-mi torni o leată de apă rece să mă spăl.

Se răcori după pofta inimii, ceru și de mâncare, pã care se îmbrăcă și plecă la datorie... Acu, vorle ca și visele vrei-nu vrei să le uiți, unele și se lise de creier ca țărâna de tălpi. Nu scapi cu una cu uă de ele. Poți, în schimb, să le neglijezi. Asta, da, iar nu ești muier. Iar Ilie Bolovanu, orice s-ar arde, avea cuget tare. Fusese avansat ca șef de post Căpățâna tocmai pentru virtutea lui.

O vreme, pendulă pe stradă, în sus și-n jos, cam ă spor. Era un bărbat corpolent, șoferilor le sărea ochi de departe cu uniforma și chipiul lui, înceti-au și rulau prin dreptul său ca melcul, n-avea ce reproșa. Apoi, el le cunoștea năravul de a se preni cu farurile unii pe alții, ca să nu-i cadă în plasă, nu-i cădeau totdeauna. E drept, regulamentul îi gâduia să fluire pe oricine (ei, nu chiar pe cine!) și fără un motiv special, inventa el motive, să-i frece omului ridichea, dar era încă prea vreme pentru jocul de-a mâța cu șoarecele. Întâi mai adulmece, să mai pândească, să-și creeze poziția. Să dobândească starea aceea de grație, ce și viguroasă, când, intrând în pielea polițaiului puternic, își trăiește cu bucurie supremă rolul, urbe cupa cu delicii până la fund, joacă după cum place: e persiflator sau sever, indulgent sau inflexibil ca oțelul, miere sau fiere..., cum îi dictează băzmul. He-he, îți trebuie artă ca să fii polițist! Un polițist vestit, cum era el.

După cum am anticipat însă, vremea acestor războaie, pentru deliciul său ori pentru al căpățânelor, nu sosise încă. Nu se copsese. Nici lui nu e trezise apetitul, nici martori nu avea și nici zuri” nu apăruseră. La „Țoiul și cărnatul”, barnul cu nevasta și fata scoteau mesele cu scaunele terasă, pregătindu-se pentru clienți.

- Bună dimineața, dom' șef!

- 'Neața, Ploscare!

- Ați ieșit la vânătoare?

- Îm!

- Când strângeți de-o „bătrână”, vă invit s-o bem.

„Mai bine m-ai invita la fie-ta, speculantele... Îți asmut eu Garda financiară pe cap.”

- Eventual, fac și cinste! Îl momi cărciumarul, ginind pica polițaiului.

Dialogul se sfârși în coadă de pește. Plutonierul se întorcea să-și reia rondul, moment în care îi foșni pe sub nas, scânteind, un Espero grenă, întocmai ca în vis: avea sută; întinse automat mâna, cu un gest imperativ să-l oprească; era o semnalizare la limita regulamentului, mai degradă neregulamentară, care e adesea desconsiderată; băjbâi și după fluier, în buzunarul din dreapta de la veston - fusese luat literalmente prin surprindere -, noroc că îl găsi repede și lansă un signal de răscoli tot satul, pentru șofer oricum tardiv; fiindcă trăsese deja mașina pe marginea șoselei, cincizeci de metri mai încolo. Manevra s-ar fi putut înregistra ca o firavă circumstanță atenuantă. „Dacă nu dă și cu spatele spre mine, ci mă sfidează, obligându-mă să merg cu până la el, îl usuc.” Aș, nici păs!... Bine, fârtate..., și-ai păpat pomana. Așteaptă-mă, așteaptă-mă... Făcu primul pas și..., minune..., acesta îi ieși deodată înalt, întins, ca al unui astronaut pe solul selenar; al doilea fu uriaș, incomparabil cu primul, iar al treilea îl propulsă exact în dreptul portierei șoferului, care îl „aștepta”, într-adevăr, cu geamul coborât. Cuvintele „Sunt plutonierul Bolovanu, actele la control!” îi înțepeniră în gât. Salutul îi înțepeni încă mai vârtos. Și el, și omul de la volan se cercetau cu ochii beliți. Contravenientul era însuși locotenent-colonelul Pătran, comandantul Poliției rutiere județene.

- Ce faci, Bolovane, zbori?

Uimire, reproș, prețuire?... Sau toate laolaltă și un strop de miracol pe deasupra?

- Să trăiți..., vă rog să repetați întrebarea!

Plutonierul zburător etala mutra tâmpă a unui căzut din pod. Ori nu era conștient ce se petrece cu el - dacă lucrul ăsta se petrecea mai de mult -, ori o pățea acum pentru prima dată și, natural, rămăsese și el năuc. Deslușirea unei întâmplări atât de bizare era de preferat s-o amâni un pic, decât s-o împotmolești în răspunsuri inepte. Deci, colonelul trebui să dovedească el mai multă înțelepciune decât Bolovanu, sau măcar compasiune, și să atenueze straniul incident, schimbând vorba.

- De ce nu ești atent la circulație, plutoniere?

Te-am văzut de la un kilometru, am accelerat și am trecut dinadins cu vitează pe lângă tine, ca să-ți verific vigilența, și tu... cu ochii la crâșmă, la femeile crâșmarului. Aia a fost semnalizare de oprire la tine? Ce ai fi făcut dacă șoferul s-ar fi dus?

- L-aș fi anunțat pe sergent-major Geamănu prin stație, să trăiți...

- Și ar fi luat el mălaiul în locul tău.

Șeful de post rămase smîrnă, cum se cuvine.

- Acu te iert, pentru lipsa de vigilență. Dar...

Pătran își muie timbrul vocii, devenind mai conciliant - partea cu mustrarea o încheiase -, își îmblânzi trăsăturile feței: schimba foaia, o întorcea adică la problema lăsată suspendată, și care reclama obligatoriu o reluare, o finalizare, altminteri..., plutonierul arăta a se fi dezmeticit..., puteau vorbi pe șleau, cu șanse de a se înțelege, da?... e bărbat, e polițist, da?...

- Ascult, don comandant.

- Plutoniere, chestia aia..., cu zburatul..., dacă se mai repetă, tot ca adineaori sau într-alt fel, mi-o

raportezi imediat.

- Am înțeles, don comandant... Nu se mai repetă.

- Îți ordon: mi-o raportezi urgent.

- Raportez, să trăiți!

- Bolovane...

- Jur, don comandant.

Espero-ul demară lansat, el încremeni cu mâna la cozoroc, avu răbdare să se depărteze mașina și, când îi pieri din ochi, își scoase chipiul și se șterse de nădușeală. Era flească. Privind în lungul drumului, îi zări pe crâșmari - în mijloc, Măriuca, pe care o jinduse (se prinsese lent - colonelul, deșcă bătrână!) -, înmămurii și ei de ce văzuseră.

Ce i se întâmplase? A luat-o razna?... Dacă n-ar fi existat martori, Ploscaru & company, dacă nu s-ar fi făcut de boacăni în fața chiar a comandantului, și-ar fi zis că visează. Ori ar fi respins evidența și ar fi fost în stare să-și argumenteze sieși că pozna cu zburatul i s-a părut, dacă s-ar fi petrecut la el în bătătură. Dar cu martori?... Martori!... Colonelul se dusesse învârtindu-se, cu cucoana și cu odraslele lui cu tot, iar Ploscarii..., am zis: avea el mijloace să le închidă pliscul. Le știe potlogăriile: dacă își trag fermoarul la gură, le dă pace, dacă nu, le ridică patentul. Clar?... În fond, ce văzuseră ei? Zhor?... Așa se zboară?... Văzuseră că fugise după o mașină și, ca s-o prindă, lungise nițel pașii, care-i ieșiseră mai babani, mai năzdrăvani..., mă rog, niște salturi mai șoimane..., doar e polițist, polițist clasa-nțai, nu un mucea. Au priceput?...

Ploscaru și cărciumărelele lui nu se clinteau din marginea șoselei, iscodind cu gurile căscate. Ce?... Să zboare și înapoi?... Uf, asta era buba: că și pe el îl rodea teama să nu fi devenit imponderabil. Ce-ar fi să nu se mai vindece de boala cu zburatul? Pe timpul muștruluielii lui Pătran, și după, își înșurubase picioarele în punctul aterizării și tot tărăgăna să le descleșteze de acolo, șovăind să mai facă vreun pas care să nu-l fi săltat iarăși până cine știe unde, desigur mult mai sus și mult mai departe decât prima oară, deși ca un popândău în mijlocul străzii nu putea să rămână pironit, trebuia să se rupă de locul ăla afurisit... Și se rupse. Fără necazuri. Străbătu cei șaizeici de pași, până în fața bufetului, agale, ca un om normal. Singura neîmpăcare fu (dar și-o va răzbuca el!), că Ploscarii se speriaseră de el, ori ce? -, dăduseră tustrei năvală spre crâșmă și nu-l urmăriseră cumiți până la capătul cursei, cum i-ar fi plăcut. Abia când ajunse, înțelese pricina.

- Don șef, se jelui nenorocit cărciumarul din prag, prindeți-l, don șef.

Femeile se văicăreau și ele isterizate.

- Pe cine, măi Ploscare?

- Hoțul... Ne-a furat hoțul. Ne-a pândit când am ieșit în drum, ca să ne chiorâm ca proștii cum zburăți dumneavoastră și, fiind ușile deschise, a intrat și ne-a ușurat de jumătate din sticlele cu etichete. L-am văzut târziu, după ce a sărit gardul, când nu mai puteam să...

„Păi cu burtanul tău, pe cine să mai sari, bă impotentule...”

Stârniți de larma iscată, câțva țărani, mai multe muieri și copii droaie apărură la porți. Bărbații, îmboldiți de femei, și copiii se grămădiră pe terasă, împresurându-l pe șeful de post gata să-și ofere serviciile. Dacă... N-avea Ilie Bolovanu nevoie de serviciile lor, dimpotrivă, se ivise prilejul să le servească el o mostră de iscusință profesională. Să stea pe-aproape.

- Ia să descindem și să facem noi o constatare...

- O faceți pe urmă, don șef, se zbucliuma barmanul, întâi puneți mâna pe hoț, până nu dispăre de tot.

- Mă Ploscare, tu mă înveți pe mine meserie?...

Dă-te la o parte!

Îl durea pe el în cur de paguba crâșmarului - ăl mai mare escroc pe o rază de cinci kilometri, care-i scutura de parale și pe căpățâneni, și pe străini -, dar reclamația trebuia să i-o ia în considerație. Și o va declara valabilă după constatare, după recoltarea probelor. Acțiune care nu se operează sub presiune și sub impulsul sentimentelor. Îl lăsuă să-și exercite misiunea?

- Pofțiți, don șef.

Intrară în bufet. Rafturile rânjeau știrbe, cu sticlele în ele ca dinții în gura babei. Ce avusese mai atrăgător localul, fudulia Ploscarului, fusese devastat. Te cuprîdea mila, inimă de polițist să fi avut. Barmanul îl conduse pe plutonier la raftul din față, cel mai de fală până să fi fost jefuit.

- Priviți fundurile, don șef, ăstea rotunde și groase sunt de Napoleon, ăstelalte, tot rotunde, dar mai suple, mai delicatese, sunt de brandy Olympus, ăstea pătrătoase sunt de Teachers, iar ăsta din față, cu colțurile teșite, scumpetea scumpetelor, e gin Gordon's..., pe cele mai apetisante le-a umflat.

Mda, urmele erau evidente. Plutonierul își prelînse degetele pe tăblia de placaj - recolta probe? -, apoi le rășchiră în ochii cărciumăreselor.

- Ia să-mi spuneți voi mie, mironoșitelor, de când n-ați mai șters praful în dugheana asta?

Femeile pâliră.

- Dar, don șef, le sări bărbatul în apărare, aici țineam sticlele cu băuturi străine..., doar ca să luăm fala, știți, pentru încântarea clientului..., că, altfel, la noi tot țuica de prună și vinul de buturugă se consumă, răcoritoarele și berea. Mai ales berea, care merge cu mititei de stinge.

Era adevărat, își delecta țaranul privirea cu etichetele alea sclipitoare și cu licorile limpezi din sticle, cu prețurile lor cât un ajutor de șomaj, cât o pensie, cât îmbrăcămintea de pe el, și tot din țuica națională, cea mai gustoasă, îi trăgea, tot berea cu micii alunecau pe gâtlej și-i ungeau sufletul.

- De când n-ai mai dat cu cărpa, donșoară? stăruie Bolovanu, crunt, spre fata crășmarului, arvinind-o pentru altă lucrare, mai desfătătoare.

- Haideți, don șef, că dacă recuperăm marfa, ștergem și praful, și facem și alt aranjament, să ne mai rămână sticle..., ca să aveți și dumneavoastră acasă barul dumneavoastră. Ce Dumnezeu!...

Afară se declanșă subit o zarvă entuziastă, întretăiată de țipete și de chemări. Ilie Bolovanu, care își slărșise constatarea, bângâind sperieiții în Ploscaru și punându-le pe jar „fundurile apetisante” ale crășmărițelor, ieși la popor.

- Hoțul, don șef..., l-am văzut..., aleargă prin ogrăzi.

- Se îndreaptă spre stația de cale ferată, să prindă trenul. Plutonierul scrută și el în direcția în care erau întinse mâinile. Nu zărea nimic... Ba da. Uite-l, uite-l, drăguțul.

- Stoooi! strigă deodată cu atâta putere, încât unda strigătului său îi dădu doi metri în spate pe țărani.

Fugarul împietri o clipă pe loc, privi peste umăr, să aprecieze cât de aproape era primejdia, n!, și își continuă alergarea.

- Stoi! Stoi, că trag! uză plutonierul de ultimul avertisment.

Ciuciu! Fugarul mai avea puțin și ajungea în gară. Trenul fluiera și el de după costiuș. Gușa Bolovanului, umilit în fața satului de nesupunerea hoțului, se înroșise ca mărgelile de curean. Atunci, se pomeni parcă ridicat de subțiori, până la înălțimea coroanelor copacilor, și o porni, în zbor razant, păstrându-și poziția verticală, pe deasupra gardurilor și a caselor, în linie dreaptă, doar cu line coborâșuri și sușuri, și, cât ai număra până la trei, până la patru, îl prinse pe fugar, i se lăsă cu tălpile pe umăr, îl doborî la pământ, îi răsuci mâinile la spate și i le pecetlui cu cătușele. Minunea se desfășură atât de neașteptat și cu o succesiune atât de rapidă a episoadelor, încât întrecu iuțea de percepție adecvată a minții unor bieți oameni, chit că erau ei căpățâneni sadea. Țărani rămaseră deci proști, cu privirile fixe și cefele înlemnite, muți și aiuriți. Plutonierul Ilie Bolovanu se lăsă purtat de aripile nevăzute, cu inima euforică, aprinsă de setea izbânzii și acționând eficient, polițieneste. Cât îl privește pe hoț, după șocul dintâi, când se trezi încălecat de acea huidumă căzută din cer, deveni docil și fără griji ca un copil de țată.

Înapoi, infractor și justițiar, umăr la umăr, veniri pe picioarele lor, pe drumeagul care lega satul de

stația C.F.R. La Post, plutonierul îl azvârli pe hoț în beci, după ce-l slobozi de povară, și urcă la nevastă, să-i povestească. Nu-și punea mare nădejde în judecata ei de femeie - de altfel, din întâmplările astea nu pricepea mai nimic mintea lui de polițist, darmita a unei femei -, însă cui să se destăinuiească?

Relată faptele cu impecabila coerență dobândită în prodigioasa lui experiență de redactare a atâtor și atâtor procese verbale. Pe măsură ce îl asculta, soața se însenina și se înveselea:

- Oh, Zburătorul meu viteaz, zburător! Ce-am să mai pătimesc de acum încolo cu tine: o să intri noaptea pe coș în toate bordeiele și sub toate fustele.

Bolovanu se burzului:

- Muier, tu ești toantă sau te faci?... Nu zburător de-ăsta am devenit eu, și nu de fuste e vorba, că fustele fâlăfăie singure după mine, nu e nevoie să cotrobăiesc eu noaptea să le găsesc, ci e vorba de cariera mea. Cine dracu' mai ține în slujbă un polițist care zboară, ca să rădă lumea de el?

- Ha! De răs ție-ție?... Păi råde lumea de voi de se sparge și fără să zburăți..., nu asta e problema. Iar cariera, dacă te gândești la ea, tocmai fiindcă zbori o s-o ia și ea în sus. De ce crezi că ți-a poruncit comandantul să-l îți la curent cu evenimentele? Ca să te avanseze, să-ți dea o însărcinare demnă de unicul polițist zburător de pe pământ.

Plutonierul rămase visător. Nevasta lui poate că nu era așa proastă, cum socotea el, nestrămutat, că sunt femeile. Ia s-o mai asculte.

- Și dacă n-o să fii mulțumit, poți să le dai cu piciorul oricând... Știi ce-au comunicat la radio de dimineață? Că astăzi se împlinesc treizeci de ani de când au zburat americanii pe Lună. Și ei au zburat într-acolo cu satelitul... Vacs! Să audă că un român zboară iuă... ăhă! Dacă ai scrie o scrisoare la NASA, îți dai seama cum te-ar primi ăia? A?...

Gândurile lui Ilie Bolovanu începură să fluture atât de sprintene și atât de fascinate, încât i se făcu frică să nu i se ducă și trupul după ele. Se ținu țepăn de scaun. Nevasta lui îl uimea, nu luase niciodată aminte la vorbele ei, și uite ce-i scăpăra prin cap. Hm! S-o mai încerce..., să-i ceară și un sfat.

- Leano, tu ești muier, eu sunt bărbat. Mintile tale sunt flustratice, ale mele zdravene. Până la NASA va mai trece timp: o săptămână, o lună... Iar eu nu vreau s-o țin până atunci tot într-un zburat, să-mi fugă mereu pământul de sub picioare... Învațămă, dacă te crezi deșteaptă, cum să fac să nu zbor, dacă n-am poftă.

- Păi, te învăț: ia-ți bicicleta. Și când nu vrei să zbori, mergi pe ea, iar când îți vine pofta sau apare un caz de necesitate, arunc-o în șanț.

Sclipea de inteligență Leana.

Plutonierul ei nu mai stătu în cumpănă nici un minut; își încălecă bicicleta și porni spre noi aventuri. Și unde într-altă parte îl așteptau aventurile, dacă nu în centrul Căpățâni? Iar centrul începuse deja să se anime; oamenii curgeau în două direcții: bărbații spre bodegă, femeile înspre biserică.

Înainte de cărciumii, fu oprit, bineînțeles, de crășmar.

- Don șef..., ați fost fantastic, don șef! Cum l-ați mai prins pe hoț... Fantastic!

- Lasă, bă, vraja... Să trimiți pe Măriuca să ia sticlele și să-mi spuie ce pretenții ai cu hoțul. Dacă să-i întocmesc sau nu dosar penal...

- Ce pretenții să mai am, don șef?... E destul că-mi redobândesc băuturile. Eliberați-l! Nu sunt eu omul care să umble prin tribunale.

„Nu ești pe mă-ta... Parcă e după tine. Te-ai îmbogățit din matrapzficuri și crezi că ai să scapi de judecăți. Te țin eu sub observație și curând-curând am să te-nfund.”

Pedală mai departe, în același sens cu femeile care, pe marginea șoselei, mergeau la biserică. Băteau clopotele, anunțând începutul liturghiei. În fața bisericii, Ilie Bolovanu fu cu desăvârșire îmbătat de dangătele lor melodioase. Își ridică fermecut privirile spre turlile înalte. Ce sunete vrăjite, ce turla frumoase!... Dar și fluiericiul lui scotea niște sunete și mai vrăjite și era o sculă de toată dofta. Signalul lui răzbătea spre timpanele șoferilor mai vibrant decât clopotele oricărei biserici. Și câți bani nu adunase!... Ar cam fi timpul să-l pună iarăși la treabă.

Trecând de biserică, apoi și de școală, descălecă și culeă bicicleta în șanț. Îi venise nițel chef de zburat. Prima oară, cu colonelul, și a doua oară, cu hoțul, zburase de nevoie, fără să și-o dorească. Acum o să zboare de drag. Să simtă gustul... Se perindă mașinile pe lângă el, însă șoferii, care-l ochesc de la distanță, reduc viteza și când îi trec prin drept nici nu îl întorc capul. În dispreț.

Ei lasă, că le strâmbă el gâturile. O să facă pe aeroplanul!

Țopăi de câteva ori pe loc, să vadă cum îi iese experimentul. Destul de bine. Când atinse înălțimea de aproximativ zece metri, zise stoi! și rămase așa. Era o înălțime confortabilă. Pășii ușor prin aer, până ajunse deasupra axului șoselei. Efectul nu înărzic să se arate și fu cel așteptat, cel râvnit. Mașinile care se nimeriseră în acel moment pe stradă opriră brusc, serășnind din frâne și săltând din coadă, altele, care se apropiu, le urmară exemplul, iar șoferii și înșoțitorii lor cătară cu spaimă în sus, de parcă le-ar fi ieșit în cale Mamona. Ha-ha-ha!, acum vă bleojuți, vă bleojuți la mine, nu vă mai prefaceți că nu vă pasă, nu mă mai înfrunțați, nu mai întoarceti nasurile a scârbă, nu vă mai put..., acum vă las tuț, așa-i?, chestia asta n-ați mai pomenit-o și nici nu vă vine să credeți ce se întâmplă, o să-l țineți minte toată viața pe Ilie Bolovanu... Hai, circulați, circulați! Circulați, bă speriaților, că nu vă fac nimic, doar mă răd de voi. Fluieră îndelung, ascuțit și le semnaliză imperios șoferilor să pornească. Bă, voi nu mai cunoașteți semnalele agentului de circulație, ori sunteți trăsniți cu leuca? Hai, dați bice cailor, ce stați buimaci!...

Urnind cu greutate traficul din loc - îi zăpăcise pe toți -, porni și el „să meargă” de-a lungul șoselei, ca elicopterul, doar că fără motor și fără să consume benzina statului. Hei, unde ar ajunge țara asta să aibă zece polițiști ca el! Măcar că și cu unul singur se poate socoti o țară procopsită. Numai să știe și să vrea să-l prețuiască, altfel, îl plătesc ăia de la NASA cu greutatea lui în aur, și îi dau și grade... Totuși, n-ar schimba Căpățâna pe NASA; nu se vinde Bolovanu... Ia uite-i cum se târăse mititeii, cum își sucesc capetele și își holbează ochii..., merg la pas cu el, abia îl depășese, or fi zicând că are vreun radar în fund și e montat să-i vâneze, sau îi încântă priveliștea și vor s-o contemple până la capăt... Dar totul are un capăt, chiar și Căpățâna. La marginea ei: ađio! celor care pleacă, bun venit! celor care intră. Deci, stânga-împrejur. Așa, chiorți-vă, chiorți-vă..., că nici eu nu vă scap din ochi. De aici vă citesc și gândurile, ca în palmă, vă am sub lupă ca pe gândăcei. Unul să îndrăznească vreo mișcare greșită și e terminat. Sunt călare pe voi, ha-ha! vă place, nu?... Și mie îmi place, grozav ce-mi place! O oră o să vă frig ca pe jar, o să vă țin în frâne și o să vă joc sârba pe spinare.

GHEORGHE GRIGURCU

răspunde la o întrebare:

Care este opinia dumneavoastră în legătură cu canonul literar?

Discuția asupra canonului literar mi se pare a nu fi altceva decât o variantă optimizată a celei consacrate revizuirilor. Intrată într-o parentă criză din pricina iritării unor autori favorizați de ierarhia anterioară anului-turnantă 1989, ca și a suporterilor lor, cu atât mai zeloși cu cât au în vedere dobândirea sau, după caz, menținerea unor avantaje de carieră, aceasta din urmă revine într-o perspectivă mai amplă, beneficiind de „stilul înalt” al generalizărilor și al referințelor istorice. Termenul de canon a fost înfățișat la noi, mai pe larg, pentru prima oară, în eseul lui Virgil Nemoianu, intitulat **Bătălia canonică - de la critica americană la cultura română**, apărut în „România literară”, și s-a găzduit alimentat de cartea recent tradusă a lui Harold Bloom, **Canon occidental**. I s-au dat definiții și i s-au aplicat nuanțări felurite, până la echivalarea lui cu însăși imaginea complexității, înțelțurate de propriile-i oferte nelimitate: „e o structură conceptuală foarte complexă, care absoarbe contribuții multiple, inclusiv ale exegeților literaturii, dar și ale multor actori ai câmpului social-cultural, decantându-se la nivelul părte general al mentalităților, al miturilor colective, al stereotipiilor supraindividuale” (Ion Bogdan Lefter). Simplificând, credem a vedea canonul în cauză ca o rezultantă a întâlnirii unui nucleu de creații valoroase cu un program ce se constituie într-un model, mai mult ori mai puțin ferm, al unui segment temporal. Astfel încât, printr-un exercițiu speculativ rezonabil, practic poate epocile literare ar putea fi proiectate pe o hartă canonică. Mecanismul înlocuirii unui canon vechi cu unul nou e foarte apropiat de cel al excreatelor revizuirii, funcționând conform principiilor mutației valorilor estetice, ale sincronizării și diferențierii, în esență ale evoluției literaturii și conștiinței ce-o luminează. Nicolae Manolescu distinge succesiunea a trei canoane în literatura literelor românești: canonul romantic-național, instaurat de generația pașoptistă, a cărui formulare o găsim în **Introducția** la „Dacia literară” din 1840, scrisă de Mihail Kogălniceanu, canonul clasic-victorian al Junimii, ilustrat pe plan teoretic de Titu Maiorescu, iar pe plan creator, cu maximă eclatanță, de către I.L. Caragiale, și cel modernist al lui E. Lovinescu, anticipat de mișcarea simbolistă și prelungit până în 1948 (mai exact ar fi până în 1947, anul următor fiind deja unul al dezvățului ideologic și al înăbușării brutale a tuturor elementelor de creație liberă). Să recunoaștem că nu numai mentorul **Sburătorului**, ci și T. Maiorescu a fost un om energic „revizionist”, ba chiar Kogălniceanu a înțeles a corija ceva din viața culturală incipientă a momentului său! Așadar, revizuirile, fie că le gândim sau nu de conceptul canonului, au la noi o tradiție respectabilă! Am putea vorbi de un canon proletcultist? Deși proletcultismul a fost „aria timpului” preț de aproape două decenii „obse-

dante” (astuția formulei singulare a „obsedantului deceniu” sperăm că nu mai trebuie demonstrată), directorul „României literare” consideră că nu, deoarece din producția respectivă absentează componenta valorică. E o „literatură” comandată oficial, care-și inventează o tradiție aberantă și-și adaugă inovații artificiale, așadar una lipsită de firescul care certifică viabilitatea unui fenomen creator. Am putea vorbi, mai curând, de un fals canon, corespondent unor false valori și unei ierarhii scriitoricești violent trucate, sfidând bunul-simț. Aici îi dăm dreptate lui N. Manolescu. Discuția poate începe de la definiția pe care o dă noțiunii: „Eu concep canonul ca o suprapunere de trei elemente: valoarea (cota de critică), succesul (cota de piață) și un amalgam eterogen de factori sociali, morali, politici și religioși”. Avem impresia că valoarea - se subînțelege, predominant estetică - nu poate fi pusă în balanță cu „succesul”, aleatoriu acesta, frecvent capricios, întârziat uneori până la ieșirea din cadrele epocii circumscrise de canon, și care, la rândul-i, n-ar putea fi echivalent cu „cota de piață”. Câci există autori importanți care se bucură de o mare stimă exclusiv în cercurile competente, fără să aibă acces la popularitate, nu-i așa? Pe de altă parte, acel „amalgam eterogen”, alcătuit din factorii sociali, morali, politici, religioși, trebuie disociat în factori ce intră în componența operei sau a doctrinei sub a cărei copertină se află opera și factori ai mediului, favorabili, nefavorabili sau neutri în raport cu creația. Dacă ei pătrund în chimismul producției artistice, suntem în măsură a-i subsuma naturii axiologice a acesteia, multiple sub egida esteticului preponderent (esențial din punctul nostru de vedere). Deoarece, așa cum remarca Gille Deleuze, literatura se lasă pătrunsă de un „afară”, social sau „metafizic”, energiile din corpul ei intrând în combinație cu cele exterioare, convertindu-se în „forma-literatură” cu ajutorul (indisociabil) al celor din urmă. Nu trebuie să intrăm în panică (re)cunoscând această multitudine de valori din spațiul literar. Ea nu reprezintă o trădare a esteticului structurat (*ergo* decisiv), în schimb îi amplifică aura, îi lărgeste audiența în receptorul uman, nu doar diferențiat prin specializare, ci și aspirând la o organicitate originară. Opera literară poate fi comparată cu spectrul solar, alcătuit din mai multe culori și totuși dând efectul unic al luminiscentei albe, corespunzător, în cazul de față, irefragabilului efect estetic...

Dar chestiunea de căpetenie care se pune este cea a canonului actual. Este acesta canonul modernist, statuat de interbelici sub egida lovinesciană sau a intervenit unul nou, postmodernist ori, cu o vocabulă îndulcită (aceeași Mărie cu altă pălărie), neomodernist? Opinia lui Nicolae Manolescu apare oscilantă. Domnia-sa afirmă la un moment dat: „Dacă nu deducem realitatea operelor din premisele teoretice, ci încercăm să

obținem teoria însăși din realitatea literară, nu se poate să nu remarcăm că avem de-a face cu vechiul canon modernist (întrerupt, reluat și reboțezat), cosmetizat prin adoptarea câtorva autori și opere postmoderne”. Însă adaugă imediat, deconcertant: „Canonul astăzi în vigoare s-a constituit spre sfârșitul anilor '60”. După ce scrisese mai sus: „Se admite îndeobște ideea că, odată cu generația '80, canonul se schimbă din nou; în locul aceluia modernist, având aproape vârsta secolului al XX-lea, se impune canonul postmodern. Împărtășind această idee” etc. Deci avem sau nu un nou canon după 1960? Avem sau nu un alt canon după 1980? Autorul **Lecturilor infidele** nu dă un răspuns limpede, fapt întrucâtva explicabil prin lipsa de perspectivă asupra imediatului, ca și prin implicarea domniei-sale într-un partizanat al tinerilor ce vin în valuri succesive, înarmați cu mărețe idealuri generaționiste, cu toate că înclină către un compromis și anume ca, fără să omologăm un canon „optzecist” („Schimbarea de paradigmă sesizabilă spre 1980 n-a condus la înlocuirea canonului vechi, modernist, de către acela, nou, postmodern, ci la un armistițiu neobișnuit, deși explicabil” - cuvinte din care observăm ivirea unui concept-derivat al canonului, o subspecie mai modestă a acestuia: paradigma), să admitem unul neomodernist, instituit după „liberalizarea” din jurul lui 1965: „Acest canon ar trebui, poate, numit neomodernist, spre a-i marca ambiguitățile (atât cele care privesc rescrierea postbelică a modernismului, cât și cele care privesc confuzia dintre modernism și postmodernism). El este încă în vigoare, cu toate strigătele de protest ale noilor generații”. Aici putem glosa asupra disjuncției, atât de relative, atât de fragile, între modernism și succesiunea sa, fie că e numită postmodernism, fie că e numită neomodernism. Să menționăm de la început că valoarea autorilor nou veniți nu sporește decât într-un fel cu totul iluzoriu prin plasarea ei în planul, pe cât de dezirabil, pe atât de îndoielnic ca realitate, al unei schimbări abrupte, al unei mutații care să poarte numele în vogă de canon. Orgoliul lor se întemeiază pe o gesticulație exclusiv teoretizantă. Ne vine greu să constatăm forjarea unui nou canon în contextul poraneitate și socotim că e justificată reținerea lui Marin Mincu, care susține că un canon poate fi legitimat abia după ce „s-a transformat în *metacanon*, transformare insesizabilă, socio-culturală, ce are loc într-un interval de timp indefinit”. Ne numărăm între cei ce au simțământul că modernismul încă n-a sucombat, că, dimpotrivă, este încă doldora de latențe, apt a ne oferi surprize, chiar dacă într-un orizont al libertății care, o dată adjudecată, devenită mediu de conștiință și aer de atelier, e în măsură a amortiza marile șocuri. E vizibilă, chiar sub pana teoreticienilor săi de frunte, dificultatea postmodernismului de-a se delimita, de a-și smulge propria formă din placenta originii sale, pe care se străduiește a o recuza. Fie că ne referim la conspectul lui Jean-François Lyotard, fie la cele unsprezece puncte ale lui Ihab Hassan, fie la considerațiile lui Gianni Vattimo, suprapunerile, confluențele, consubstanțierile n-ar putea fi evitate. Atât în modernism, cât și în etapa sa ce și-a adăugat prefixul post, avem de-a face cu abolirea principiilor esteticii străbunului Toma D'Aquino, bizuită pe *integritas*, *consonantia*, *claritas*, în beneficiul pluralismului, indeterminării, obscurizării. La o considerabilă distanță de fericita stabilitate clasică, arta vremii noastre este, după Vattimo, una a „oscilării”, caracterizată prin „depcizare”: „Stabilitate și perenitate a artei,

profunzime și autenticitate a experienței productive și receptoare sunt desigur lucruri la care nu ne mai putem aștepta de la experiența estetică tardo-modernă, dominată de puțința (și nepuțința) mijloacelor de comunicare“. Ceea ce e perfect adevărat și în legătură cu arta modernă ca atare, care nu mai trebuie să aștepte a deveni „tardo“ pentru a întruni asemenea trăsături! După cum transmutarea operei în „experiență“, pulverizarea statutului său de obiect în cursul unui proces de „căutare“ nu e decât un fenomen înregistrat încă înainte de 1900, ca să nu mai vorbim de ironie, de carnavalesc sau de „construcționism“ (realizarea lumii ce devine ficțiune), care sunt modalități venerabile, ilustrate de prea binecunoscuții măștri ai trecutului, câteodată foarte îndepărtat.

Dacă ni se pare că nu dispunem de suficiente argumente pentru a corespunde ambiției radical novatoare a celor care ar dori să proclame un nou canon al anilor '60 sau '80 (ne găsim pe același continent nou-vechi, dăruit cu o floră luxuriantă și cu o faună copleșitoare, pe solul uriaș al căruia înaintăm cu satisfacții de exploratori ce sunt departe de-a se fi epuizat), putem în schimb aprecia o anume evoluție a modernismului, tranziția sa într-o vârstă matură. Nu e decât același organism aflat într-o altă fază, mai „copt“ sau, spre a relua comparația geografică de mai sus, același continent sub stăpânirea unui alt anotimp. Exploziile juvenile au trecut și, odată cu ele, acel sentiment plutitor de spontaneitate, de naștere *ex nihilo*. Altfel spus, modernismul a căpătat patina unei clasicizări, vădite, spre a-l cita pe Croce, care definește astfel clasicismul, în „fuziunea particulară

a caracterului primitiv cu cel cult, a inspirației cu educația literară“. S-a conturat o cultură specifică a modernismului, care-și preferă modalitățile, și le inventariază, le instrumentează în raza unei lucidități progresive care intră ea însăși în compoziția operei (textualismul ce înlocuiește dezideratul gidian-camil-petrescian al autenticității experienței cu cel al autenticității scrisului, cu patternul scriitorului care-i acreditează ființa). Scriitorul se poartă ca un critic, spre a-l parafraza pe Valéry, care, prin această remarcă, se referea așijderea la clasici. Astfel, discrepanța dintre operă și comentariu se reduce nu doar prin caracterul „literar“ al scriiturii critice, care se manifestă cu pregnanță încă în perioada impresionistă a disciplinei, ci și prin împrejurarea că operele poartă în marsupiul lor teorie, auto-reflecția ce face parte din corporalitatea lor. Să revenim acum la anii '60-'70. Atunci a avut loc, în România, o reînnoțire a tradiției moderniste, întreruptă de regimul comunist, întrupată de o serie de scriitori mai vârstnici, ca și de șaizeciștii ajunși în primul pluton al afirmării și aflați în centrul atenției. Particularizarea discursului lor ar fi fost cu neputință fără aportul marilor autori interbelici, ale căror voci s-au împletit cu ale tinerilor poeți, prozatori, critici, bucușori de această prezență în prezență, ca de-o resurecție prin jubilanța lor mijlocire. Astfel, modernismul și-a revenit la matcă. Dar semnele clasicizării lui prind consistență ceva mai târziu, odată cu - spre a ne situa doar în sfera poeziei - lirismul autoreferențial al lui Mircea Ivănescu, cu viziunea sprijinită pe onirismul programatic al lui Leonid Dimov, cu ludicul lexical, precum o *ars combinatoria* de remar-

cabilă virtuozitate, deschisă spre infinit, al lui Șerban Foarță, cu asumarea cotidianului, insignifiantului, anodinelui de către Florin Mugur, Constantin Abăluță, George Almosnino, Nora Iuga și, înaintea lor, de Petre Stoica (umilitatea e o disciplină, un canon moral) etc. Aparent vidat afectiv prin cerebralitate, textul se încarcă de-o emoție imanentă, prin însăși conștiința că intră în rândul actelor existențiale majore. Se ontologizează grație chiar hiperconștiințării sale, care, ajungând la o situație limită, se închide circular într-o formă de reprezentativitate a ființei. Foarte lucide, aplicate frecvent asupra unui anodin, tratat de astădată nu cu umilitate, ci la modul cinic, cu o conștiință rebelă, demoniacă, sunt și producțiile optzeciștilor, care textualizează existențialul cenușiu, bolnav, al „epocii de aur“. Canonul rămâne același de la începutul veacului în care a luat naștere avangardismul, însă se ivește, din partea tinerilor de ieri, ca și a celor de azi, care bat la poarta mileniului trei, o grabă a evadării dintr-însul, o nervozitate a „originalității“ ce se supralicitează, o poftă de a întemeia un... nou canon, canonul optzecist sau „douămiist“ cu care cochetează Nicolae Manolescu, în calitate de „cloșcă“ a cenaclului de luni, ca și a tuturor celor ce vin. Astfel, ambiția tinerilor se întâlnește, gata a forța nota, cu cea a criticului lor tutelar. Este, desigur, acesta un simptom de romantism, deci cea mai bună dovadă că nici măcar tinerețea modernismului (romantism exacerbat) nu s-a sleit cu totul, că mai avem de parcurs un drum chiar și până la clasicizarea lui deplină.

proză

ZBURĂTORUL

de VIOREL DIANU

(urmărire din pag. 9)

Da, Ilie Bolovanu îi călări la deal și la vale pe șoferii care avură drum într-acea zi prin Căpățâna până îi trecu cheful. De fapt, până la ceasul când socoti că o să-și termine și părintele Nicolae slujba la biserică. De acum, că satul urma să se umple din nou de rumoare, trebuia să coboare din nou pe pământ, printre ai săi. Ateriză lângă bicicletă, și-o ridică din șant și urcă pe ea. Merse câțiva metri împletindu-se, cât mai persistă amețea zborului. Ce formidabil se simțise! Putea compara cu starea prezentă... Oh, fusese măreț..., măreț. Și o să mai fie. Nu meru, că n-o să abuzeze, ci numai când îl va păli jindul, când va fi iar nevoie să le demonstreze mocofanilor cine e plutonierul Bolovanu... De dimineață minimalizase însemnătatea zborului și socotise, cu mintea lui neîncercată, că e o bagatelă. Se înșelase profund. Căci nimeni nu poate să înțeleagă până nu i se întâmplă și nu trăiește senzația. Nimeni. Iar senzația asta se pare că o gustase numai el. Nici un om, nici un muritor nu i se mai asemăna; el însuși era acum altul, cât de altul, față de cel din clipele zborului.

Oprî, cam în scurt, în dreptul bisericii, fiindcă îl zări în poarta primăriei pe Băran și voia să-l evite. Primarul se purta cu lumea destul de trufaș; mă rog, nu-l deranja, primarul e primar, țărănul e țărăn; dar Băran afișa aceeași aroganță și în relațiile cu Poliția, ceea ce vădea că el nu admite, ori nu-l ajută capul să priceapă un lucru simplu, unanim recunoscut: că morga asta nu-i stă bine decât Poliției. Iar dintre ei doi, care era polițistul?

Deci își sprijini piciorul de bordura străzii și se arătă preocupat. Privi turlile bisericii, care nu-și

explica de ce exercitau asupra lui o vie fascinație. Nu-și explica de ce, că doar el nu avea treabă cu biserica.

- Don plutonier..., don plutonier! îl strigă primarul. Femeile începuseră să iasă din curtea bisericii.

- Vă aud, don primar.

- Au telefonat de la Inspectorat... Au zis să-i sunați urgent. Dacă vreți, vă dau voie să folosiți telefonul Primăriei...

Vezi să nu vrea și să nu-i ceară lui voie. Să afle el secretele Poliției. O să sune de la Post, când va ajunge. Deocamdată e în misiune... Cercetă figurile femeilor care continuau să iasă pe poarta bisericii. Se întrebă - cu o curiozitate stranie, inexplicabilă precum fascinația dinainte -, ce le povestise părintele Nicolae în predica de astăzi despre Sfântul Ilie. Ar fi vrut să știe... Mai că l-ar fi așteptat pe preot, să stea de vorbă cu el.

- Ați înțeles că e o urgență? insistă primarul.

- Îmh!

- Ziceau că au aflat de năzdrăvniile care...

- Și?...

- Le-am promis că vă pun să le dați telefon. Urgent...

„Pui pe tac-tu! îmi comanzi tu mie... Sunt la ordinul tău...“

Își ridică din nou privirile spre turlile bisericii. „Oare, în jurul turlilor ălora și pe deasupra lor, aș putea zbura? Cred că ar fi o beție!“ Nu-și termină bine dorința că, dimpreună cu bicicleta, se desprinsese pe nesimțite de pământ, moment în care, instinctiv, începu să pedaleze, închipuindu-și că astfel își ține echilibrul, iar bicicleta are nevoie să-și învârtă roțile ca să înainteze - învățase la școală că și aerul e materie, deci era posibil să meargă și prin aer ca pe pământ -, o coti spre stânga, trecu peste gardul de ciment, ca un jocheu la o cursă de obstacole, cu deosebire totuși că el își continuă suiful, făcu întâi un rotocol în jurul bisericii, pe sub poala streșinii,

defilând pe sub bărbile zburite de mirare ale profeților și apostolilor pictați în firide - nu-l recunoscuse, între ei (de unde?), pe proorocul sărbătorit astăzi -, urcă la nivelul acoperișului și al turlilor și mai făcu un ocol - îi tresări prin minte să reazeme bicicleta, într-un scurt popas, de turla din față și să intre să tragă clopotele, ar fi fost frumos, dar nu putea aprecia cât îi este permis lui, și cât nu să intervină în traiectoria acestui zbor, și renunță, sui în fine până la înălțimea crucilor din vârful turlilor, nu le crezuse așa mari, îl uimira pur și simplu, ajunsese cel mai sus, mai sus și decât în visele lui din copilărie. Sufletul însuși devenindu-i ca de copil. Se uită dedesupt, amețit de fericire și lăsându-se purtat de zbor, și văzu curtea bisericii plină de lume, cu muierile închinându-se și cu preotul în mijloc, strângând Evanghelia ferecată în argint la piept. Pe drum, altă lume și mașini oprite. Din poarta primăriei. Băran se zgâia la el, hăbăuc. „Dacă te ții așa fudul, zboară și tu, capsomane!“ Pe terasa de la „Țoiul și cârnatul“, Ploscaru și cărciumăresele rămăseseră țepeni, bărbații de la mese, cu mutrele nătângi și cu halbele ducându-le la gură. Mai încolo, Poliția. „Tot proastă ești, Leano, uite-mă zburând și cu bicicleta.“ Își plimbă ochii peste sat, îl scotocise tot, îl cunoștea ca pe propriile buzunare. Dinspre Crângeni răzbătu sirena unui echipaj de poliție, aha! îi zări cliperul licărind printre plopii de pe marginea șoselei, mânca pământul, intră în Căpățâna în trombă, vâjâi pe lângă Post, se apropie ca un bolid și frână brusc, oprind chiar pe trecerea de pietoni. Din mașină coborî doi polițiști vajnici, veniră alături, se proțăpiră pe picioarele crăcănate, cu mâinile înfipte în șolduri, și scrutară în sus. „Da, eu sunt Ilie Bolovanu, minunați-vă! Ați sosit tocmai când mă pregăteam de plecare.“ Pedală cu forță pentru a căpăta viteză, făcu un ultim rotocol pe deasupra tuturor, le întoarse apoi spatelul și dispăru în zare.

marian popa: ISTORICUL LITERAR EXECUTĂ PENTRU SINE ANALIZA, CA UN MEDIC SAU CA UN LABORANT, SI PREZINTĂ CITITORULUI NUMAI DIAGNOSTICUL SAU REZULTATUL“ (II)

Marius Tupan: Deci: Marian Popa a ales autuță pentru că domeniul *discount* face parte din viața contemporană. A făcut parte și din domeniul comunist, la care el se referă.

Marian Popa: Exact. Dar problema este mai complicată. Anecdota și informația, uneori confundate de unii în *Istorie*, pot fi receptate, totuși, două moduri: ca materie de cancan, de bărfă, de *ivertreibung* sau de omorîre a timpului, cum zice nănul, dar și ca materie indispensabilă înțelegerii timpului. Cu ea se poate lumina caracterul unui individ, al unui grup, al unei societăți, al unei epoci. Sigur, este importantă condiția receptorului, a capacității sale de a înțelege sau nu poziția înforției, de a o accepta sau nu. Ieftinătatea sau gratuitatea au fost demonstrate prin referire la soarta unui nan publicat și în străinătate cu numele Popper, și de popritul Titus Popovici: „Alte elemente de tref țin de pura istorie cancanieră, care se derula un «jvarț» adus de «tanti Mița». De pildă, nu Popper ar fi scris romanul *Taina albă*, ci Titus Popovici, care ar fi fost «răsplătit pentru strădania sa un costum de haine uzat și un pistol de muzeu, la 1877». Marian Popa s-ar amuza și ar ricana, și me ieftin și gratuit, afirmă recenzentul. Da, așa fi, dacă Marian Popa ar fi gazetar de azi. Dar el s-a amuzat și n-a râs în acest caz. Dănsul l-a cuscuit pe Titus, cunoștea istoria și de la alții; în conbribile lor, Titus n-a vrut să-i răspundă vreodată cis; apoi istoria a apărut în una din ultimele lui ții memorialistice, înainte de moartea, eventual dată. Marian Popa n-a găsit istoria aceasta graț, nici ieftină, nici excitatorie la nivel ricanatoriu. aparține unui timp în care scriitorilor neoptimăți democrația populară li se luau casele și propriile, iar onora neintrăți în închisori, dar aflați la întoare, li se cumpărau pe prețuri de nimic bijuile și obiectele de artă, iar scriitorului Titus Popovici i s-au cumpărat pe mai nimic munca, tim- și talentul. În condiții similare au compus, sau, eliorat alții cărți de Mihail Sadoveanu, Avram Idenberg Vaida și alții.

M.T.: Anecdoticul și cancanul reprezintă ar o parte a dimensiunii biografice. S-a acuzat, istoric, o „Pasiune bolnavă pentru starea ială a părinților.“

M.P.: Acuzație irelevantă. Explicarea, fie și țială, sub raport psihosociologic, a creației, prin idia biografică este indispensabilă. Acest fapt l-teoretizat sociologizantii Taine și Gherea, dar și u Maiorescu, care s-a interesat precoce de ginea lui Sadoveanu. Marian Popa n-a insistat și ar dacă a insistat, a făcut-o doar atunci când n-a t bolnav. Dacă ar fi insistat, ar fi putut explica iă și ceva din proza unui Constantin Stan, prin ginea lui.

M.T.: Dacă încă nu abandonăm problema: s-ugerat că Marian Popa, probabil complexat de ginea sa plebee, i-a atacat pe scriitorii cu gini sociale și cu ascendențe intelectuale!

M.P.: Acuzație neîntemeiată. Marian Popa n-a gativat operele unor Sân-Giorgiu, Dan și Emil ta, Dinu Zarișopol și nici măcar pe ale mai arului Mihai Cantuniari. Dar el a remarcat un fapt ric obiectiv, pe care criticul respectiv se pare că l-a reținut sau nu l-a priceput. Lumea comunistă

postbelică a fost una de propulsare a claselor de jos; în această situație, mulți din cei de sus și-au abandonat demnitățile de clasă și s-au oportunitizat specific. Adică jalnic. De ce ar trebui, atunci, să fie prețuți altfel? Pe de altă parte, raportul dintre produsul literar și complexul genealogic este, adesea, invers: Mateiu Catagiale avea o origine inferioară și fumuri aristocratice din care a rezultat o operă unică, compasionatul Alexandru Paleologu dispune de o origine ilustră, din care au ieșit doar oarecari damfuri eseistice. De altfel, valorificând o precizare beletristică a lui Dickens, genealogia lui Marian Popa este ilustră: el se trage în linie directă din Adam și Eva.

M.T.: În legătură cu unele implicări informaționale s-a folosit și cuvântul „denunț“. Mai precis: „Marian Popa este prevalent un spirit politic și doar în subsidiar un om de judecăți critice și de gust; toate frazele sale, toate calificativele, toate caracterizările au aerul unui denunț (sublinierea comentatorului), adică ceva pentru care se exersase el însuși temeinic în comunism.“

M.P.: Cum vine asta: Marian Popa s-a exersat pe el însuși?

M.T.: Nu sunt în măsură să răspund eu însuși.

M.P.: Bun. Să trecem peste. Cuvântul poate deranja doar în măsura în care e folosit inadecvat de un cărturar-prozator. Cândva, regimul comunist a folosit termenul în procese și judecăți de valoare: *omisiune de denunț*, *Caragiale a denunțat racilele societății burghezo-moșierești*. Denunțul a fost și secret. S-a confundat cu delatțiunea. Și public. Atunci s-a confundat cu demascarea. Latinul *denuntiare*, francezul *dénoncer*. X e desemnat culpabil înaintea opiniei publice, pentru un abuz, o fărădelege, s-a relevat, s-a revelat. De altfel, Marian Popa a început prin a se autodenunța: în *Dicționar* el apare drept „fiul unei spălătorese“. Desigur, nu numai pentru că aceasta a fost realitatea, dar pentru că plusând, s-a putut referi mai liber la originile altora.

M.T.: O parte din comentariile ocazionate de *Istorie* nu se ocupă propriu-zis de lucrare, ci de biografia literară a autorului ei. În speță, Marian Popa a fost incriminat consecvent ante- și postdecebrist pentru activitatea de la „Săptămâna“.

M.P.: Remarcabil este faptul că nici unul din cei care au procedat astfel n-a precizat exact în ce a constat ea. În mare, faptul e explicabil în modul cel mai general. Acuzațiile au, deopotrivă o natură romantică și una clasicistă. Romanticul putea declara detaliul sau fragmentul drept întreg, spre deosebire de Goethe, care credea invers: dacă există „allgemeines Bild“; atunci „kein Einzelnes, kann Muster des Ganzen sein“. Artificiul romantic e vizibil în selecția citatelor trunchiate și în absolutizata fragmentelor. Marian Popa e confundat cu revista „Săptămâna“, care e confundată cu Securitatea; dar Marian Popa n-a condus revista și exact pentru acest motiv a refuzat, când și când să mai publice, revista continuând să apară. Pentru care text sau pentru care acțiune anume e acuzat? Pentru rubrica *Epifenomene*, care a fost suprimată? Pentru cronicile literare? Pentru seria de esuri intitulată *Clasicii de limbă noi*? Marian Popa îi anunță pe cei de bunăcredință, care doresc să-i cunoască textele

din „Săptămâna“ și n-au timp să ajungă la ele, că le poate pune el la dispoziție în totalitatea lor, eventual și cu articolele și pasajele cenzurate, desigur, tot de Securitate.

M.T.: Este dispus Marian Popa să desfidă chiar toate informațiile și incriminările?

M.P.: Autorul *Istoriei* știe, ca și alți istorici, ce dificultăți există în domeniul informației. Dificultățile biografice sunt înmulțite prin dezinformări provenite din rearedință sau din lipsă de interes informațional. Cineva susține, ba și repetă într-un articol, că Marian Popa este azi pensionar în Germania. Pseudopensionarul ignoră din ce sursă a obținut individul informația, dar este aproape sigur că tot din aceea care i-a livrat-o și pe aceea privind buhul lui de securist de prin anii '80.

M.T.: Așadar, Marian Popa nu este pensionar în Germania.

M.P.: Nu este (deși a plătit asigurarea de pensie, ca orice angajat) și îi asigură pe toți cei care au înghițit informația că nici nu va primi vreodată o asemenea pensie.

M.T.: Dar relațiile cu Securitatea? A fost el „recrutat“, cum se exprimă cineva? A fost chiar Marian Popa mare consilier pentru probleme literare, cum afirmă altcineva?

M.P.: Halal consilier! Eminentă mai mult decât cenușie! Invizibilă! Asta amintește de istoria lui Ion Isvoranu, anonim arestat din întâmplare în ziua de 23.08.1944, păstrat în închisoare 11 ani fără acte, fără dosar, fără porție de mâncare, trăind din mila altor deținuți, asupra cazului căruia nimeni din personalul închisorilor n-a avut curajul să întrebe ceva, pentru că își spuneau cu toții: dacă tipul e închis fără acte, înseamnă că trebuie să fie un caz cu totul special, în legătură cu care noi n-avem dreptul să ne amestecăm. Informația privind relațiile cu Securitatea are o natură similară, relevabilă prin câteva operații logice. Ca orice profesionist, un securist a presupus un câmp de activitate, în care a acționat prin alibiuri verosimile și relații specifice. Dar recrutatul Marian Popa n-a avut în țară nici o funcție de relaționare specifică. A fost muncitor, și a muncit din greu, în trei schimburi; a făcut armată la sânge, fără termen redus, într-o perioadă neagră; a mai muncit, apoi a intrat la facultate, unde n-a fost un privilegiat precum alții, nici ca informator cu tarif, nici cu funcții la vedere. Chiar și admiterea lui în partidul unic nu s-a produs lesnicios. Ca asistent și lector tardiv, n-a fost un privilegiat; promovarea lui s-a făcut greu, deși avea cărți mai multe ca un prodecan sau un profesor. N-a deținut niciodată vreoa funcție politică, nici măcar pe aceea ridicolă de locțiitor de organizator de grupă de partid în Catedră. N-a fost niciodată membru al vreunui consiliu profesoral sau de altă natură universitară sau ministerială. În Uniunea Scriitorilor a fost acceptat târziu; n-a avut niciodată vreun rol acolo; n-a frecventat cărciuma cu renume, nici alte mogoșoai sau cumpătături. N-a aparținut nici unei minorități etnice sau oculte; nu l-a preocupat nici Securitatea, pentru că plăcându-i dumnealui femeile, n-a înțeles de ce trebuie să cadă din puț în lac. Atunci, despre ce să informeze Marian Popa și asupra cui să-și exercite activitatea securistică?

M.T.: Poate că era pregătit pentru strainătate...

M.P.: Presupunere ușor de contracarat printr-un singur argument irefutabil: dacă ar fi fost așa, atunci Marian Popa ar fi fost unicul agent din lume care n-a posedat un carnet de șofer și ar fi ignorat cum se conduce un automobil, indiferent de carnet.

M.T.: Mai există vreun argument la fel de irefutabil?

M.P.: Desigur. Au abandonat în acel timp țara și securiști care au defectat. Iar cei care au defectat, au și defecat informațional rapid, cu urmări notorii. Dar ce să trădeze Marian Popa? A avut el statutul unui Păcepa, al unui Turcu sau al altuia? Dacă ar fi avut, poate că ar fi vorbit. Dar el nu știa nimic din ceea ce putea interesa securitățile altor state. De unde, poate, faptul că a devenit unicul scriitor cu oareșicari cărți din Blocul sovietic căruia nu i s-a aprobat un azil politic. Sau crede cineva că Marian Popa a fost atât de securist încât a reușit să-i ducă de nas decenii întregi și chiar 11 ani postcomuniști pe securiștii occidentali? Sau lui i-a fost refuzat un azil pentru că organele de dincolo au fost tot așa de bine informate cum a fost informată caracuda bucureșteană?

O paranteză, fie vorba-ntr-o zi, pe lângă atât de clamatele arhive ale Securității române și kaghebiste, ar fi puse în circuit public și arhivele serviciilor competente pentru străini din țările în care românii au emigrat.

M.T.: Ce argumente contra angajării prea îndănci a Securității în cariera lui Marian Popa ar mai putea fi angajate?

M.P.: Unu. Dacă relațiile ar fi fost atât de aprofundate, atunci *Istoria* ar fi fost înfinit mai bogată în date inedite, senzaționale. Istoricul nu s-ar fi sfiit să valorifice prompt documente și manuscrise aflate în custodia Securității, și, astfel, *Istoria* sa ar fi putut apărea imediat după 22.12.1989. Din păcate, autorul n-a avut parte de un atare privilegiu și a fost constrâns să aștepte textele tipărite de edituri și reviste. Până unde poate avansa precaritatea din acest punct de vedere e ilustrabil cu capitolul Ion Caraion, care va trebui corectat în funcție de cartea lui Mihai Pelin, apărută aproape simultan cu *Istoria*. Iar un altul, în funcție de **Tinerțea lui Petru Dumitriu**, apărută după aceea. La prima sa revenire sfidător de discretă în țară, Marian Popa a căutat să parvină la stenograma unei cuvântări, privind ideologia și cultura, rostită de Ana Pauker la plenara CC PMR din decembrie 1948, pe care o bănuiește fundamentală. N-a reușit să ajungă la ea, chiar dacă se zice că Securitatea mai are rol de decizie prin nepozite. Precaritatea posibilității de informare a fost și unul din motivele care l-au determinat să se decidă pentru titlul lucrării sale.

M.T.: Doi.

M.P.: Dacă Marian Popa ar fi avut importanța clamată în Securitate, atunci nu i s-ar fi interzis revenirea la Köln, pentru a-și relua activitatea de „Gast-Professor”, la începutul lui septembrie 1985. I s-a dat acceptul, cu chiu cu vai, la sfârșitul lui octombrie, grație intervenției lui Fănuș Neagu pe lângă ministrul de Externe, Domnul (cu D mare) Ștefan Andrei. Ajuns la Köln, a fost mirat să constate că din România i se permisese să plece spre aceeași destinație unui fost Gast-Professor, despre care oricine ar jura cu mâna pe inimă că n-a avut nici o relație cu Securitatea.

M.T.: Trei.

M.P.: Pentru a preveni alte atribuiri, Marian Popa precizează că și-a petrecut în România absolut toate vacanțele legale din timpul activității universitare la Köln, aceasta nu pentru a lucra pentru Securitate, ci pentru a aduna material pentru *Istorie* și pentru a-l scoate treptat din țară.

M.T.: Patru.

M.P.: Cum au remarcă mai mulți merceologi biobibliografi, Marian Popa este un parvenit cultural. A recunoscut-o el însuși într-un interviu, când a reprodus observația lui Huxley, conform căreia proaspeții intelectuali se comportă asemenea proaspeților parveniți, voind să etaleze tot ce posedă. Având o putere de muneă recunoscută și o capacitate de prelucrare mai puțin recunoscută, el s-

a apucat să scrie cărți „grele” sub raport informațional: **Călătoriile epocii romantice**, **Comicologia**, **Dictionarul**, **Istoria**, chiar **Homo fictus** și chiar **Realismul**, antologie în trei volume, cu un grosier studiu introductiv, note și chiar o parte de traduceri. Pentru a scrie aceste cărți, el trebuia să citească mai întâi cărțile altora. Pentru aceasta a fost nevoie de mult, de foarte mult timp. În afară de aceste cărți, a folosit mult timp pentru a citi cărțile la care au constituit obiectele unor recenzii, cronici, articole și eseuri. Apoi, a folosit mult timp pentru a citi manuscrisele unor amici care-i voiau părerea, precum și ale altora, propuse de edituri, care aveau nevoie de referate. A mai pierdut timp scriind câteva cărți de proză apărute, cele de „sertar” aflându-se încă în sertar. O altă parte din timp a fost repartizat pregătirii cursurilor și seminarelor, care erau foarte diferite - cursuri și seminare pentru studiul de bază al comparatisticii și literaturii universale, altele speciale, adecvate pentru secțiile română, slavă și engleză, pentru Ștefan Gheorghiu și Arte plastice. Nu mai trebuie puse la socoteală celebrele ședințe ale Catedrei, ale Facultății și Universității, și nici gărziile de noapte, deoarece în cadrul lor, Marian Popa se ocupa de ceea ce a înșiruit deja în rândurile de mai sus. Dar n-a putut proceda similar, cu folos, în timpul săptămânilor de muncă voluntară. Care au însemnat timp pierdut. În plus, a avut familie și i-a plăcut sportul, ca practicant și contemplator. A fost interesat și de alte arte. A desenat mult și a ascultat până i s-a făcut lehamite pe cei patru B ai vieții sale - Boccherini, Bach, Beethoven și Bruckner. Însumând aceste activități, care sunt doar cele principale, Marian Popa va îndrăzni să formuleze și întrebarea: când mai avea el timp să fie și securist? Ar fi, totuși, posibilă și o explicație în acest sens: cărțile și alte texte semnate Marian Popa au fost scrise de cohorte de securiști. Care i-au clonat și niște sosii de reprezentare, ca într-un roman de Oana Orlea.

M.T.: Cinci.

M.P.: Dacă ar fi fost un așa consilier de mare, în perioada postdecembristă Marian Popa ar fi devenit cu siguranță: 1) prosper om de afaceri sau moșier; 2) membru al unui partid politic tocmai guvernamental; 3) ministeriabil independent; 4) parlamentar; 5) cadavru de lux sau pauper; 6) membru marcant al unui partid politic din opoziție.

M.T.: Bun. Cinci motive ajung. S-ar părea că Marian Popa are o părere neconformă în privința fostei Securități. Pe care eu, ca pășit, n-o împărtășesc.

M.P.: Părerea lui Marian Popa este aceea a unui fatalist obiectiv. El știe că nu există stat modern fără o instituție de acest tip. Existând, ea va nemulțumi pe unii și-i va privilegia pe cei care nu mișcă în coloană. Dar este prea rudimentar să ataci o instituție în ansamblu. Securitatea a început prin a fi o instituție eminentă odioasă, aservită unor scopuri străine și unei bande locale de asasini deghizați în activiști politici. Dar și instituția aceasta s-a schimbat în timp. În ultima ei perioadă nu s-a bazat numai pe criminali, demenți sadici și tâmpiți, afaceriști și agenți dubli, ci și pe profesioniști și patrioți. Pe de o parte, profesionistul aparține unei structuri de care el nu răspunde integral. Pe de alta, așa se face că de Securitate nu-i era teamă numai unui opozant cu interese proprii sau străine, dar și directorului de fabrică hoț, secretarului de partid curvar și funcționarului nepotist.

M.T.: Marian Popa ar fi fost definit și prin niște fumuri de disident sau oponent...

M.P.: Definitul precizează pe această cale că nu și-a arogat niciodată ipostaze fumigene, deoarece a avut de făcut alte lucruri în viață, pe care le-a considerat mai importante.

M.T.: Invers, că este un tip reprezentativ, model chiar, pentru regimul comunist, pentru un cartier rău famat din București...

M.P.: Afirmații executate pentru a lămurii caracterul istoricului, nu?

M.T.: Păi, da.

M.P.: Atunci merită să li se răspundă Marian

Popa s-a mai referit o singură dată la aceste lucruri. Nu s-a lăudat cu ele. Dar este constrâns să repete, fiind dotat de altfel cu deosebită răbdare față de toate categoriile de ticăloși, imbecili și dezinformați. Nu provine exact din Ferentari. Mai rău, strada lui dădea cu un cap în Rahova și cu celălalt în Măgurele. Ferentariul era la vreo trei sute de metri de la capătul dinspre Măgurele, și cam tot atât de la cel dinspre Rahova, adică acolo unde Rahova se tăia cu sus-numita cale și cu Sebastian. Desigur, Petre Ispirescu și Jarcaletul erau pe partea cealaltă. Dar la un capăt al Ferentariilor era Școala 39 băieți, unde a început să învețe, iar la celălalt una din intrările Uzinei „Tudor Vladimirescu”, unde a muncit. Marian Popa zice doar atât: haz morocar, trențe, și căutați să evitați în viitor să faceți referințe la aceste fermecătoare și pitorești locuri bucureștene!

Marian Popa n-a fost un model comunist, chiar de-ar fi vrut. Acest lucru trebuie precizat pentru cei care au construit înainte de a avea informații certe. Cel atent la detalii biografice ar fi trebuit să rețină că a intrat la facultate cu cinci ani mai târziu decât un student normal; unul cu cap rațional s-ar fi întrebat de ce. Și întrebatul i-ar fi putut spune și pentru ce a făcut doi ani de armată la sânge, apoi încă unul de uzină înainte de a se înscrie la examenul de admitere. S-au întrebat maestrul interpreți de ce? Pentru că toată familia mamei a lucrat la Curtea Regală. O mătușă a fost garderobiera Reginei-Mamă. Mama nu și-a putut lua până în 1952 un serviciu la o întreprindere de stat. A devenit om al muncii socialiste pe post de măturătoare la Fabrica ICAR, doar pentru a-i putea înlesni băiatului mai mare participarea la concursul de admitere al unei școli medii tehnice, la care originea socială era decisivă. Și a intrat cu chiu cu vai, pentru că maramoiul verdictual de la Raionul Lenin l-a evaluat, totuși, drept „mic-burghez”. Dacă tipul ar fi văzut măcar piesa lui Gorki, ar fi dat altă încadrare. Elevul n-a părăsit Școala tehnică decât pentru că Partidul și Guvernul au decis s-o desființeze, în 1955, pe când el se afla în anul al treilea. Desigur, prin gândirea specifică a comentatorilor săi, această informație ar putea fi invers prelucrată: Partidul și Guvernul au desființat atunci școlile tehnice exclusiv pentru a se degreva de un specimen ca Marian Popa.

Nici „Sistemul” nu l-a ajutat. L-a ajutat pe alții. Modelul comunist a trăit cu familia până la 26 de ani într-o cameră 2,00 pe 3,75, pereți de paiantă crăpată, tavan de scânduri, printre care curgea țărâna când se jucau șoarecii în pod, a citit la o lampă cu fitil și a luat apă de la o cișmea aflată la un capăt al curții cu casă-vagon, uncori stând la coadă, cu alți din cei mulți locatari, altelei întâlniți la celălalt capăt al curții, pentru alte nevoi. Ecologic, nu? La uzină, a lucrat în schimbul unu și în cel de noapte, pentru a-și putea termina școala medie serală; tot pe atunci excelenții vecini îl vesteau discret că s-au interesat de el tipi de la Secu’, din cauza relațiilor sale antimodel. Apoi, modelul s-a mutat într-o pivniță indescriptibil de sordidă, de pe Alcea Alexandru nr. 43, unde nici nu era singur. Dar nu s-a plâns. A rămas sfidător de discret. Exact pentru acest motiv, Eugen Barbu a putut scrie - exaltate jubilate! - că Marian Popa a ajuns să locuiască într-un cartier rezidențial... Nici mai târziu, modelul n-a dus-o mai bine. În timp ce alții primeau de la Sistem apartamente luxoase și vile, modelul s-a putut muta în sfârșit - cu chirie! - într-o locuință cu lumea, plătind așa-numita „filodormă”. Adică o sumă enormă, tot ce agonisise pe două cărți. Model, nu? Restul de agoniscală s-a dus pe repararea apartamentului, deteriorat de cutremurul din 1977.

Dar lui Marian Popa cuvântul „model” îi place, totuși. L-a întâlnit în *Julie la Philosophe*, roman atribuit lui Apollinaire: acolo, un pictor îi arată croinci „modelul” lui propriu, ba i-l pune și-n mână, cuvântul fiind adoptat ca etalon de fată pe parcursul întregii ei cariere erotice.

emilian iachimovski

12.

Există pericolul de a vâna
Cadavrele cuvintelor fără să știm
goliciunea unui evantai de mătase
minerală în aer un fluture un delir
dincolo de cascada mecanică
a ceasornicului-tăcerea
duhurilor se așază blând
în paharul de apă
ceșos prapure din care picură fulgi
zăpada fierbinte a lacrimii Există
pericolul să auzi cum
scânțește placenta
zorilor când se crapă lumina
din elefant o umbră vegetală unde
furtuna ascunsă și ispititoare
tulbură pergamentul japonez
în care se citește despre
Slujitoarea Evantaiului
samuraiul își scoate ochii
să și-i înfigă în spate

33.

O amintire grețoasă zăngăne
la geamuri
niște izmene înghețate pe sârma
ce leagă câinele alb al memoriei
de câinele roșu al uitării Simt
pe pielea mea pipăielile nerușinate
ruina vaporeasă a parfumului negru
popas pufos și îmbătător lângă
taverne uleioase Degetele iasomiei

desenând spectre androgine și
eu silabisind rugăciunile pierdute
ale disperării chiar și acum
când ceasurile
înghețate ale sângelui se dezmoțesc
încet
înflorind în bălți cu epiderme
zbârcite
unde vapoare de hârtie se aprind
dintr-o dată de țipătul tău

23.

Mai era cineva la sanatoriu
o plantă dornică de lumină
care trăia în beciurile
neSiguranței mele
acum înțeleg atunci îmi părea rău
ce poți face cu un lotus lasciv
într-un spațiu turbure de rășină
era muzica pe care o beau
dragonii liliachii era atingerea
mâinilor noastre prin odaia
în care ofilim aromele
cu un flaut strălucitor
în uterul de pluș al memoriei
dacă vrei să te uiți la el oxidează

40.

Aș putea să merg până la urmă
prin toate zăpezile minților mele
să mă întorc beat

ca o prună brumărie
în aerul cu păr de pisică
peste lumina de sidex
și luna ca o unghie de copil
să se spargă în șoapte vagabonde
în globuri de sticlă vegetală
unde vor arde lumânările
mâinilor mele
întunericul mângâind.

36.

Îmi place de tine pentru că
nu te gândești la nimic
ești o hartă îngălbenită peste care
nu mai alunecă privirea călătorului
pe puntea corabiei echipajul rusesc
năpădit de părul tangoului
bancnote roșii pe pântecul apei
lumina umezită a ochiului
cade membrană tremurătoare
peste amantul neliniștit
doar magellanând prin viscerele
prăfoase
ale luminii îți amintești ultimele
corăbii
care te-au navigat Veneție -
o deghizare de tapiserii în carnaval
un meteorit de cafea cu fete maure
și slave imitând Femeia Care Mușcă
Mortal haloul închis în clopotniță
Ultimele cețuri tumefiate
pe fața oceanului
Înghețând mâinile cartografului

10.

Niște benzi desenate egiptiene
plutesc în aerul stacojiu
pe axul aerului strălucește
briantina nopții - un proxenet
în venele rozacee ale primăverii
tabacherii mele când o deschid
țigării i se aprinde miezuoptic
fosforici ochii pisicilor torc
pe sub rochiile mătăsoase și grele
ale nopții Mumia zilei înfășurată
în benzi desenate zace numai
în ochiul faraonului: Doar o clipă
se poate vedea coaja evanescentă
a singurătății când stăpânul
își schingiuie servitorii unde
Bastet miorlăie din lăbuțele
Rozalii ale copiilor din Tabak

bujor nedelcovici:

DISTRUGEREA IDOLILOR

31 mai - 5 iunie 2000

Viena și Salzburg

Vizitasem Viena în 1977, în drum spre Geneva, unde locuia fratele meu. Am stat la Viena doar câteva ore, timpul necesar pentru schimbarea trenului. Am simțit că Europa de Est se termină în fosta capitală a Imperiului Austro-Ungar și că tot de acolo începe Europa Occidentală. Atunci mi-am propus să revin... Proiectul a fost realizat abia acum, după 23 de ani.

Imposibil de rezumat în câteva fraze impresiile asupra orașului „cu două capete încoronate”, care a dominat peste 60 de milioane de oameni. **Istorie** (măreție, grandoare, tragedie, decadență), **Artă** (pictură, muzică, literatură, filosofie, psihologie), **Știință**, **Stil de viață** (comportament, eleganță vestimentară), **Nivel de cultură** și civilizație etc.

Am văzut în Grinzing - cartier cu mici restaurante amenajate în grădinile particulare -, oameni care râdeau spontan, care beau un pahar cu vin sau o bere și plecau de la mesele lor în grup, cântând sau râzând. Am văzut oameni fericiți!

Am vrut să vizitez Kunsthistorisches Museum, deoarece știam că acolo se află una din cele mai mari colecții de tablouri a pictorilor Bruegel, Dürer, Cranach, Rembrandt, (trei autoportrete) și Klimt...

La un moment dat, Grégoire - care circula singur prin sălile palatului -, a venit alergând spre mine și mi-a spus: „Tata! Am văzut tabloul de pe **Ultimii!**” Reeditarea romanului **Ultimii** - Editura Universalia, Doina Uricariu - a reprodus pe copertă tabloul lui Gustav Klimt intitulat **Portretul Sonjei Knips**. Ne-am îndreptat spre tablou cu o dublă curiozitate: să văd pictura, dar și să aflu cât de fidel a fost reprodusă pe coperta cărții. N-am fost dezamăgit! Am privit îndelung femeia din tablou așezată pe scaun, îmbrăcată cu o rochie de culoare violet, vaporosă - voal și dantelă - și care pare să uita la mine cu atenția. Era întruchiparea doamnei Rujinski, din roman, care mi se adresa în tăcere. Era fericită că n-am uitat-o și ne-am întâlnit aici, la Viena lui Mozart, care ne acompania muzical în călătoria noastră imaginară...

Austria a realizat un ideal visat de multe țări: rigoare, rafinament și frumos... lipsite de rigiditate, mediocritate și vulgaritate.

Austria este acum o „țară pedepsită”, pusă sub interdicție și supravegheată de „trei înțelepți” ai Comunității Europene. Explicația: alianța guvernului condus de Wolfgang Schüssel cu Jorg Haider, considerat de extremă dreapta. Vigilența și exigența sunt necesare, o țară nu trebuie umilă, iar un popor

trebuie respectat. O acțiune se transformă uneori în exact contrariul ei și a bunei intenții...

7-9 iunie 2000

Am asistat la colocviul „Origines et emergence des regime totalitaire en Europe 1900-1934”. Am vrut să-l văd și să-l ascult pe Ernst Nolte, care urma să vorbească despre „Révolution et contre-révolution en Europe”.

Cu câteva zile în urmă am terminat masivul volum scris de Nolte: **La querre civile européenne 1917-1945, National-socialisme et bolchevisme**. Apariția acestei cărți în Germania (tradusă în Franța, abia acum, după 12 ani) a declanșat „disputa istoricilor” deoarece este o analiză paralelă a nazismului și a comunismului, dar și pentru că a demonstrat că nazismul a fost o contra-revoluție la adresa bolșevismului din Rusia.

„Nodul-cauzal” dintre Holocaust și Gulag îl reprezintă crima de masă. Iar „nodul-rațional” se explică prin faptul că: „Antisemitismul hitlerian se baza pe o prezență masivă a militanților de origine evreiască în mișcarea comunistă rusă și germană”, spune Stéphan Courtois în prefața volumului.

Comparația dintre comunism și nazism trebuie făcută - chiar dacă unii istorici susțin cu înverșunare contrariul - deoarece numai astfel putem afla dacă există un fenomen unic în istorie: **Shoah**. Comparația nu înseamnă nici similitudine și nici identitate.

Ernst Nolte a subliniat faptul că mai întâi este istoric și are obligația de a acorda atenție egală tezelor **pro și contra**, bazate pe probe și numai după aceea are o judecată morală asupra evenimentelor istorice. Hitler, Stalin sau Pol Pot nu reprezintă „răul absolut personificat”, cum se spune adesea, ei au fost niște oameni care au devenit monștri în anumite împrejurări istorice precise.

După conferință m-am apropiat de el și i-am spus că am citit **La querre civil** ca pe un roman. Am schimbat câteva impresii și i-am cerut adresa în vederea unei eventuale invitații pentru o conferință în România.

Întors acasă, m-am întrebat: „Oare de ce să-l invit în România pe Nolte, așa cum am vrut și cu Jean-François Revel, când... șansele vechilor și noilor comuniști de a reveni la putere sunt din ce în ce mai mari?” Se poate schimba un *fel de a fi și gândi* pentru a dobândi din sens istoric prin câteva conferințe, așa cum a fost aceea a lui Paul Ricoeur despre „Justiție și Răzbunare”? De meditat, dar... sunt sceptic, chiar dacă n-am abandonat ideea...

Trebuie să schimb ceva esențial în gândirea, atitudinea și poziția mea în viață. Prima poruncă: să

mă eliberez de orice premisă, să distrug preconcepțiile și idolii mentali. Premisele sunt un păcat de moarte și dușmanii adevărului.

Am crezut cu fermitate în „rolul și misiunea intelectualului” în societate și istorie. Raportul dintre: istoric, politic, etic și estetic! Romanticism! Absența simțului realității! Idealism depășit! Neînțelegerea apariției unui nou tip uman, rezultat al catastrofelor secolului al XX-lea: revoluția bolșevică din 1917 și cele două războaie mondiale, la care s-ar putea adăuga al treilea război mondial: Războiul Rece. Dar mai înainte: dominația maselor (**Revolta maselor**, Ortega Y Gasset), a cantității (**Le règne de la quantité et les signes des temps**, Rene Guénon), a tehnicii, a ateismului, a ideologiilor și a politicii...

Cum să aplici practic o gândire critică și etică într-o țară în care interesul, oportunismul, corupția, continuitatea și răbdarea sunt considerate principii esențiale de viață? Într-o lume în care „fiecare luptă pentru sine și toți pentru Dumnezeu”, nu este cumva ridicol și stupid să-ți consumi energiile spirituale și mentale într-un scop colectiv și dezinteresat! Problema! Între „omul revoltat” (Camus) și „servitutea voluntară” (La Boétie) există „A treia cale”, „A treia Romă” (Moscova), „A treia internațională”, „La troisième gauche”... **Calca românească** - adoptată nu de toți, au fost și sunt și excepții -, care se află între Bine și Rău... **Calca Gri** (pentru a fi culoarea gri, înainte ar fi trebuit să fie Alb sau Negru): ambiguitatea, ambivalența, duplicitatea, oportunismul, echidistanța, imparțialitatea („Imparțial ca tot românul”), evitarea oricărui risc, tăcerea, așteptarea, pândă, „mersul pe la umbra gardului” și... când ocazia se ivește, sare la **dreapta** ori la **stânga**, se autoproclamă rezistent („rezistența în cultură”), disident, victimă... ocupă locurile libere în politică sau cultură și, după o scurtă perioadă, se întoarce acasă în mașină și are în contul bancar câteva sute de mii de dolari. Apoi se laudă că a reușit pentru că a cunoscut nuanța, subtilitatea, echilibrul, „măsura lucrurilor”, cum spunea un filosof grec.

migrația cuvintelor

POVESTEA VORBELOR.

DESPRE CRUD ȘI CRUNT (II)

de MARIANA PLOAE-HANGANU

Toate limbile romanice au moștenit latinescul **crudus**. Sfera semantică a acestui cuvânt a fost preluată parțial și a fost îmbogățită prin extindere semantică; sensul „violent, rău, sângheros” devine un sens figurat doar în unele limbi romanice, printre care și româna. Pentru acest din urmă sens, ca sens principal, sunt moștenite celelate cuvinte derivate, **cruentus** și **crudelis**.

Dintre toate aceste forme latinești, limba română a moștenit două, **crudus** și **cruentus**, primul cuvânt dând forma **crud**, iar cea de a doua, **crunt**. La început sinonime, sau aproape sinonime, cele

două cuvinte își reorganizează în română sferele semantice, specializându-se pe sensuri bine definite. Astfel, **crunt**, mai restrâns din punct de vedere semantic, are doar trei sensuri principale și se referă: primul, la oameni și manifestările lor, însemnând „însetat de sânge”, „violent”, al doilea, la fapte în general și are sensul „care inspiră groază” - de la acest sens derivă și sensul adverbului crunt „foarte mult, strașnic, grozav” - și, în sfârșit, al treilea se referă la războaie și lovituri, însemnând „sângheros, crâncen”; doar un sens învechit și regional amintește exact de etimonul latin,

este vorba de sensul concret „plin de sânge, însângerat”. Cel de-al doilea cuvânt moștenit, **crud** are o sferă semantică mai bogată și cuprinde atât sensuri concrete, cu referire la alimente „care n-a fost supus suficient acțiunii focului”, la fructe „care nu a ajuns la maturitate”, la ființe în general, „în vârstă fragedă, tânăr, plătând”, la plante „care este încă în dezvoltare”, la materie, și înseamnă „brut, neprelucrat”. Sensurile figurate privesc ființele și manifestările lor și toate înseamnă „neomenos, nemilos”, „vitreg”, „rău”, „violent”, „sângheros”, „intens”. Ambele cuvinte au pătruns în limbă în secolul al XVI-lea; crud este atestat pentru prima oară într-un document slavo-român la 1557 și are sensul „necopt”, în timp ce crunt apare pentru prima oară în **Psaltirea Scheiană**, 25,9, din secolul al XVI-lea, având sensul de „însângerat”, așa cum apare și în **Letopisețul** lui Miron Costin: „Cuțitul crunt de sângele nevinovatei femei”.

BALANȚA ANTINOMIILOR

de CRISTI POSTARU

În această carte m-am străduit să umplu golurile, măcar simbolic, pe care, îndeobște, facultățile de filologie ni le lasă: mitologia, osafia, mistica. Într-adevăr, într-o manieră altă, cartea se înscrie în linia tratatelor gen „1001 lucruri ce vă lipsesc din bagajul de cunoștințe“, însă nu umple „golurile“ prin rezumate de tipul Lucian Blaga și schema tuturor cunoștințelor” pentru că esențializarea textelor prezentate nu folosește un instrumentar pentru neofiti. Cartea se constituie printr-o trecere în revistă combinată cu comparatism a diferitelor concepte avute în vedere, definiții care sunt de cele mai multe ori tate, astfel încât cineva care nu a avut chef să se ge la cap cu ditamai opera filozofică a lui Blaga, are exemplu, riscă să nu înțeleagă mare lucru. De tipurile de gândire și cunoaștere identificate de lozoful român. („Constatăm așadar, că genialul stem al filozofului român nu este lipsit de conadicii. Întâlnim în el nu numai *contradicția tare*, neratoare de *antinomii desfigurare*, de reconciliat în altă lume decât aceea pământescă, dar și *contradicția slabă*, izvorâtă din indecizia unui gând u, după cum vom vedea cu un alt prilej, din ordiul singularizării. Acesta din urmă inițiază teorii, pentru complicarea judecăților, *un inutil e al artificiilor*, menit să salveze ceea ce nu se ate salva: originalitatea absolută“). Se face cuștință cu sistemul esoteric a lui Rudolf Steiner, spectiv viziunile sale privitoare la corp-suflet-irit. Puntea de legătură cu Lucian Blaga, elementul comun îl identifică Ioana Lipovanu în *oterismul creștin*, unde Steiner afirmă:

„Lucifer trăiește în noi de tot atâta timp ca și Iehova“. „O spune Rudolf Steiner însuși, reactivând în memoria cititorilor români întreaga problematică a operei, filozofice și literare, a lui Lucian Blaga“.

Apoi, în partea a doua a cărții, *În lumina spiritalistă*, se trasează corespondențe între Lucian Blaga și Mircea Eliade, mai exact „Multe asemănări și puține deosebiri“: „asemănările sunt mai profunde și mai frapante decât deosebirile. Amândoi sunt structuri romantice, cu o primară sete de globalitate și un curaj metafizic mereu estimat, dar încă inestimabil. ....*spirit al amplitudinii* este numit Mircea Eliade... spirit al vastității trebuie considerat Blaga, cu o nuanță de intensitate în plus, pentru că sistemul său filozofic cuprinde și depășește teritoriul de interes al hermeneuticii lui Eliade“. Și astfel comparația continuă de la simpatiile eminesciene comune, contacte diplomatice portugheze... la „ticuri verbale“ comune sau interesul pentru diferite segmente ale religiei, miturilor etc. Singurele lucruri neanalizate probabil țin de aspectul fizic al amândorura, de numărul de la pantofi sau gustul în vestimentație.

Balanța antinomiilor continuă cu o scanare fulger a celor mai importante concepte din psihologie, teosofie, ocultism, mitologie (astfel, după o clipă de *stupor*, de orbire numinoasă, reușești poate să realizezi ce a vrut Otto sau te bucuri recunoscând diferențele între mit și rit, arhetipurile inconștientului Animus/Anima ale nu mai puțin celebrului colectiv jungist - cum ar spune autoarea). Nu scapă nici Orientul, „Nevoia de

India“ omologându-se între „autenticitatea teorizată de Mircea Eliade și individualitatea urmărită de Jung în cadrul arhetipului Sinelui. În ambele cazuri, omul își caută și sfârșește prin a-și găsi scânteia divină“.

Urmează o serie de „Ce m-a învățat menhirul“ - că există o sumă de incongruențe între „spiritul oriental și cel occidental, incongruențe peste care europenii, în exegezele lor comparatiste, trec, îndeobște, cu prea mare ușurință“. Tot menhirul „m-a învățat că originea temelor meditației umane se află în preistorie și că este imprudent să le fixezi locul de baștină în epoca modernă...“

Menhirul Ioanei Lipovanu se vrea un imens *site* al culturii române în rețeaua mondială: „...menhirul meu și-a atins plafonul. Este ștacheta pe care singură mi-am ridicat-o, voind ca numai de la înălțimea ei să contemlu problematica literaturii române. Recunosc că am dorit să fac o gaură în cer. Nu singură și nici măcar cu ajutorul, ci chiar prin geniile culturii noastre... cu toții au contribuit la ridicarea unui menhir care să capteze cât mai multe dintre temele esențiale. Un menhir prin care să circule însuși geniul culturii române.

Printre revelațiile finale coloana sus-numită i-a permis autoarei (!) să corecteze „unele aserțiuni constrângătoare pentru specificul nostru național“ și să considere că „figura reglatoare a psihismului colectiv românesc“ este elipsoidul, „corp geometric cu două focare, unul apollinic, generând lumină și liniște, altul dionysiac, dătător de cețuri, spaime“. Spiritul ăsta, catalogat obositor ca doar și întotdeauna mioritic, lasă de dorit. Asumarea de către autoare a instanței bipolare ne face să credem că abia ieri a descoperit cu naivitate natura umană.

Autoarea își rezervă drepturile de a reveni asupra menhirului și în alte volume. Așteptăm și noi cu înfrigurare ulterioarei menhiri ce se vor dispune (!) într-un CROMLECH gigant al umplerii „golurilor“ noastre și mai gigantice de cunoaștere.

Credeam, sau poate speram într-o «evoluție» a unei concepții exprimate în tinerețe, când cu bună dreptate am fost uzată de cinism; cu trecerea anilor, «perimetrul împat» al sensibilității mele a devenit tot mai împat, straja tot mai impenetrabilă.“

Acesta e sfînxul textual ce veghează „intra-“ în volumul de versuri *Perimetrul ghișpat* (Editura Signata, Timișoara, 2001) al poetei tra Vlah, ghicitoare capabilă să intrige, dar să dezamăgească, după cum vom vedea. Gândul îndreaptă inițial spre un tărâm arid-fantastic al mersului poetic pur conceptual, gând pe care imul poem îl susține. Într-o dezvoltare oarecum ișită a unei senzații, a unei atmosfere pline de senzualitate reținută, reprimată în perimetrul ela ghișpat: „cochet/ capod greu de mătase/ r când în când/ se despică discret/ dezvelind unjimea/ de coapsa nemângăiată/ în care/ rul rebel/ se rostogolește încet/ savurând fără grabă/ promisiunea/ într-o doară făcută/ ce/ zi/ și noapte de noapte/ e mereu amănată.“ *mânare*). Amânarea dezlănțuirii senzuale rupe unițele unei normalități a contingentului și șește în tărâmul perversiunii cu aroma de itase și tiv de praf stârnit din pernele unui cabauitat de vreme. Se oprește mișcarea, timpul in-menește, „secunda devine cremee“, dezveea coapsei pline de dorință sau de nebunia ticpării are darul de a paraliza chiar și forfota durilor: senzualitatea e o poartă spre moarte. r, pragul o dată trecut înspre miezul voluului, densitatea lirismului se pierde, se răsfiră, uru a fi risipit cu dărnicie în demersuri ce au ure puțin a face cu poezia, cum ar fi oda închiată lui Iuliu Maniu („acest om mare/ ridică pal-le la cer/ precum budiștii/ și își îndreaptă/ virea creștină/ din nou spre apus“ - *Cruce de an*), sau plătitudinile ce scad sensibil valoarea eziei Petrei Vlah („de după perdeaua de uneric/ cineva acolo sus/ te iubește/ și șuieră/ să te vadă orfan/ văduvit de speranță și gur/ în junglă fără de reguli/ în care încerci/

DOUĂ-NTR-UN AN

de A.S. BOGDAN

să-ți încropești viața“). Sau metaforele transparente, de o calitate îndoielnică, aproape adolescentine, le-aș numi, în jurul cărora se ridică unele dintre poeme, clădindu-se în jurul fuiorului conceptual, dezvelit chiar din titlu. Nu e o poezie prea dificilă, iar expresia este și ea subredă, lăsând senzația unui *déjà-lu*, de la Nichita încoace, atât de frecventă: „în mâna ta/ era un capăt/ de fir// în mâna mea/ era altul// între noi// fuior încalcit/ al cărui rost/ îl știa doar/ suveica de viață“. Poezia, deși pe alocuri este chiar bună, nu are în ansamblu o coerență a imaginării, capabilă să dea viață unei atmosfere recunoscutibile ca aparținând numai Petrei Vlah, ci se compune și se recompune ca bricolaj, și după cum spunea Levi-Strauss în *La pensée sauvage*, legea bricolajului este „să te descurci întotdeauna cu ce ai la îndemână“, să refolosești fragmente ale unor structuri depășite, adaptându-le propriului sistem.

Dacă primul volum al Petrei Vlah mi-a dat ceva speranțe, cel de-al doilea - *Pânza din ochi* (Editura Signata, Timișoara - de reținut că cele două cărți sunt apărute în același an, aviz celor ce susțin că adevărata calitate în literatură este cantitatea publicată - și aceștia există, vă asigur, ba chiar predau la Facultatea de Litere din București) a dărâmat complet orice urmă de „seriozitate“ a demersului critic, ultima mea șansă fiind să redau cu exactitate câteva ode închinare de poetă neamului și limbii naționale, subiecte demne de '48 sau de Vadim Tudor, în nici un caz de lirica la care aspiră autoarea noastră. Acest al doilea volum e o adevărată „catedrală lirică a reîntregirii neamului“, plină de sentiment, de

patos, practicând chiar formele poeziei populare, monorima, totul pentru a se dovedi cât mai autentic în simțire, dar, spunem noi, toate acestea nu au nici o legătură cu poezia, atât mai puțin cu cea modernă. Nu ne rămâne decât să ne întoarcem la Poe și la „principiul poetic“ și să vedem că poezia nu are a face cu sentimentele poetului, că e un construct, care trebuie să anticipeze și să creeze trăirile cititorului. Citind volumul *Pânza din ochi*, îmi veți reproșa critica acidă, recitindu-mi din poemul *Crezul lipsă*: „cred/ într-o limbă maternală făcătoare a neamului.../neam/ de haiduci sau voievozi/ neam/ ce nu s-a lăsat tras pe roată/ de istoria altora/ neam/ ce a dospit limba lui în făină...“, poem ce va făcut să lacrimați probabil cu gândul la suferințele poporului român, care a știut totuși să cultive o limbă ca un...“

Am reținut, din finalul volumului un poem surprinzător în contextul acesta, în care poeta dezvoltă liric tema aferzei neoplatoniciene, cântată de vocea unui David încătușat în blocul de marmură, așteptând eliberarea de chin, sau începutul lui, amândouă aduse de mâinile sculptorului: „sub geana de întuneric/ David/ își urzea vis/ de mâini pricepute/ gata să-l smulgă/ îmbrățișării/ înguste a sălașului...“. Însă, tot așa cum Michelangelo a zdrobit la mână genunchiul lui Moise, poeta noastră strică și finalul unui poem aproape reușit, amintind de „holbata uimire/ a veacurilor“ în fața sculpturii michelangeloeste.

Cu „holbată uimire“ am cetit și noi aceste două volume, cu aceeași holbată uimire încheiem recenzia noastră.

Cartea lui Vasile Andru (**Cel mai îndepărtat Paradis**, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2001), a fost concepută - după mărturisirea autorului - „ca o suită de episoade inițiatice dinspre istorie spre un paradis care n-a dispărut de pe pământ, dar a devenit inaccesibil din cauza căderii omului“, carte pe care o interpretăm ca un fel de introducere - pe planul artei - în problematica atât a secolului, cât și a mileniului - ambele de curând încheiate... Ca atare, cele trei momente care structurează acest volum (**Saeculum**, **Millenium** și **Atemporale**), fiecare dintre ele fiind constituit dintr-un număr egal de povestiri, pot fi interpretate atât ca o „suită“ parabolic-revelatoare, fie ca o *triadă* după model hegelian, cuprinzând teze-antiteze și sinteze, dar și un posibil *epilog*, respectiv o metasinteză de sugerare a unui răspuns la două dintre întrebările fundamentale ale omului: „Cine ești tu? Cine sunt ei?“

În prima secțiune (moment), evocările narrative se axează pe un posibil răspuns la înrebarea: „Cine suntem noi, oamenii? - într-un „racursiu al istoriei contemporane“, de rememorare a impulsurilor primordiale: *iubirea* și *ura*, precum și a consecințelor pe care le-au avut asupra devenirii omului și a istoriei, când vremurile sinistre ale dictaturii comuniste au înlesnit transformarea oamenilor în torționari, înlăturate dialectic prin biruința iubirii asupra valului cotropitor de ură. Derularea acestor două momente contrare (nimbate de ură și de iubire) se înscrie în acea paradigmă universală a lui *corsi i ricorsi*, formulată de către Vico, pe care autorul o surprinde prin sintagma „taina naturii“, în om - așa cum acesta a fost conceput de la începuturi - fiind configurat, încearcă să răspundă autorul -, care este convins că „viața noastră nu se sfârșește aici pe pământ“ - este: „Oare oamenii învață ceva din calamități?“ Un răspuns poate fi decelat atât în povestirea revelatoare **Elena lumii de dincolo**, cât și **Hrisoterapia**, răspuns care încearcă să justifice locul artei (al scrisului) în viața societății...

În ce-a de-a doua secțiune, autorul încorporează în imagine problema raporturilor dintre *soartă*, *miracol* și *penitență*. Povestirile: **Aur** și

O MEDITAȚIE REVELATOARE ASUPRA DEVENIRII

de SIMION BĂRBULESCU

perle pentru Maria, precum și **Repetiție pentru sfârșitul lumii** sunt axate pe ideea destinului repetitiv, personajele fiind preocupate de meditația asupra rostului nostru pe Terra. Răspunsul e formulat în enunțul: „venim dintr-o enigmă și plecăm într-o enigmă, trăim învăluți în enigme“. Tot astfel, preocupându-ne exclusiv de propria noastră operă e posibil să uităm „adevărata operă, cea a Creatorului Suprem“. Din ultimele două povestiri-mărturisire se desprinde, de asemenea, ideea (întâlnită și în basmul **Tinerețe fără bătrânețe...**), potrivit căreia „raiul este iluzoriu dacă-l sondezi și este real numai dacă-l dobândești“.

Și în ultima secțiune (**Atemporale**), autorul încorporează în imagini câteva adevăruri fundamentale care-și află impulsul ascuns „în adâncul ființei“, nici o reușită neputând fi explicată numai prin voință: „Voința adoarme unde nu există jăratecul de har și motivația abisală care să-i dea un sens“ (p. 147). Reținem și reluarea unei idei socratice din **Întoarcerea maestrului**. Reproduc în integralitatea lui acest fragment conținând răspunsurile înțeleptului Al-Ghazali la întrebările unuia dintre ucenicii săi: „Plecarea ta abruptă vrea să nege viața pe care ai dus-o până atunci? Să nege scrierile filosofice pe care le-ai dat? - Trecutul meu rămâne trecutul meu, nici eu și nimeni nu poate nimic împotriva lui... - Ești primul ulama care a renunțat la onoarea și avantajele funcției sale; de aceea, te întrebăm, îi disprețuiești pe ceilalți ulama și imami incapabili de asemenea gest, osificați în scaune mucedee, și-i consideri lași, fricoși? - Nu fiecare trăiește pe măsura lui. - Între un sufi și un ulama, cine e mai prost? - Nu putem cântări cu același cântar. - Umilița nu se învață de

la altul. - Ai vrut să arăți că ești deasupra mărginirii pământene? - Cine-i deasupra mărginirii pământene? (...) - Ne sfătuiești să-ți urmărim pilda? - Dacă aveți altă cale de a vă valida o simțire, un adevăr, de a împrăști a ceață, atunci, atunci nu vă sfătuiesc“. Și: „-Ce învățătură ai adunat în zece ani? - Am uitat și pe cele pe care le știam. - Atunci ai plecat ca să uiți? - Am învățat câte ceva despre neștiința mea“ (p. 152). Iată, în concluzie, consemnată sub formă de sinteză dialectică și completarea răspunsului din ultima povestire a ciclului (**Cupola salvatoare**): „Acțiunea de cugetare profundă sau cugetările însumate ale oamenilor creează binele, generează un câmp energetic benefic“ (p. 163). Și: „Dacă obișnuința și practica de a gândi este constantă, neîntreruptă, crescândă, se creează un strat tot mai dens, o boltă de emanații mentale care să constituie un înveliș protector pentru om, precum atmosfera. Un înveliș respirabil. O cupolă saturată de gând. O cupolă de fluiduri cerebrale. Sub cupola aceasta, toți oamenii și toate vietățile au un tonus vital mai ridicat“ (p. 164).

La toate acestea, ca o metasinteză, revin întrebările: „Cine ești tu? Cine sunt ei?“ Răspunsul îl vom descoperi, după opinia mea, în două versuri ilustre din **Scrisoarea I**: „La același șir de patimi deopotrivă fiind robi/ Fie slabi, fie puternici, fie genii sau neghiobi“...

În concluzie, cartea lui Vasile Andru obligă pe cititorul ei de azi și din viitor la o meditație profundă asupra devenirii noastre - *întru ființă*, cum sugera Noica sau *întru neant* - cum sugera Mircea Eliade...

În volumul **Lumina care rămâne** (Editura Augusta, Timișoara, 2001), scriitorul de peste Prut, Vasile Zbârțoiog, înmănușează șapte proze scurte, scrise în buna tradiție ce dezvăluie legăturile tainice ale omului cu natura, cu istoria și cu folclorul moldovenesc dătător de optimism și de speranță întru dăinuirea neamului amenințat de pierderea identității în confruntarea cu vremurile din ce în ce mai mașteră. Oamenii au nevoie de o cât de mică certitudine că au sfințit locul pe care au trăit, că truda lor n-a fost în zadar, cineva urmând să-și amintească de ei chiar după ce vor fi trecut la cele veșnice. Oamenii nu-și pot uita rădăcinile, dialogul lor cu elementele cadrului rural atât de familiar continuând până și în vis, pe patul de moarte, în cazul celor pe care bătrânețea și boala i-au strămutat în sufocanțele blocuri de beton ale orașului. Seralim Gorun, din **Rădăcinile**, vorbește într-un asemenea vis cu salcâmul de la fântână, după ce și-a răscumpărat, în același cadru oniric, casa de la un consătean. La fel, bătrâna Irina, din povestirea **Destinul apelor** povestește că a schimbat replici cu un cireș. Ea își face un *alter ego* din lucrurile în care întrevede sufletele celor duși, al lui Moș Nichifor în cazul de față, cel ce-și făcea aripi pentru toți. Ca și un personaj dintr-o povestire a lui Marius Tupan, Moș Nichifor cioplește în lemn chipurile sătenilor care-l supăraseră într-un fel sau altul. Statuile sunt forma lui de răzbunare, un fel de condamnare la nemoarte, poate. Și-a construit o casă departe de sat.

UN PROZATOR DE PESTE PRUT

de ION ROȘIORU

Și, cu toate că soția nu fusese de acord cu această locuință, după moartea bătrânului, ea se mută aici și începe să prindă drag cu adevărat de duhul celui doar aparent plecat. În piesa care dă numele volumului, un copil din flori e inițiat în tainele grotelor și ale cimitirelor vechi cu inscripții necunoscute și, ca un mesager al trecutului, îi luminează și pe cei pe care-i ghidează gratis pe muntele Tiglăului. Băiatul, acum soldat, a fost educat să nu-și urască tatăl, chiar dacă nu-l cunoscuse niciodată, iubirea constituindu-se ca o lumină pururi remanentă dincolo de clipă, dincolo de existența fizică a celor implicați în aventura carnală efemeră. În **Loc sub soare**, un cuplu conjugal își îngăduie călătoria în timp, plonjeurile în istoria orașului Mesembria ocazionând punerea pe tapet a scrierii „celei dintâi cărți a unei nații“ în funcție de viziunea propagandistică a partidelor politice aflate la putere, în speță cele comuniste în sud-estul Europei.

Dragostea, în sensul cel mai deplin al cuvântului, poate fi o forță echivalentă cu miracolul. Pașiunea pentru artă, trăirile intelectuale puternice,

mâna întinsă sincer de către cei din jur, amintirea unor gesturi altruiste neprecupețite și cu totul străine de orice ipocrizie, sunt doar câteva din mobilurile ce vor conduce la vindicarea protagonistei din **Unghiul vieții**, căreia nu i se dăduse nici cea mai mică șansă de supraviețuire. Mai devreme sau mai târziu, valorile pozitive ale existenței vor ieși la iveală și vor avea câștig de cauză, niciodată totul nefiind pierdut definitiv. În **Țărnuț de suflet**, medicul Andrei Lungu se întoarce după ani lungi de temniță, victimă a unor uneltiri mârșave din partea unui coleg invidios pe succesele sale profesionale, și încearcă să dea un sens înalt vieții care i-a mai rămas, altul decât răzbunarea împotriva meschinului carierist calomniator și anume virarea spre țărnuț libertății interioare pe care nimeni și nimic pe lume n-o poate strivi.

Faptul că un scriitor înalță un imn luminii din sufletul omului încercat de destin ori victimizat de istorie nu poate fi decât de bun augur cathartic și o nouă înălnire cu scrisul lui Vasile Zbârțoiog nu poate fi decât tămăduitor-eliberatoare.

JOCURI DE CUVINTE

de MARIA LAIU

Au trecut sărbătorile de iarnă. Au trecut și vacanța. Revenind, m-am tot gândit, timp de câteva zile, despre ce pot scrie, ce premiere am văzut la sfârșitul anului 2001. Cu stupoare am constatat că le-am uitat prea curând pe toate. Frânturi de imagini, un actor, un costum... chiar și un spectacol petrecut cu noi pe scenă (la Odeon), având un titlu imposibil, ceva cu *ficat și genocid*... Mai mult nimic. Și mi se pare nespus de trist, pentru că, de vreme ce le uiți, înseamnă că spectacolele sunt teribil de anoste. Cum e mai rău: nici bune, nici proaste, călduțe. Și mă tem că, deși s-au dat nenumărate premii, în cadrul nenumăratelor festivaluri, deși au avut loc gale, microstagioni în țară, astă-starea de fapt a teatrului românesc: „evenimente“ discrete, premiere anonime.

Și-atunci, mi-am adus aminte de o... **Provocare.**

Mai demult, ce-i drept, am fost invitată la Radio România (Departamentul Teatru), la o audiție mai puțin obișnuită. Pentru că, în vreme ce ascultam, pe un monitor Tv., puteam urmări ce s-a petrecut în studio în timpul înregistrărilor. Ce

faceau actorii, ce făcea regizorul (care-i dirija cu mare îndemânare), ce făcea regizorul tehnic... Neașteptat moment. Adesea, imaginea se sincroniza perfect cu ceea ce se auzea pe bandă. Mișcarea era pur teatrală. Scenică. În plus, o bucurie nebună se putea desluși pe chipurile actorilor (Eugen Cristea și Florin Anton); le plăcea să facă ceea ce le indica regizorul (Mihai Lungeanu), iar regizorul le explica, gesticula cu febrilitate.

Piesa se cheamă **Provocare sausausausau Zborul, ce fericire!** Și este scrisă de Doru Moțoc. Face parte din antologia de texte contemporane pe care, anual, Constantin Chiriac o scoate în cadrul Festivalului Internațional de Teatru, la Sibiu.

Spectacolul radiofonic are ceva tulburător, ceva care m-a făcut să-l *țin minte*. Am să redau, mai jos, doar câteva impresii. Fugare impresii, cum fugare, frânte, clocotitoare, răscolitoare, sacadat se revărsau peste noi replicile. Un dialog despre viață și despre moarte, despre ființă și Ființă - nițel absurd, nițel sarcastic, nițel ironic. Un dialog imposibil pentru că se situează perma-

nent între *da și nu*, între *a fi și a nu fi*, între *ancestral și derizoriu*. Întrebări filosofice, amestecate bizar cu reproșuri din sfera prea joasă a cotidianului. Și mereu sunete de tot felul - sugerând explozii, împușcături, prăbușiri -, fragmente de melodii - sugerând eliberare, armonic, zbor. Și tot acest mozaic conduce către posibilitatea-imposibilitatea omului de a zbura. Dar poate zbura, în definitiv? Măcar cu gândul. Măcar în amintire, înainte și înapoi, în timp: „Copiii de azi n-au mâncat niciodată napi, în schimb, clefăie la ciunga...“; „Nu e nici țipenie în jur, un cintezoii ciripește, cerul e albastru și îndepărtat... iar eu, între cer, pământ și ape...“ Sfârșitul? Senzația de zbor pe muzică de orgă.

Îl cunosc pe Doru Moțoc ca jurnalist. Pentru prima dată, însă, acum, și ca dramaturg. Textul său m-a impresionat prin putința de a sugera stări, senzații, nu printr-un conflict bine condus, ci prin inspirate jocuri de cuvinte. Fără poveste propriu-zisă, piesa incită spiritul, devine provocare.

Mihai Lungeanu, atent la subtilitățile replicilor, valorifică fiecare frază, ajutat de cadrul muzical al Patriciei Prundea. Un amestec bizar de poezie și derizoriu, un experiment interesant (acesta cu filmarea momentelor de înregistrare). O muncă, evident, de echipă (filmările au fost realizate de regizorul de studio Janina Dicu). Regia tehnică: Luiza Mateescu; redactor: Dan Oprina.

cinema

Paradoxurile epocii contemporane par să prezulte din distanța care separă sloganurile lansate spre a defini o orientare socio-politică sau cultural-ideologică de dezirabilul real al ființei umane. Cum se poate ajunge, de pildă, la îngăduință față de celălalt, când orientarea generală este înspre o cât mai acută specializare? A îngădui pe cel de lângă tine (formula politic-corectă este glacialul „a tolera“), a-l accepta pe celălalt (nu ca pe un simplu obiect, ci ca pe o persoană), a putea colabora cu el implică o minimală cunoaștere a universului său de concepte, concretizat în *limbaj*. Or, datorită maratonului specializării, dar și a suficienței de sine cu care se învăluie domeniile și culturile de vârf, cât și spulberării reperelor valorice general-umane, realizată cu brio de civilizația de tip mozaicat, omenirea se află în pragul unui nou turn Babel: iată traducerea incomodă (sau reversul) a ceea ce limbajele de manipulare numesc „epoca informației“, „pluralism cultural“, „democrație religioasă“. Cât de sterile și ipocrite apar sintagmele de „toleranță“ și de „multiculturalitate“ este evident, mai ales pentru cei ce au avut trista, dar „educativă“ experiență a confruntării cu un regim politic al minciunii.

Am participat de curând la două ediții ale unei emisiuni radiofonice creștine („Dialog cu îndoiala“), a căror temă curentă era filmul, mai precis, „Filmul între sacru și profan“, respectiv „Filmul între artă și industrie“. Subiecte dihoto-mice din start, predispușe judecăților maniheiste; rolul meu - mi-am spus atunci - este tocmai acela de a evita aceste capcane, atunci când judecățile de tip binar nu fac decât să sărăcească, iar nu să clarifice universul problemei.

Omul religios citește realitatea prin prisma de valori a credinței, extrage argumente și învățături

atât din marea carte a vieții, cât și din cultura (după ce le va fi găsit, mai întâi, în cărțile sfinte și în Biserică). Un tip de judecată analog îl fac profesioniștii diverselor domenii, când investighează lumea înconjurătoare prin prisma conceptuală a profesiei lor. Desigur, în privința teologiei, lucrurile stau, totuși, altfel, în virtutea ierarhiei valorice firești, care așază „știința științelor“ deasupra diverselor științe, arte și meșteșuguri. Numai că această superioritate trebuie reasumată (gnoseologic și ontologic) ori de câte ori omul religios emite judecăți teologice în privința celor ale lumii acesteia. Cu alte cuvinte, dacă voiește a vorbi despre „cele ale lumii“, omul religios trebuie să parcurgă „școala lumii“, fără a o uita pe aceea „a lui Dumnezeu“.

Orice judecată, fie ea și teologică, trebuie să se reazeme, în primă instanță, pe arsenalul conceptual al domeniului investigat și să-și redescopere argumentele proprii în cadrul acestuia. Un teolog care încearcă să înțeleagă și să comenteze un film trebuie, mai întâi, să descopere miracolul dumnezeiesc din opera de artă (filmică) - această oglindire hăruiță, întotdeauna răstignită, când este autentică - a lumii lui Dumnezeu în subiectivitatea artistului. O operă de artă poate avea complexitatea unei persoane. Or, dacă, referitor

la persoană, în morala creștină este atât de acut imperativul „nu judeca“, cum poate fi acesta atât de lesne abandonat când este vorba de expresia sufletească a persoanei? Care să le fie „teologia“ celor ce încearcă să strivească fărămele de har pe care Părintele Luminilor le-a revărsat asupra creației Sale și pe care artistul încearcă să le ridice la putere în opera sa?

În emisiune s-au dezbătut, printre altele, **Titanic**-ul lui James Cameron și **Ultima ispită a lui Hristos** al lui Martin Scorsese. Este primul un film cu un mesaj religios, sau doar etic? Care sunt posibilele registre de lectură? Este al doilea un film (voit, sau nu) anticreștin? Este posibil ca spectatorul creștin să extragă mesaje constructive dintr-o peliculă anticreștină? Paradoxul îmbucurător este răspunsul pozitiv la această ultimă întrebare, semn al vitalității spirituale a unora dintre cei care luptă pe toate căile pentru desăvârșirea lor interioară. Pe unii, chiar porțile infernului îi pot catapulta spre Dumnezeu; să nu uităm, însă, că pentru cei mai mulți infernul rămâne infern; iar paradoxurile, colac de salvare semantică pentru situații de forță majoră (citește: abuzuri culturale), „nu merg de multe ori la apă“. În legătură cu **Ultima ispită a lui Hristos**, vom reveni.

FILM, CREDINȚĂ, LIMBAJ

de ELENA DULGHERU

miloș țârnianski:

SURATELE NOASTRE GĂINUȘE ȘI FRĂȚIORII PORCUȘORI

Contemporan cu Ivo Andrić și Miroslav Krleža, Miloș Țârnianski (1893-1977) a reprezentat un strălucit model intelectual al generației '30 din literatura sârbo-croată. Drama sa intimă rezonează cu sensul dat de N. Iorga, „a fost un om public în zile de urgie“. Atașat de presă al Casei Regale în mai toate metropolele occidentale, Miloș Țârnianski se vede nevoit ca, odată cu abdicarea regelui, să aleagă exilul. În acel moment era un poet consacrat, un prozator și un eseist de marcă. Se stabilește la Londra unde, timp de un sfert de veac, va trăi din expediente, neputând publica nimic. În 1965 revine în țară, după lungi tatonări, deși întreaga sa operă îi fusese reeditată, textele dramatice jucate, era, așadar, „repus“ în toate drepturile sale de scriitor național. În 1971 îi apare *Romanul Londrei*, a cărui primă versiune în limba engleză a circulat, în anii '50, prin redacțiile multor edituri engleze, fără șanse de publicare.

Teritoriul acestui roman este Londra în anii imediat postbelici, care primește flotele cu refugiații Europei înfrânate. Două universuri ce merg paralel fără puțință de a se atinge vreodată: societatea engleză, cu rigiditatea și indiferența sa și cohorta dezrădăcinaților, a acelor sclavi care-și plâng continentul pierdut, patria înghițită de comunism.

Pentru englezi toți sunt, cel mult, niște „polonezi țicniți“, când, de fapt, majoritatea este alcătuită din rușii veniți cu primul val al emigrației țariste de după 1917, nostalgicii neîncrezători trădați de Aliați, de națiunea lor, de întreg universul...

Fiul unui aristocrat anglofil, prințul Riepnin speră să întâlnească la Londra, simpatia unei civilizații admirate. Nu găsește decât calcul, grimase și degradarea compatrioților săi, ajunși să se prostitueze cu niște ladies înstărite.

Romancierul sârb, el însuși un intelectual ostracizat odată cu împărțirea Europei în sfere de influență, scrutează această lume bine așezată, agresată de niște persoane deplasate. Neputința sa de dedublare se datorează radicalismului său, viziunii sale catastrofale asupra unei Europe agonizante care, după cel de-al doilea Război Mondial, nu-și va mai găsi exuberanța creatoare.

Mutarea din Mill Hill înapoi la Londra, care însemna pentru Riepnin și soția lui o mare schimbare, era de fapt ca un vis înnădit. În Mill Hill trăiseră izolați. Acum, reveniți în Londra, se aflau iarăși în Babilonul din care ieșiseră în urmă cu trei ani, credeau ei, pentru totdeauna. Însă, după părerea babușkăi, a contesei Panova (pe care Riepnin abia de și-o mai amintea de la biserica rusă), era un rău necesar. În Londra, zicea ea, înainte de orice, trebuie să ai o adresă respectabilă. La englezi totul se rezolvă în scris. Scriind scrisori. Însăși regina Victoria, îi spusese contesa Panova Nadiei, comunicase doar prin scris. Până și cu miniștrii. Și chiar și cu fiul ei - zid în zid cu ea.

Ceea ce-l surprindea cel mai mult pe Riepnin era faptul că acum revenise exact de unde plecase - credea el - pentru totdeauna. Imobilul în care locuia acum se afla, întâmplător, la câțiva pași de locuința lor din timpul războiului - când Londra era toată în flăcări. O bombă - la un pas de fereastra lor - perforase într-o noapte asfaltul și

incendiase conducta de gaze, care arsesse multă vreme. Și care aruncase în aer, ca pe niște jucării, trei clădiri învecinate. Spectacol pe care îl contemplase de la fereastra sa. Altădată o torpilă aeriană sectionase un bloc de cinci etaje, precum cuțitul o bucată de pâine. (Tot spațiul acela fusese degajat de ruine, pe care acum copiii băteau mingea.)

În fiecare dimineață, când se ducea la brutărie, Riepnin trebuia să dea colțul străzii de unde, de peste drum, arunca o privire la fereastra lor de acum șapte ani. Nu departe era spitalul din care zilnic ieșeau la o bere invalizii de război, în halate roșii, iarna - albastre. Ducându-se la brutarul din colț, privea involuntar la fereastra de după care se afla patul în care dormise el cu Nadia, și-n care acum dormea altcineva. Și se întreba automat: cine puteau fi, oare se sculară? Fără nici un sens.

În fosta lor locuință puțin le-a lipsit să nu piară.

Un alt lucru straniu, la căminul de bătrâni

invalizi căzuse o singură bombă, omorând doar pe unul dintre ei. Un centenar.

În imobilul lor explozia aruncase în lături doar ușa subsolului - unde și coborau în timpul bombardamentelor. Nadia se ghemuise în el, strângându-l de braț. La o sută de pași de acolo, într-un alt bloc, muriseră peste o sută de americani, printre ei fiind mulți negri. Soldați.

Toate astea trecuseră. Dar cum de întâmplarea îi adusese iarăși aici?

În cartierul Chelsea.

Garsoniera în care locuiau acum, la etajul șapte al unui bloc masiv ca un buncher, fusese înțesată de Nadia cu păpușelele ei. Micuții eschimoși, albi și pufoși ca niște omuleți de zăpadă, erau răspândiți prin toată casa. Pe niște antice fotolii de la o consignație. Ori pur și simplu pe jos, chiar la geam, pe pervazul ferestrei, până și pe canapeaua pe care dormea Nadia. (Riepnin se miră când, seara, un fotoliu rabatabil devenea patul lui. Zâmbi și tăcu. Nu întrebă de ce.)

Cu toate că pe atunci în Londra era o teribilă criză de locuințe, destui londonezi dețineau mai multe apartamente de închiriat, cele mai scumpe fiind cele aproape minuscule. (În Anglia comerțul este un lucru sacru.) Acum, cel puțin în opinia babușkăi, aveau o locuință respectabilă. În Nell Gwinn.

În noul apartament Riepnin simțise o schimbare apărută atât la soția lui, cât și la el. El dorea să trăiască retras, nemaivoid să iasă în lume. Ea, în schimb, se arăta curioasă față de noile lui cunoștințe feminine din Cornwall, nerăbdătoare să le întâlnească. Nadia era acum mult mai veselă, chiar dacă uneori îl ruga jenată să o scuze - abia ieșise din spital. Îl mângâiasse tandru, dar nu i se dăruise... Își petrecea zilele la școala de croitorie, așa-zis „françaisă“, ca apoi, întoarsă acasă, să se așeze la mașina de cusut, printre eschimoșii ei. Dorea atât de mult, îi spusese ea, să iasă împreună într-o seară, să cunoască lumea, voia să trăiască din plin. Cei de la școală o asiguraseră că într-un an ar putea îmbrăca soții de maharajahi.

Când, seara, târziu, spre miezul nopții, ea căuta să-l descoasă despre Cornwall, despre stațiunea St. Mawgan, unde-și petrecuse vacanța, despre oamenii pe care-i cunoscuse acolo, simțea că nu era deloc încântat să vorbească despre el. Iar când, o dată, îl întrebase pentru ce sărise în cap în ocean, el îi răspunse iritat. Pentru că voise să-și fixeze în minte amintirea oceanului, așa cum păstra amintirea atâtor mări, pe unde trecuse. Și apoi, ca să-și dovedească sieși că încă nu îmbătrânise, că pentru o săritură în ocean nu avea nevoie de un înger păzitor, precum copiii, nici de Dumnezeu și nici de Londra, care să-l îmbărbăteze. Împânzise mările Europei cu săriturile sale, desigur, prin fire nevăzute, de ce nu și cu Cornwall. Nadia îl privi tăcută câteva momente, ofuscată, după care-i spuse că, în sfârșit, realiza că trebuia să plece la mătușa ei din America. Așa

nu mai putea trăi, și-o să vină el după ea. Și ce-o să mai vină după ea - îi spusese printre lacrimi.

Îi relată în treacăt că stătuse zece zile în spital. Pentru un fleac. Riepnin tăcea. N-o întreba despre ce fleac era vorba. Acum era și mai frumoasă, se împlinise. Uneori fredona ceva fluierând, avea chiar haz.

În primele zile de octombrie Riepnin deveni extrem de tăcut, ca uneori, serile, să devină surprinzător de vorbăreț. Îi mărturisea că se teme să nu-și piardă slujba din subsol, iar polonezul Ordinski îl sfătuisese să-și încerce norocul ca ghid la o agenție de turism. I-ar fi condus pe turiști prin Londra: Parlament Square, Westminster Abbey, iar seara s-ar fi încheiat într-un așa-zis „club” - cu strip-tease. Treaba asta se plătea bine, și cum el știa limbi străine...

Când mai auzi și asta, Nadia amuți îmbufnată.

De la o vreme Riepnin repeta că totul era zadarnic, că și imperiul ăsta trădase Moscova, așa cum îi trădase pe țar, pe Denikin, și că era inutil ca el să mai încerce ceva, să-și mai caute o slujbă. Ar fi câștigat o pâine doar dacă se întorcea la Comitetul emigrației. Ceea ce el nu mai accepta, pentru nimic în lume.

Când ea încercă blând și calm să-l liniștească, el îi repeta iritat că nu era singurul înșelat. În ciuda recomandării lui Sazonov, ci și alți ruși. Decăzuseră nu numai Galiținii, Obolenskii, ci și prințesa Bagration. Fuseseră dați uitării nu numai Brusilov, Kornilov, ci și flota, cei care se îmbarcaseră cu amiralul Troobridge acum douăzeci și șase de ani. Flota le fusese subtilizată, precum un bagaj. Dar nu asta era cel mai cumplit. Faptul că-și vândusea bijuteriile de familie, până la ultimul briliant al mamei ei, prințesa Mirska, că el trebuia să-o vadă cum cârpăcește la păpușile ei, nici ăsta nu era cel mai cumplit. Lucrul cel mai cumplit era faptul că metropola asta tentaculară le înăbușea ultima licărire de viață. Voința. Englezii îi consolau că așa a fost să fie, că asta a fost vrerea Domnului.

Greu de crezut.

Cert era că viața pe care o duceau ei acum, ca atâția mii și mii de ruși, zeci de mii, nu era deloc pe placul lor, și cătuși de puțin nu ținea de vrerea lor, ori de vrerea Domnului. Nu Dumnezeu dispunea de ei, ci oamenii, Londra, de care nu mai avea scăpare, de maiorul numit „grădină”, Gardner! Chiar de babușca ei, contesa Panova - și de individul acela. Robinson, nu de pe insula pustie, ci din subsolul din inima Londrei. De altfel, și-n Crimeea englezii îi lăseseră să dispună. Să aleagă între moartea la Odessa, la Kerci, sau intrarea în serviciul de spionaj al ocupanților nemți sau al aliaților englezi. Prințe, chiar, ce-ați fi dorit? Puteați dispune, puteați alege! Polonezii se recătoriseră în Scoția. Au putut dispune. Au putut alege! Și noi putem alege, Nadia. De pildă, pentru un azil de bătrâni. Putem dispune. Să ne cadă luminații din gură. Dumicații pot dispune. Dar or, englezilor, tare rău le mai pare de noi. *Sorry*.

Atunci sărmana femeie căuta să-l liniștească și să-l îmbărbăteze, înainte de a adormi. Să-i argumenteze că toate cele petrecute cu ei nu se datorau relei intenții, ci crizei de locuri de muncă în Londra. De altfel, cecurile de la mătușa ei veau să le ușureze oricum traiul. Și, când simțea că vorbea în gol, fiindcă el tăcea deprimat, ea începea să-i spună versuri din Pușkin sau Tsermuntov, care-i plăceau lui pe vremuri și pe care i le citise la Atena, în luna de miere. Ca și versurile unui poet, pe care el nu-l agreea, îl

miloș țarnianski

persifla, dar pe care ea le ține minte de la tatăl ei. Despre o lampă care ardea, se mistuia până la capăt, odată cu el. Îi șoptea tandru la ureche, amuzându-se: *Dogorjo, dogorjo i ja*.

Pe Riepnin îl agasau versurile alea stupide, poate și pentru că atunci când i le șoptea, glasul Nadiei avea inflexiuni ciudate, dureroase, era ca o jelanie de prunc bolind. Tăcea. Presimțea cum această femeie, care-o pornise atât de tânără cu el de la Marea Neagră, ca și metropola tentaculară, îl poartă de colo-colo, precum își poartă marea naufragiații, în derivă.

Asta-i aminti de emigranții ruși risipiți aiurea prin lume, și despre care nu mai știa cum o duc. Despre unii cu care se îmbarcaseră la Kerci aflase că pătimiseră mult, alții se prăpădiseră. Sălășluiseră prin tot felul de orașe din Asia, China, Japonia, ale căror denumiri îi aminteau de manualele școlare și de hărți. Uneori, când ea adormea, el le pronunța în șoptă, nume care lui îi apăreau atât de stranii și de muzicale: *Pekin, Kyoto, Seul, Tien-Tsin*.

Mai știa că mulți dintre ei, acum răposați, ajunseseră până la Marea Neagră, cu armatele care se retrăgeau venind din Siberia, și-și imagină toate acele orașe asaltate de refugiați ruși. Denumiri geografice, care i se încolăceau în minte precum trompele elefanților ori dansatoarele jawaneze, ori aligatorii, pe care și le șoptea sieși: *Manila, Honolulu, Surabaya, Singapore*. O parte din ei, deși mulți se prăpădiseră, plecaseră mai departe, până-n India, în orașe cu nume cu rezonanță religioasă. Își amintea că, pe când era în Comitet, trimisese din Londra ceva ajutoare financiare derizorii. S-ar fi putut ca ei să-o fi dus acolo ceva mai bine decât cei rămași la Londra. *Benares, Calcutta, Raipur, Lahore*. Dacă nu altceva, măcar oamenii de pe acolo aveau credința în suflet. Aici totul era tranzacție, auzai numai promisiuni. Da, da, acum oriunde în lume dădea de indivizi strămutați, de ruși. Pe toată lungimea graniței fostului imperiu țarist. Și prin capitale musulmane ale căror nume erau precum mireasma grădinilor, zăngănitul lăncilor, splendoarea florilor: *Kabul, Isfahan, Bagdad, Mosul, Damasc*.

Acum, la Londra, numele astea erau pentru el o consolare. Și care se sfârșeau precum detunătura amintirilor din vremea campaniilor militare, ca bubuitura unei darabane: *Istanbul*.

Denumiri pe care acum iuncherul le murmură în Londra, amintindu-i de copilărie. Când, împreună cu camarazii lui, ar fi vrut să-o pornească spre acele ținuturi, pe care însă, uite, nu le străbătuse.

Își amintea cum iuncherii se plimbau cu degetul pe hartă, precum deținuții în curtea de arest a închisorii - înaintea execuției - cum toți juraseră că împreună vor străbate acele ținuturi. Când ar fi parcurs deșerturi nisipoase, pronunțându-le exclamativ numele, ca și ale orașelor. Care erau magnifice, luxuriante. Numele astea aveau acum o cu totul altă rezonanță în amintiri, care altădată le sugerau numele unor splendide negrese goale, ale căror poze decupate din cărți și le arătau pe furiș unii altora, pe sub bancă: *Mombasa, Musumba, Lylya, Jola*. Numele astea africane se terminau ca un găngurit de păsărele: *Antaanarivo*.

De pe aceste drumuri, pe care nici măcar n-o porniseră, se întorceau cu caravane imaginare prin orașe ale căror nume și le șoptea acum sieși, în Londra, parcă dăduse-n mintea copiilor: *Kartun, Murzuk, Biskra, Moroko, Mogador*.

De undeva, de afară, ori de la un radio, se auzeau bătăile orologiului, era nouă. Do, don, don, don, Lon-don, Lon-don.

Își aminti cum părinții îi promisese că la întoarcerea din călătorie aveau să-l aștepte la Paris. La vârsta lor o călătorie ca aceea venise mult prea târziu. În afară de asta, deși se fereau de el, aveau de gând să divorțeze, înnebuniscă la bătrânețe. Voiau să trăiască separat. Nu reușise să afle vreodată de ce. Tănuiau motivul. Trecându-l sub tăcere.

Îi scriau din Paris, din Neapole, din Veneția, parcă fugind de Rusia, ori de ei înșiși. El îi spunea Nadiei că Riepninilor le plăcuse întotdeauna să hoinărească. Străbunicul lui intrase-n Paris în fruntea cazacilor, în vremea războiului împotriva lui Napoleon. El, urmașul lor, avea să-și sfârșească zilele departe de Neva, ca un milog, în Londra. Și ca întotdeauna când era cuprins de tristețe, Riepnin simțea că detestă uriașa metropolă, îi părea respingătoare, cu trecutul ei fățarnic, cu regi, călăi, capete retezate, spânzurați teatre și tripouri.

Văzându-l tot mai deprimat, Nadia pleca în zilele următoare la slujbă tăcută, lăsându-i soțului la îndemână reviste și ziare, pe care babușka, contesa Panova, i le trimitea neîncetat.

Deși în spital i se spusese că acum avea nevoie de o alimentație bazată pe cât mai multă carne, Nadia îi lăsa soțului ceva pește cu cartofi, iar ea mânca pâine cu miere. Îi era greață de carne, zicea ea.

În căsniciile îndelungate ale emigranților ruși perechile deveneau atât de sensibile la schimbarea dispoziției partenerului, încât viața lor părea duplicat, două seismografe ale aceluiași institut. După întoarcerea lui Riepnin din vacanță, Nadia era încă învăluită de tandrețe din partea soțului ei, deși sesizase la el o tainică și profundă schimbare. Cu cât era ea mai veselă și mai departe de gândul sinuciderii, cu atât el devenea mai abătut, la un moment dat spunându-i chiar că o iubea ca pe copilul lui.

Când îi mai repetă asta într-o dimineață, Nadia se ridică și-l fixă cu privirea. Îl ruga, zise ea, să nu mai audă asta niciodată de la el. Ea nu era un copil, ci soția lui. Toată ziua avusese un rictus ciudat. Nefiind deloc veselă.

Șeful magazinului unde lucra Riepnin îi făcu a doua zi o vizită acasă. Se arătă foarte amabil, îi

studie piciorul în gips, precum piciorul unui elefant alb, după care îi spuse că nu trebuie să fie îngrijorat fiindcă nu putea veni la slujbă. Treaba mergea și fără el. Noile comenzi urmau să vină abia în octombrie. Petrecu cu ei mai bine de jumătate de oră, discutară despre vremea frumoasă după ploaie, despre ceața care avea curând să se lase - apoi îi lăsă lui Riepnin plata săptămânală, după care plecă.

Nadia rămăsese încântată de amabilitatea aceluși om.

Cei care nu știu să se prefacă în viața de toate zilele ajung niște insule. Rusul nu credea în bunele intenții ale lui Robinson. Plesnirea tendonului lui Achile îl făcea să reflecteze la neadevărul că-n viață, după ploaie, ar urma zile-nsorite și soare, când, de fapt, sărăcia trage la sărăcie. Nu mai era nici pe departe Riepnin de acum zece ani, la patruzeci și trei de ani. Acum, la cei cincizeci și trei de ani împliniți, Riepnin simțea cât de mult îl schimbaseră vârsta, și viața dură, și poziția lui în Londra, și viitorul care avea să-l aștepte. Ca-ntr-o cabală, Riepnin avea tot mai mult credința că viața, așa-zisa fericire, ca și legătura dintre bărbat și femeie, erau un joc de numerologie. Numătoarea anilor.

În toate clădirile, locuințele, odăile Londrei, participau la acest joc, absolut neputincioși, câte un bărbat și câte o femeie, până la capăt. În așteptarea soției, care trebuia să vină, Riepnin studie registrele magazinului - corespondența, înștiințările lui privind neachitarea unor chitanțe, răspunsurile date, precum și o scrisoare disperată și penibilă a unei doamne, despre niște pantofi care nu fuseseră achitați, fiindu-i nepotriviți. Când osteni cu cititul scrisorilor, reflectă asupra întoarcerii sale la Londra, din Mill Hill, și din Cornwall, despre noua sa existență, care acum era și mai dificilă. Câștigul, casa, chiria, piciorul în gips, toate astea, unde mai pui iarna care urma să vină, erau dificultăți și mai mari. Nu exista nici o ieșire din sărăcie. Londra trecea pe lângă cei care cădeau la rigolă, ca prin fața unor epave. Doar câte-o englezoaică bătrână se mai oprea, runcind celor din jur să cheme o ambulanță. După care îngenunchea și-i ținea capul în poală. Dar, ca să nu se mai gândească la toate astea, se-apucă să citească niște reviste trimise de babușka, contesa Panova. Avea ce citi.

Despre fermele de pui, despre viței și despre îngrășarea porcilor, despre cum se îmberegătesc animalele domestice. Despre carne. Toate descrierile fiind însoțite de fotografii. În anul acela începuseră să apară multe ferme în împrejurimile Londrei. După modelul celor din America. Ce aveau ca scop producție anuală de carne, cu milioane de pui, viței. Cășăpirea asta parecă era obladuită de însuși Mefistotel. Fermele erau prevăzute cu instalații speciale, fabrici în toată regula, unde se accelera, se stimula producția de ouă. Pentru asta erau concentrate mii de găini. Pentru ca ele să ouă cât mai mult, becurile de la ferme stăteau aprinse ziua și noaptea în cuști, de parcă exista un anume soare pentru găini. Ce strălucea fără răgaz. Ele se-nfoiau și ouau. Vlăguite de atâta născare picau uneori ca răpusc. Le plesneau inimile. Dimineața fiind măturate din uriașele cuști.

Atunci englezii au căutat să mai slăbească iluminatul, numai că întunericul era incomod pentru personalul muncitor al fermei, și atunci s-a introdus lumina roșie a becurilor, ca-n iad.

Găinile victuiau mult doar în satele înapoiate, scormonind în bălegar și ouând ca și acum o sută

de ani, în vechea Anglie.

C-o zi înainte de a fi îmberegățite, găinile nu primeau nici apă, nici hrană. Apoi capetele le erau prinse într-o bandă rulantă, rotindu-se astfel în viteză cu sutele, cu miile și sutele de mii zilnic, și fiind astfel îmberegățite. Iar societățile pentru protecția animalelor era neputincioase. Pretindeau ca orățăniile să nu fie înspăimântate măcar înaintea morții. Susținând că la ferme, chiar cu gâturile tăiate, când erau aruncate în apa clocotită, erau încă vii.

În zadar bătrânele doamne englezoice cereau în mod public, în cadrul societăților de protecție a animalelor, ca orățăniile, înainte de a fi îmberegățite, să nu mai fie conștiente. Însă industria cărnii de pui a răspuns că atunci carnea nu mai este atât de gustoasă - și atunci s-a renunțat și la asta.

Riepnin făcu ochii mari citind că-n aceste ferme se ajungea la o adevărată isterie, cu zbateră orățăniilor cășăpitate, apoi cu despuieră deșănțată a penelor, ca-ntr-un haos al violenței. Și al groazei de moarte. Numărul orățăniilor cășăpitate era în permanentă creștere. În anii următori trebuia să atingă numărul locuitorilor arhipelagului britanic. Pentru fiecare locuitor, o găină în oală.

Dezgustat peste măsură și consternat în fața carnagiului asupra căruia, până atunci, nu reflectase, nici măcar nu mai auzise și nu discutase despre așa ceva, Riepnin își amintea acum anevoie de jucăușii puiiții aurii, abia ieșiți din găoace, din Naberejnaia. Cu piuiturile lor. Cu țopăiala lor, aidoma copiilor, în jurul lui. Ce căutau, parcă, protecție.

În același ziar mai dădu de fotografii de la o fermă, de data asta nu de pui, ci de viței, de miei, iepurași. Dintr-o fotografie îl fixau, cu o privire imobilă, câțiva viței. Erau ținuți în beznă. Doar blitzul fotografului îi luminase pentru o clipă. Tolăniți pe planșul de beton, cu juvăt în jurul gâtului. Pentru a sta potoliți erau drogați. Hrăniți din oră-n oră. Cu lapte hormonizat, vitaminizat, antibiotizat. Pe aceste coridoare, vițeii ce urmau să fie sacrificați își petreceau viața din ziua a treia și până la cășăpire. În mediul natural, vițeii aveau nevoie de trei ani să se dezvolte; în ferme, însă, dezvoltarea lor până la tăiere se făcea în numai unsprezece luni. În aceste lagăre ale vițelor zăduful era înăbușitor, pentru ca vițeii să fie permanent nădușiți, ca astfel să ceară mereu de mâncare. Și să fie permanent însetați. Însă nu primeau apă. Într-atât îi chinuiește setea că-și ling propria urină ce se prefiră sub ei. Zoologii susțin că vițeii știu când vor fi cășăpiți. Ca de altfel și mieii, purcelușii, iepurașii, ce-și presimt tăierea. Mult se mai chinuie, tare mult.

Lui Riepnin îi păru și mai dezgustător spectacolul cu creșterea purcelilor.

Fotografii de la o fermă de porci. În cocini prevăzute pentru unsprezece porci avea să vadă, în poze, până la treizeci de porci încarcerați. Tescuți unu-n altul. Se ronțăie-ntr-ei. Zac așa, în beznă, iar când vine ziua tăierii încep să guște. Se aud de departe. Căinii încep să latre și ei, la fermă, după care se face liniște.

Fotografiile cu găinile cășăpitate ce atârnav în ștreang, cu-n ochi rămas deschis îi sugereau lui Riepnin imagini cu femei din vremuri străvechi. Ciocul le rămâne căscat. Răcăitorile sunt lunguiețe, cu gheare ascuțite. Pulpele acestor stârvuri amintesc în mod ciudat de picioarele femeilor, iar burțile de pânțelele gravidelor. Aripile sunt însă cele mai jalnice. Atârânătoare. Jumulte. În poze vițeii apar țărcați. Cu blănițele-n alb și negru,

parcă pățați în joacă. Porcii însă par niște hipopotami, care-și cufundă capul nu în Nil, ci unul în altul. Din Nilul ăsta nu li se zăresc ochii, ci urechile. Porcii își înfundă ochii unul în altul, nevoind să mai vadă nimic. Din masa informă de carne a trupurilor lor se ivesc, precum frunzele pe boltă, urechile.

Ca niște iriși fetizi.

Ceea ce vedea acum Riepnin în pozele de la ferme era una dintre cele mai zguduitoare trăiri ale sale, de când se întorsese la Londra din Cornwall. Privea înmărmurit fotografiile, cu ochii măriți, de parcă avea vedenia unei hidoșenii, ori a propriei morți. Până atunci și acest om se hrănise în viața lui, ca atâtea alte milioane, măncașe cât se poate de liniștit, tot așa cum respirase, fără să se gândească la asta. Câinele din copilărie, calul, când devenise iuncher, ursul din vânătorile cu unchiul său în Siberia, reprezentau pentru el împărăția animalelor și deopotrivă a sălbăciunilor, niște apariții vremelnice. Nici prin cap nu i-ar fi trecut că pentru el erau ucise atâtea animale, că erau cășăpitate barbar, fără milă, atâtea făpturi necuvântătoare ale Domnului.

Făpturile astea necuvântătoare, gândea el acum sub impresia fotografiilor, când se dau de ceasul morții și-și înalță țipetele, nu sunt înțelese de nimeni. Și cât de felurite sunt animalele astea în lumea lor. Miei, vițeii, puii, godacii - toți necuvântători în fața morții. Tot așa dispar, pe tăcute, își zicea el și slugile, rândașii, măcelarii, croitorii, zidarii. Ca de altfel și prinții, ori generalii, dar câtă larmă se face dacă sunt uciși! Pentru un vițel, un porc, miel ori oaie, nici o vorbă. Pretutindeni în lume sunt omorâți, mâncați. Niciodată până atunci nu-i trecuse prin cap că în orice fleică însângerată palpită animalul.

Acum însă vedea cu ochii minții și animalele, laolaltă cu stârvurile oamenilor, cât un Kilimanjaro. Oare câți erau mieii, oile, vitele, vițeii, iepurii, căprioarele, și câți porcii?

Oare câți trecuseră și prin stomacul lui, sângerii, tranșați, fetizi. Oare câte animale fuseseră jumulte, jupuite, fierte sau fripte, pe lumea asta?

Groaza asta spontană și dezgustul nu se datorau unui sentimentalism tipic englez, ci perplexității, parcă se întâlnea acum cu tot carnagiul ieșindu-i în întâmpinare pe o cărărie îngustă de deasupra prăpastiei.

Și cât ar părea de caraghios, în seara aceea, înainte să se întoarcă Nadia, își încropi o cină cu ceai și gem. După tipicul englezesc, poate pentru încredințarea cumpărătorilor că era un produs natural, și nu sintetic, în gem găsi un miez de sămbure de prună, pus anume cu această intenție. Drept care Riepnin șopti cu o voce mângâietoare: *Nabereznaja moja*. Era denumirea unei proprietăți, a unui sat de pe Volga, primit în dar de la mama lui, în ziua majoratului. Oare, de n-ar fi fost sămbureii în dulceață, savoarea fructelor, nu și-ar fi amintit de ținutul său natal din Rusia?

Când i se întoarse soția, el îi răspunse stânjenit că nu voia să mănânce nimic. Măncase.

Nadia îl privi surprinsă.

Ziarele cu fotografiile de la abatoarele fermelor fuseseră date uitării. Zăceau acum pe podea când ea se aplecă să le ridice. În timp ce-i relata că eschimoșii ei, pentru prima oară, se vindeau bine.

(fragment din volumul **Romanul Londrei**)

Prezentare și traducere de
Mariana Ștefănescu

SCUTIERII LUI DON QUIJOTE

de ION CREȚU

Dacă în majoritatea țărilor din Occident - în toate, probabil - premiile literare sunt susținute din fonduri particulare: fundații, societăți comerciale, culturale etc., în Spania, Premiul Cervantes - cel mai important premiu literar din lumea hispanică - a fost instituit și, trăiește, financiar vorbind, grație Ministerului Culturii din țara cavalerului rătăcitor. Ca și Booker-ul, sau National Book Award, dar spre deosebire de Goncourt, el este foarte consistent, câștigătorul ducând acasă frumoasa sumă de 100.000 de dolari. Premiul a fost instituit pentru a omagia o operă literară completă.

De asemenea, el are rostul „să popularizeze și să întărească prestigiul limbii spaniole în lume“. De altfel, premiații se referă pe larg, în alocuțiunile lor, la această instituție, care se numește Cervantes. Limba este, potrivit lui Carlos Fuentes, veriga dintre țări surori. „Acum deschid pașaportul, declară el, și citesc: Profesiune: scriitor, adică scutier al lui Don Quijote. Și limba -spaniolă, nu limba imperiului, ci limba imaginației, a dragostei și a justiției; limba lui Cervantes, limba lui Quijote“. Carpentier, la rândul său, afirma: „Totul există deja în Cervantes“. Miguel Delibes a spus în legătură cu același subiect: Cervantes „este unic și inimitabil“, și nouă, celor care am sosit secole mai târziu și exersăm acest nobil oficiu al literelor, abia dacă ne rămâne altă îndatorire decât să proclamăm marea lui supremație, onoarea de a împărți cu el aceeași limbă și datoria supremă de a veghea asupra ei“.

Candidații sunt prezentați de plenul Academiei Real și de academiile țărilor de expresie spaniolă și de premianții din anii precedenți. Numele și prestigiul laureaților impresionează. Nu numai că printre ei se întâlnesc figuri consacrate ale literelor hispanice, dar unii s-au dovedit suficient de

merituoși pentru a fi preferați și de Academia Suedeză pentru Nobel - vezi Cela, Paz etc. Mai mult, unii câștigători ai Nobelului nu au fost considerați suficient de valoroși pentru a figura pe listele premiului Cervantes, cum s-a întâmplat cu celebrul romancier columbian Gabriel Garcia Marquez (care a declarat, se zice, că, după ce i s-a dat premiul Nobel, în 1982, nu mai are sens să primească premiul Cervantes) - o dovadă, parcă, a faptului că nimic nu este perfect pe lume. Nu mai puțin curioasă este ignorarea unui laureat sigur, cum este Camilo José Cela vreme de 20 de ani. De reținut, de asemenea, că alături de poeți, romancieri și dramaturgi, a căror faimă a depășit cu mult granițele lumii hispanice, a fost premiat și un filosof, María Zambrano, cunoscută mai ales unui cerc de inițiați.

Prezentăm, în continuare, pe aleșii Premiului Cervantes (premiul nu s-a acordat în anul instituirii lui, 1975, ci în anul imediat următor). 1976: Jorge Guillén, poet spaniol; 1977: Alejo Carpentier, scriitor cubanez; 1978: Dámaso Alonso, poet spaniol; 1979: Gerardo Diego, poet spaniol și Jorge Luis Borges, scriitor argentinian; 1980: Juan Carlos Onetti, prozator uruguaian; 1981: Octavio Paz, scriitor mexican; 1982: Luis Rosales, poet spaniol; 1983: Rafael Alberti, poet spaniol; 1984: Ernesto Sábato, prozator și eseist argentinian; 1985: Gonzalo Torrente Ballester, romancier; 1986: Antonio Buero Vallejo, dramaturg spaniol; 1987: Carlos Fuentes, scriitor mexican; 1988: María Zambrano, filosof spaniol; 1989: Augusto Roa Bastos, scriitor paraguaian; 1990: Adolfo Bioy Casares, prozator argentinian; 1991: Francisco Ayala, scriitor spaniol; 1992: Dulce María Loynaz, poetesă cubaneză; 1993: Miguel Delibes, romancier spaniol; 1994: Mario Vargas Llosa, scriitor peruan; 1995: Camilo José Cela, romancier spaniol; 1986: José García Nieto,

poet spaniol; 1997: Guillermo Cabrera Infante, poet spaniol; 1998: José Hierro, poet spaniol; 1999: Jorge Edwards, scriitor chilian; 2000: Francisco Umbral, scriitor, ziarist și eseist spaniol; 2001 : Alvaro Mutis, scriitor columbian.

Alvaro Mutis s-a născut la Bogota, ca și compatriotul său Gabriel García Marquez. A debutat în literatură cu versuri și critică în suplimentul literar al cotidianului „El Espectador de Bogota“, iar în 1947 a publicat primul volum de versuri. Deși se consideră poet, Mutis este autorul mai multor proze, printre care **Los trabajos perdidos** și **La mansion de Araucaima**. În 1956, sub dictatura generalului Pinilla, s-a autoexilat în Mexic, unde a alternat munca de scriitor cu cea de funcționar la Standard Oil, Panamerican Airways, Twentieth Century Fox, Columbia Pictures etc. Tot aici s-a împrietenit cu Octavio Paz, Carlos Fuentes, Luis Buñuel, Fernando Botero etc.

Recunoscut drept unul dintre cei mai buni naratori și poeți ai generației sale, Mutis primit, în 1997, Premiul Principe de Asturias pentru Literatură, iar în 2001 și Premiul Regina Sofia pentru Poezie. I s-a mai decernat Premiul Medicis (1989) pentru cel mai bun roman străin publicat în Franța, Premiul Roger Caillois (1993) pentru întreaga operă etc. A fost preferat, printre alții, scriitorilor Carlos Bousoño, Ana Maria Matute și Luis Goytisolo.

Dacă este să amintim unul dintre scandalurile care au punctat istoria decernării Premiului Cervantes, atunci trebuie să menționăm protestul femeilor contra desemnării câștigătorului din 2000 în persoana lui Francisco Umbral. Acesta, autor a 80 de cărți, dintre care cea mai recentă este **Madrid, la tribu urbana**, a fost acuzat pe față de afirmații xenofobe, anti-feministe, rasiste. („El odio violento es la manera más pacífica que tiene de expresar su amor un marido, un amante, un enamorado“, susține, pe un ton de un machism intolerabil, Umbral.) „Asasinii folosesc secură pentru a le omorî pe femei, se spune într-un astfel de protest, iar Umbral se folosește de literatură pentru a-i apăra pe acești asasinii. În ciuda acestui fapt, a fost premiat cu Cervantes 2000: „Ar fi absolut de neconceput ca un rasist, cineva care face elogiul xenofobiei, să primească un atare premiu. Ce merit are o persoană care face apologia violenței împotriva femeilor să fie purtătorul prestigiului pe care-l conferă acest premiu? Noi, care aparținem mai multor grupări ale mișcării feministe, femei independente, femei, la urma urmelor, dorim să dăm glas la ceea ce considerăm a fi o agresiune împotriva noastră, a tuturor și contra societății, în general. Pentru toate acestea, condamnăm decernarea Premiului Cervantes lui Francisco Umbral.“ Cum spuneam nimic nu este perfect.

O noutate care merită menționată în contextul Premiului Cervantes este crearea, cu prilejul împlinirii a 25 de ani, a unor fonduri bibliografice plasate în 25 de localități din zona de răspândire a limbii spaniole, cu obiectivul de a fi centre pentru însuflețirea lecturii și răspândirea literaturii în limba spaniolă.

**Acest număr
a fost ilustrat
cu
reproduceri
din lucrările
pictorului
Nicolae Blei**

La prima vedere, cartea de debut a lui Salley Vickers (*Miss Garnet's Angel*, Harper Collins, London, 2000) pare o foarte destoinică montare epică, înglobând în textura sa mai toate locurile comune, limbajul și strategiile narrative ale romanului englez "în genere" - din secolul al XX-lea și, poate, "dintotdeauna": o altă "comedie socială" cu tentă gotică și mister, o abordare, din unghiul cărturarului și al artistului, a unei problematice existențiale pe care am mai "văzut-o" și la alții. Însăși desfășurarea acțiunii pe două planuri - contemporan și în trecutul foarte îndepărtat (mitico-fabulos) - de fapt, repovestirea "Cărții lui Tobie" și a "tribulațiilor" lui Tobie, ce are revelația îngerului său păzitor - nu pare ceva nou. Această resuscitare a vechilor cărți, cronici sau legende ce par a-și găsi corespondențe în lumea noastră, au mai făcut-o și alții. Domnișoara bătrână ce pleacă la Veneția pentru a scăpa de gândurile negre ce o copleșesc la dispariția celei mai bune prietene, profesoara cu principii rigide de sorginte comunistă și ateistă (membră chiar a Partidului Comunist din Marea Britanie), ce-și regretă vechile convingeri, trezită la o nouă realitate, evadarea din "cercul strâmt" al unei vieți obscure și revelația adevăratelor sensuri ale vieții, "sensibilizarea" la freamătul viu al sentimentelor, până atunci refuzate unei ființe cu prejudecăți și norme morale de o mare rigiditate, lumea Veneției, deopotrivă, frenetică și crepuscular-muribundă în universul cloazonat al unei arte sublime, un adolescent ingenu și generos, un seducător anticar, monstruos și malefic, ce își ascunde cu rafinate tertipuri înclinațiile perverse, gemenii artiști, ambigui, tenebroși și misterioși, ce lucrează la restaurarea unei vechi catedrale, un înalt prelat, cauzeur fermecător, dar a cărui existență ascunde aventurile unei tinereți nu tocmai ortodoxe, din nou turistul englez sau american aflat pe târâmurile însorite ale Italiei în căutare de senzațional sau pur și simplu dornic a se afla în preajma marii arte - iată tot arsenalul unei cărți despre care regretata Penelope Fitzgerald afirma (cu percepția fină a creatorului și discernământul criticului): "Parcă am mai citit așa ceva". Și totuși, Salley Vickers este, în ciuda stângăciilor pe care le-am fi așteptat de la o debutantă, o desăvârșită profesionistă a scrisului. Cartea sa este gândită și scrisă ireproșabil, fără nici o fisură. A deprins perfect lecția prozei de calitate și, fără a ambiționa noutatea, scrie vechi povești într-un stil al său - un stil al artei adevărate dintotdeauna, cu maturitate, cu o stăpânire perfectă a meșteșugului scriitoricesc.

Criticii, în special cei americani (cartea fiind publicată simultan și în SUA), s-au declarat fermecați de "stilul" lui Salley Vickers. Și, într-adevăr, Veneția sa este seducătoare, "scriitura" romanului sugerând finețea cărturarului, a eruditului, ce știe să topească într-o proză de o aleasă sensibilitate o experiență bogată, rezultat al viețuirii în lumea artei și a literaturii. Criza existențială a modestei domnișoare bătrâne, profesoara de istorie, ce trăiește o vacanță venețiană, de fapt, acele clipe de iluminare dinaintea extincției (Veneția ca

"tărâm al morții", iată un alt loc comun ce ne duce cu gândul la marea literatură) când ființa omenească pare a-și rememora într-o clipă toată viața, cunoașterea ca mântuire, totul generos și subtil topit în substanța romanului - ne tulbură, dar ne dau din nou impresia că suntem martorii unor lucruri care s-au mai spus. Și totuși... Așa cum aceeași Penelope Fitzgerald (cea care a "recomandat" debutul scriitoarei) arăta, cartea lui Salley Vickers are o calitate aparte ce ține de inefabil, de ceea ce nu se vede, de ceea ce este dincolo de fire. O alchimie de sorginte metafizică conferă cărții valențe, ce sunt numai ale scrisului său, relevând sensuri ce la un alt artist ar fi eșuat în banal. Este, în *Îngerul domnișoarei Garnet*, o prefigurare a "lumii de dincolo", o halucinantă sugerare a celor nevăzute din preajma noastră (fascinantele secțiuni *Vedenii* și *Epifanii* ale romanului) ce fac din această narațiune care "însăilează" locuri comune - o creație de substanță. Tainica mireasmă metafizică ce exală din carte (copleșită parcă de "umbrele tradiției" și de lecțiile măștrilor) este, de la un anumit punct, poate, mai importantă decât eventuale sterile exerciții de virtuozitate. Arta lui Salley Vickers constă tocmai într-un delicat simț al nuanței, într-o discret sugerată meditație despre lumea revelației și a morții, în talentul de a evoca "prezența" imaterială a lumii angelice - a acelor ființe ce ne însoțesc viața și ne călăuzesc pașii. Și astfel, revelațiile de la apusul vieții, conversiunea firească la credință, dau romanului o dimensiune aparte.

Asemeni lui Tobit - eroul din vechime - ce-și recapătă vederea (ca o expresie a pătrunderii în miezul adevărului) domnișoara Garnet cunoaște și ea lumea de dincolo de amăgiri și aparențe. "Domnișoara bătrână" (acest personaj cu vechi "state" în literatura engleză) străbate infernul vieții (simbolizat de acea Veneție splendidă și monstruoasă totodată), vegheată de îngerul său păzitor, călăuzită, poate, și de "creanga de aur" a inocenței sale, ce îi permite a străbate lumea celor damnați pentru a accede pe târâmurile mântuirii. Romanul lui Salley Vickers ni se pare interesant din două motive. El demonstrează că nu există căi bătute în artă, că stăpânirea ireproșabilă a meșteșugului scriitoricesc dă roade atunci când ai ceva de spus și când "mesajul" artistului se "mulează" perfect pe canavaua plăsmuirii epice. Dovedește apoi că există un har al adevăratului artist (indiferent de calibrul său) care constă în arta sugestiei. După lectura *Îngerului domnișoarei Garnet* ești stăpânit de

ÎNGERI ȘI DOMNIȘOARE BĂTRÂNE

de VIRGIL LEFTER

sentimentul că seraficele ființe înaripate sunt lângă noi, că vibrația molcomă a aerului, ades aparent fără motiv, este chiar vibrația aripilor unui înger ce se află în preajma noastră sau pur și simplu tulbură cu o mângâiere tăriile. John Julius Norwich spunea că după lectura cărții lui Salley Vickers, numeroasele pânze înfățișând "legenda" lui "Tobie cu îngerul" vor căpăta o nouă semnificație în conștiința noastră. Mărturisesc că după lectura romanului lui Salley Vickers (despre care nu ni se spune când s-a născut, nu știm cum arată, lipsind portretul obișnuit de pe coperta interioară a cărții, editura ținând-o pe scriitoare într-o zonă de umbră, dar dezvăluindu-ne totuși semnificative amănunte despre ea - faptul că a lucrat într-o instituție de artă, că are pregătire de psiholog, că a viețuit în lumea dansului în care se tinde deci spre zbor, spre levitație) o pictură din Galeria noastră Națională (Sala vechilor maeștri) - un mic panou florentin înfățișându-l pe "Tobie cu Îngerul", profilați pe fundalul prețios al aurului ce predomină în lucrare, a căpătat pentru mine sensuri noi. Dincolo de rafinamentul și ingenuitatea primitivului anonim toscan - am simțit ceva mai mult - adierea primăvărată semănând cu o boare de aer a aripilor îngerului ce parcă devenise o ființă aievea. Și asta grație subtiliei, sugestivei cărți a lui Salley Vickers - în care, dacă totul pare "cunoscut", există totuși "un nu știu ce" care te obsedează multă vreme după terminarea lecturii.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE

1). *Iarna bărbaților* (1965) sau marele anotimp al prozei românești sub semnătura lui Ștefan Bănuțescu.

2). *Cireșarii* (1971) lui Constantin Chiriță sunt încă admirați de adolescenți.

3). Traducătoarea Ana Andreescu se amuză de lecturile erotice ale lui Ilie Constantin.

4). Vasile Andru către Ileana Ursu (Iugoslavia): „Știi că în spațiul slav încep să câștig piața?” „Se poate, voi fi pe fază!”

5). La Neptun, într-o toamnă târzie, doi poeți de talie: Marian Drăghici și Mircea Bârsilă.

